

Katedra: Pedagogiky a psychologie

Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň základních škol

Studijní obor: Německý jazyk - dějepis

PŘÍČINY NEKÁZNĚ NA 2. STUPNI ZŠ
CAUSES OF DISCIPLINE PROBLEMS AT THE
SECONDARY SCHOOL

Diplomová práce: 09-FP-KPP-63

Autor:

Michaela MEČÍŘOVÁ

Podpis:

_____

Vedoucí práce: PhDr. Dana Kasperová, Ph.D.

Konzultant: PhDr. Dana Kasperová, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
107	25	0	35	57	4

V Liberci dne: 26. 4. 2011

Zadání práce

Čestné prohlášení

Název práce: Příčiny nekázně na 2. stupni ZŠ
Jméno a příjmení autora: Michaela Mečířová
Osobní číslo: P06100180

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 15. 04. 2011

Michaela Mečířová

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Daně Kasperové, Ph.D. z Katedry pedagogiky a psychologie FP TUL za vedení diplomové práce, mnoho cenných rad, inspirace a diskuze při vypracování této práce.

Dále děkuji školám, kde jsem mohla realizovat svůj průzkum. Z městských škol to byla Základní škola Turnov (28. října 18) a Základní škola Jičín (17. listopadu 109). Z vesnických škol se jednalo o Masarykovu ZŠ Libštát, Krakonošovu ZŠ Loukov, Základní školu Roztoky u Jilemnice a Masarykovu ZŠ ve Staré Pace. Moc děkuji všem učitelům za jejich ochotu při vyplňování dotazníků. Zároveň děkuji všem osloveným rodičům, kteří mi také věnovali svůj čas.

Můj dík patří také rodině za podporu a tvorbu potřebného zázemí.

Anotace

Diplomová práce se zabývá příčinami nekázně na 2. stupni ZŠ. V teoretické části nalezneme kritickou analýzu determinantů, které mají na nekázeň vliv. Kromě příčin nevhodného chování ve školním prostředí se práce věnuje preventivním prostředkům, které kázeň posilují. Praktická část obsahuje vyhodnocení dotazníkového šetření, které bylo provedeno s učiteli na školách městských i vesnických, a s rodiči, jejichž děti navštěvují městskou a vesnickou školu. Výzkum přináší zajímavé názory učitelů a rodičů na příčiny nekázně ve škole. Dotazníkem byla také porovnána a zhodnocena kázeň v městských a vesnických školách.

Klíčová slova: školní kázeň, školní řád, autorita, výchova, školní klima, lhaní, záškoláctví, šikana, hodnotová orientace, preventivní prostředky.

Annotation

Die Diplomarbeit befasst sich mit den Ursachen der Undiszipliniertheit bei den Schülern, die die sechste bis neunte Klasse in der Schule besuchen. In dem theoretischen Teil findet man die kritische Analyse der Determinanten, die einen Einfluss auf die Undiszipliniertheit haben. Außerdem widmet sich die Arbeit den Präventivmitteln, die die Schuldisziplin befestigen. Das praktische Teil enthält die Auswertung der Fragebogenerhebung. In den Fragebogen antworteten die Lehrer aus den Schulen in den Städten und in den Dörfern und auch die Eltern, deren Kinder die Schulen in den Städten und in den Dörfern besuchen. Die Erforschung bringt die interessanten Meinungen der Lehrer und der Eltern zu den Ursachen und Faktoren der Undiszipliniertheit in der Schule. Auf Grund der Untersuchungsergebnisse kann man auch die Unterschiede in der Schuldisziplin in den Städten und in den Dörfern vergleichen und bewerten.

Schlüsselwörter: Schuldisziplin, Schulordnung, Autorität, Erziehung, Schulklima, Lügen, Schwänzen, Schikane, Wertordnung, präventive Mittel

Abstract

The diploma thesis deals with the causes of discipline problems at the secondary school. In the theoretical part there is a critical analysis of the determinants, which influence the discipline problems. Beside the causes mentioned above, the submitted work also deals with instruments of prevention that help to strengthen the classroom discipline. The practical part includes the evaluation of survey which has been done with teachers of the schools in cities and villages. Parents were involved, too. The survey shows interesting opinions of teachers and parents about the causes of discipline problems. The questionnaires compare and evaluate the classroom discipline in urban schools and village schools.

Key words:

school discipline, school set of rules, authority, education, school climate, lying, truancy, bullying, instruments of prevention

Obsah

Úvod	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 „školní kázeň“	11
1.1 Pojem kázeň, nekázeň a sebekázeň	11
1.2 Školní kázeň a její pojetí ve školním řádě	11
1.3 Vztah kázně a společnosti	13
1.4 Funkce kázně	13
1.5 Druhy školní kázně	14
1.6 Zodpovědnost za nekázeň	15
2 Determinanty školní kázně	17
2.1 Obecné příčiny nekázně	17
2.2 Determinant rodina	19
2.2.1 Vymezení pojmu rodina	19
2.2.2 Funkce rodiny	19
2.2.3 Poruchy rodiny a jejich vliv na nekázeň	20
2.3 Determinant žák a jeho věkové zvláštnosti na 2. stupni ZŠ	22
2.3.1 Biologické a psychické změny	22
2.3.2 Sociální změny	23
2.3.3 Přístup učitele k žákům v období prepuberty a puberty	24
2.4 Determinant učitel	25
2.4.1 Autorita učitele	25
2.4.2 Vyučovací styl	26
2.5 Determinant školní klima	28
2.5.1 Školní a třídní klima	28
2.5.2 Vliv učitele na třídní klima	28
2.5.3 Vztahy mezi žáky jako vliv na klima třídy	29
3 Příčiny vybraných druhů nekázně	31
3.1 Záškoláctví	31
3.2 Lhaní	33
3.3 Šikana	33
4. Strategie a prevence nekázně ve škole	36
4.1 Vytváření hodnotové orientace	36
4.1.1 Pojem hodnotová orientace	36
4.1.2 Jak učit děti hodnotám	37
4.2 Budování autority	39
4.3 Žakovské a pedagogické desatero	40
4.4 Modelové situace	42
4.5 Žakovský parlament	43
4.5.1 Vytváření parlamentu	43
4.5.2 Význam parlamentu	44
4.6 Další možnosti pro zvýšení kázně	45
5. Řešení a prevence vybraných kázeňských problémů ve škole	47
5.1 Záškoláctví	47
5.2 Lhaní	49
5.3 Šikana	50
PRAKTICKÁ ČÁST	54
6. Výzkum	55
6.1 Zkoumaný problém	55
6.2 Cíl výzkumu	55
6.2.1 Předpoklady	56

6.3 Metoda výzkumu	57
6.4 Výzkumný vzorek	57
6.5 Výsledky výzkumného šetření	59
6.5.1 Výsledky dotazníkových otázek	59
6.5.2 Verifikace předpokladů	90
6.6 Diskuze	91
ZÁVĚR.....	94
Seznam použitých zdrojů	95
Seznam zkratk.....	99
Seznam příloh.....	100
Přílohy	101

Úvod

V dnešní době se neustále hovoří o poklesu morálky, mravnosti a nekázní celé společnosti. Tato problematika se promítá i do školního prostředí. Učitelé si stěžují na vyrušování, drzost, lhaní, přibývajících šikanu a také záškoláctví. Proto se snaží využívat vhodné prostředky, které slouží k prevenci a řešení nekázně ve škole. Aby byli v tomto ohledu úspěšní, musí dobře rozeznat příčinu nevhodného chování, což není mnohdy snadné. Impulsem k výběru tématu pro diplomovou práci se stala má průběžná pedagogická praxe. Vykonávala jsem ji v jedné liberecké škole, kde bylo neukázněné chování častým problémem. Učitelé přiznávali, že se jim špatně učí a práce je netěší. Často jsem si kladla otázku, co stojí za tím, že jsou žáci ve škole neposlušní.

Diplomová práce se v teoretické části věnuje nejrozličnějším příčinám, které vedou žáky k neukázněnému chování. Existuje jich celá řada a mnohdy se také kombinují, odborníci se na těch nejzásadnějších shodují. Více se zaměřím na rodinu, věkové zvláštnosti žáka na 2. stupni ZŠ. Dále zde rozeberu osobu učitele jako determinanta školní nekázně a neopomenu ani školní klima a vztahy mezi žáky. Vybrala jsem také tři větší projevy nekázně (lhaní, šikana, záškoláctví) a na základě studia odborné literatury shrnu jejich zásadní příčiny. V této části práce nastíním také možná preventivní opatření, která kázeň podporují. Na závěr se opět více zaměřím na téma lhaní, šikany, záškoláctví a uvedu možnosti k jejich řešení.

Empirická část si klade za cíl porovnat názory učitelů a rodičů na tuto problematiku. Zajímala jsem se o to, kde vidí učitelé hlavní příčiny nekázně, a co považují naopak rodiče za hlavní faktor toho, že se učitel potýká ve svých hodinách s kázeňskými problémy. Zároveň je mým cílem porovnat nekázeň v městských a vesnických školách. Obě skupiny respondentů jsem oslovila formou dotazníkové metody. Práce přináší zajímavé výsledky a závěry, které mně na základě výzkumu vyšly. Bylo by zajímavé výpovědi rodičů na adresu učitelů pedagogům ukázat, možná by si uvědomili, kde dělají chybu. Platí to samozřejmě i naopak. Byla bych ráda, kdyby mnou nabyté poznatky o tomto tématu byly využity v praxi.

TEORETICKÁ ČÁST

1 „školní kázeň“

1.1 Pojem kázeň, nekázeň a sebekázeň

Otázkám kázně se věnuje celá řada autorů. Střelec (1998, s. 68) definuje pojem kázeň slovy: „*Kázeň je nejčastěji objasňována jako společenský jev spočívající v dodržování stanovených nebo dobrovolně přijatých norem.*“ K normám řadíme nejrozličnější zákony, pravidla, pokyny, které zajišťují podmínky pro fungování jedinců ve společnosti. Normy odpovídají obecně přijímanému očekávání. Průcha, Walterová, Mareš (1998) definují slovo nenormální jako nepřijatelné, nepovolené a nežádoucí.

Nekázeň je opakem kázně, je tedy zřejmé, že se jedná o porušování určitých nařízení. Nedodržení daných pravidel a pokynů se odehrává s určitým sociálním jednáním. Toto sociální jednání lze označit jako kázeňský přestupek.

Pojem kázeň má celou řadu významů. Existuje kázeň školní, církevní, dopravní, stranická, nemocniční, pracovní, vojenská, rodinná, sportovní, stavovská a jiné. Vždy musíme brát zřetel na kontext, pravidla a situaci, ve které se zrovna nalézáme. Lze tvrdit, že kázeň má úzkou vazbu na mravní výchovu, někdy se s ní může také překrývat. Každá kázeň má svá určitá pravidla, co je v některé povoleno, může být v jiné zakázáno.

V souvislosti s kázní je důležité zmínit také pojem sebekázeň. Etický slovník (1978) chápe sebekázeň jako samostatné regulování chování, motivů a podnětů osobností. Jinými slovy je to schopnost ovládat své vlastní chování, hovoříme zde o tzv. kázní vnitřní, jelikož jedinec kontroluje své jednání na základě vlastního podnětu bez vnějšího nátlaku. Znamená to, že každý motivuje sám sebe k tomu, co musí dělat a jak se chovat. A naopak se vyvaruje chování a jednání, které jsou pro někoho špatné.

1.2 Školní kázeň a její pojetí ve školním řádě

Školní kázeň znamená vědomé dodržování školního řádu a daných pravidel, které stanovuje škola. Jedná se např. o plnění úkolů, stanovených činností nebo respektování autorit. V pedagogickém kontextu lze chápat kázeň různými způsoby, například jako jeden z cílů výchovy nebo jako prostředek k dosažení cílů jiných. Průcha, Walterová, Mareš,

(1998) uvádí, že je někdy kázeň považována za nežádoucí prostředek, který ničí tvořivost a individualitu žáků.

Jestliže jedinci dodržují jasně stanovená pravidla a vše je v souladu se zavedenými normami, hovoříme o tzv. „zdravé kázni“. Pokud ve škole dochází k neposlušnosti žáků a stále se pravidla porušují, vzniká tzv. „nezdravá kázeň“. Zdravá kázeň vytváří příjemné a bezpečné školní klima, které je zcela jistě znakem dobrých škol.

Školní kázeň je obsažena v samotném Školském zákoně č. 561 / 2004 Sb, který zdůrazňuje, že jsou hrubé slovní a fyzické útoky žáka vůči pracovníkům školy nebo školského zařízení považovány za závažné porušení povinností stanovených tímto zákonem. Z tohoto Školského zákona se odvíjí samotné školní řády.

Jak již bylo zmíněno, školní kázeň má určena svá pravidla školním řádem. Školní řád vytváří ředitel školy spolu s pedagogickou radou dle vlastních potřeb a možností. Dnes se však setkáváme i s případem, kdy mají sami žáci příležitost podílet se na tvorbě školního řádu. Jelikož se stanovení pravidel stane i jejich dílem, snadněji je poté dodržují. Každá škola si ustanovuje specifická pravidla, a tak se řády mohou lišit. Za socialismu existovaly v České republice školní řády, které byly naprosto stejné a platily všude po celé republice. Nyní mají školy ze zákona stanoveny určité oblasti, které musí být v řádu zahrnuty, ale zbytek si dotváří samy. Řády se přizpůsobují velikosti školy, její konkrétní situaci a výchovně vzdělávací koncepci.

V řádu nalezneme práva a povinnosti všech účastníků výchovně-vzdělávacího procesu. To znamená žáků, zákonných zástupců a učitelů. Jsou zde sepsány informace, které se týkají docházky do školy, zdraví žáka, jeho chování, pomůcek a majetku školy a nepochybně samotného provozu školy. Školní řád by měl být pokud možno stručný, přesný, výstižný a splnitelný. Ředitel školy je povinen zveřejnit školní řád na přístupném místě ve škole a seznámit s ním žáky, pedagogické pracovníky a zákonné zástupce dětí. Žádná škola se bez školního řádu neobejde, jelikož bez něho nemůže efektivně pracovat. Je jakýmsi základním pilířem kázně ve škole.

Bendl (2005) informuje také o tom, že obsah školních řádů se stále častěji věnuje tématům jako je kouření, alkohol, drogy, nošení zbraní do školy, šikaně, kriminalitě a brutalitě dětí. Z toho lze snadno usoudit, že kázeňských přestupků stále přibývá.

1.3 Vztah kázně a společnosti

„Kázeň ve škole je jakýmsi odrazem kázně ve společnosti. Jedno bez druhého nemůže existovat.“ (Bendl, 2001, s. 43) Kázeň se vyvíjí dle toho, jak se rozvíjí sama společnost. V nesvobodné společnosti probíhala výchova jinak, než jak je tomu dnes ve společnosti demokratické. Podle toho, jaké hodnoty a trendy ve společnosti převažují, na jaké úrovni společnost je, můžeme také usuzovat, jak se žáci budou projevovat v samotné škole. Má to souvislost také s úrovní vědy, kultury a poznání. V průběhu času se mění i formy nekázně. Některé projevy, jako např. rouhání se, nejsou považovány dnes za nekázeň. Naopak však přibyly nové, můžeme zmínit nošení výbušnin do školy nebo vyrušování pomocí mobilního telefonu atd.

V tradičním vyučování zahrnovalo slovo kázeň především udržení ticha při hodinách a plnění příkazů učitele. Dnes se škola zaměřuje na dodržování pravidel nejen směrem k učiteli, ale také mezi samotnými dětmi. Kázeň by neměla sloužit pouhému podřizování se, ale především by měla učit soužití. V současnosti se také více dbá na potřeby dítěte a klade se důraz i na jiné formy vyučování než je pouhá frontální výuka, tudíž není nutné dodržování absolutního ticha. Odborníci tvrdí, že je např. při skupinové práci pracovní ruch naprosto normální. Hlasové projevy nesmí pouze rušit ostatní žáky.

1.4 Funkce kázně

Školní kázeň plní dvě základní funkce a vytyčuje si zároveň dva cíle. V prvním případě zajišťuje bezpečnost žáků a jejich učitelů. Ve druhém případě vytváří prostředí a podmínky, které podporují učení.

Kázeň z hlediska ochrany žáků vytváří bezpečné školní klima, dává pocit bezpečí a jistoty. Samozřejmě chrání i zdraví žáků.

Ochranu dítěte ve škole lze chápat v několika smyslech. Bendl (2005) zmiňuje tyto:

Ve smyslu orientačním chrání kázeň před zblouděním. Pokud žák ve škole nerespektuje dané normy v chování, snadno sejde z cesty a může ztratit životní orientaci.

Hovoříme o jakémisi vodítku v oblasti hodnotové orientace. Ve smyslu výkonovém znamená kázeň zvýšení efektivity práce. V prostředí, kde se učitel nemusí potýkat s nekázní, nemusí žáky napomínat a tím přerušovat výuku, se mu lépe pracuje a předává poznatky a vědomosti. Pokud žáci spolupracují, také se snadněji něco naučí. Ve smyslu bezpečnostním chrání kázeň žáky před možnou šikanou, která se objevuje stále častěji. Obecně se jedná o jakousi ochranu před všemi druhy násilí ze strany spolužáků. Dále hovoříme o smyslu ekonomickém. Kázeň se totiž snaží zabránit i různým finančním ztrátám. Tyto ztráty mohou plynout z vandalizmu, odcizování a ničení školního majetku. Nesmíme zapomínat ani na smysl hygienický. Kázeň totiž chrání jedince před negativními škodlivými vlivy jako je například kouření nebo drogy. A v neposlední řadě je důležitý smysl prognostický. Kázeň totiž chrání člověka před budoucí kriminální dráhou a snaží se vést ke zdravému růstu a správnému vývoji jedince.

Jak již bylo řečeno, také pro učitele je školní kázeň velmi důležitá, jelikož i jim zajišťuje ochranu. V dnešní době se stále častěji setkáváme s násilím, které žáci páchají na učitelích. Dříve byla tato skutečnost naprosto nepředstavitelná. Začíná to slovním útokem na učitele, vyhrožováním a v některých případech i fyzickým napadením. I učitel tedy může být ze strany žáků různým způsobem šikanován. Učitelé právě z těchto důvodů často opouštějí své povolání. Sáva (2011) ale tvrdí, že si za to mohou učitelé do jisté míry sami. Často jim chybí profesionalita, jejich autorita je nulová, nemají dostatek empatie, nevědí, jak nekázeň správně řešit aj.

1.5 Druhy školní kázně

Z hlediska pedagogicko – psychologických kritérií lze podle Střelce (1998) dělit kázeň na:

1. uvědomělou a vynucenou
2. aktivní a pasivní
3. vnitřní a vnější
4. formální a neformální

Mojžíšek (1986) považuje za optimální, aby byla dodržována uvědomělá kázeň, ta se projevuje zejména respektováním požadavků školy, požadavků učitele nebo rodičů, to i

v případě, když nejsou přítomni nebo když jim nehrozí žádný trest. Dozorcem ukázněného chování je tedy pouze sám žák. Jedná se o nejvyšší, ale také nejnáročnější projev kázně, ke které žák dospívá v pozdním věku školní docházky. Žák ji dodržuje, jelikož je o ní vnitřně přesvědčen. Proto zde používáme také pojem kázeň vnitřní nebo kázeň neformální. Tento druh kázně vzniká na základě osvojení hodnot a norem ve společnosti.

Naproti tomu můžeme hovořit také o kázni z donucení. Jde o jakýsi dril, který může být účinný, ale je to především kázeň ze strachu před trestem. Tento druh disciplinovanosti je typický především pro mladší děti. Jelikož se zde kázeň dodržuje pouze díky vnějšímu tlaku okolí, užíváme také název kázeň vnější nebo kázeň formální.

Kázeň dělíme také na aktivní a pasivní. Pasivní kázní máme na mysli situaci, kdy se žák chová ve škole slušně, nedopouští se přestupků, sám ji tedy dodržuje, ale pokud někdo ubližuje jeho spolužákovi, nevystoupí proti tomuto příkoří. Naopak pokud žák sám pomáhá budování slušnosti a kázní ve škole, můžeme hovořit o tzv. aktivní kázni. V tomto případě ji hájí a vystupuje za ni. Škola by se měla snažit vést žáky k dodržování aktivní kázně.

Výsledkem vnější, vynucené a formální kázně je pouze poslušnost. Produktem vnitřní, uvědomělé a neformální kázně je ukázněnost.

1.6 Zodpovědnost za nekázeň

Každý učitel se jistě ve své praxi zabývá udržením kázně i řešením problémů, které s neukázněným chováním souvisí. Výchova ke kázni představuje postupnou a především dlouhodobou záležitost. Budování zdravé kázně je jiným slovem proces, který není nikdy ukončen. Je důležité zdůraznit, že škola i rodina je zodpovědná za kázeň žáka ve škole.

Učitelé si ale někdy myslí, že je nutné pouze naučit děti vědomostem a ne kázni a slušnosti. Výchova ke kázni je dle jejich tvrzení záležitostí rodiny. Rodiče se ale naopak domnívají, že má škola udělat z jejich dětí slušné lidi. Lze ale konstatovat, že chování, kterému se dítě naučí již v raném dětství v rodině, je chrání před syndromem rizikového chování v dospívání. Proto se klade důraz na spolupráci školy a rodiny, a také aby při

výchově dítěte postupovaly shodným způsobem. Těžko může učitel vést žáka ke kázni a snažit se o to, aby z něho vyrostl odpovědný člověk, když rodina tímto způsobem své dítě nevede.

„Být ukázněný je v silách každého zdravého jedince, ovšem za předpokladu, že počet a náročnost norem, jakož i prostředky dosahování kázně jsou přiměřené věku a individualitě žáka, či studenta.“ (Bendl, 2005, s. 211).

2 Determinanty školní kázně

Determinanty kázně jsou činitelé, které kázeň výrazně ovlivňují a mají zásadní podíl na jejím udržení nebo naopak porušování. Na 2. stupni ZŠ patří k zásadním determinantům rodina a výchova, osoba učitele, věkové zvláštnosti žáků a školní klima. Existují samozřejmě i další, ale tyto hrají významnou roli.

2.1 Obecné příčiny nekázně

Nekázeň ve škole je velkým problémem současného školství. Existuje celá řada příčin, proč se žáci chovají neukázněně. Odborníci se většinou na těch nejzásadnějších shodují. Tvrdí, že nekázeň není záležitostí jedné příčiny, ale podílí se na ní celá řada různých faktorů. Jsou to faktory vnitřní (biologické), vnější (výchova a prostředí), nebo situační, které se vzájemně kombinují. Důležité je tyto příčiny správně diagnostikovat, abychom mohli zvolit vhodné kázeňské prostředky a metody. Každý žák je specifické individuum a na každého mohou tudíž působit stejné faktory zcela odlišně.

K nejvýznamnějším příčinám řadí Bendl (2005) tyto faktory:

-biologické faktory: jedná se o odchylky stavby a funkce nervové soustavy, temperament, vrozenou agresivitu, poruchu spojenou s hyperaktivitou, autismus. Mezi tyto příčiny se také řadí nedonošenost, nízká porodní váha, úraz při porodu aj.

-sociální faktory: rodina, škola, kamarádi, sousedé, širší komunita, příbuzní, kriminalita ve společnosti, znázornění násilí v médiích, kulturní normy, válečné konflikty, kulturní a sociální diskriminace. Do rizik spojených s již zmíněnou komunitou řadíme úpravu zevnějšku, způsob vyjadřování, sexualitu, druh hudby, alkohol apod.

-duchovní faktory: řadíme k nim převládající hodnotovou orientaci, postoje k zákonům nebo absenci smyslu života.

-biologicko-sociální faktory: obecná a sociální inteligence, zdravotní stav, citová a sociální zralost.

-zdravotnicko-hygienické faktory: pohyb, výživa, odpočinek, potřeba spánku, pitný režim, světlo a teplo.

-situační faktory: momentální nálada, okamžitá atmosféra ve třídě, přetíženost žáků, nástup nemoci, hospitace ve výuce, nudný výklad učitele, hluk z ulice, snaha upozornit na sebe a upoutat pozornost, momentální školní neúspěch.

-fyzikální faktory: počasí, atmosférický tlak, hladina olova v ovzduší, architektura školy, řešení prostoru ve třídě, uspořádání nábytku, technické vybavení školy nebo barva stěn ve třídě.

Marie-Thérèse Auger a Christiane Boucharlat (2005) se věnují též příčinám problémového chování. Dělí je do třech aspektů.

1. aspekty ekonomické - nezaměstnanost
2. aspekty psychologické - nenalezení smyslu života a školy, nedostatečné ohodnocení práce a úsilí.
3. aspekty sociální – zaneprázdněnost, vysoká rozvodovost, poruchy funkcí rodiny, krize pedagogických institucí, odliv kvalifikovaných učitelů ze škol, vysoké procento učitelů, kteří se blíží k důchodu nebo již v důchodu jsou, neuspokojivý školní život (neúspěch, citová závislost na učiteli, vzdělání neodpovídá potřebám mladých lidí, absence vlastních cílů a plánů).

Učitelé se často nezamýšlejí nad příčinami a faktory, které chování žáka ovlivňují. Mají tendenci hodnotit pouze projevy a výsledky. Je však velmi důležité, snažit se co nejlépe pochopit chování dítěte. Pokud budou učitelé dobře seznámeni se všemi možnými příčinami nekázně, mají větší naději ve výchovně-vzdělávacím procesu uspět.

2.2 Determinant rodina

2.2.1 Vymezení pojmu rodina

Život člověka od nepaměti provází rodina jakožto instituce. Dle Giddense (1999) se jedná o základní jednotku společnosti a tvoří ji skupina osob, která je spjatá na základě příbuzenských vztahů. Zakládá se na svazku ženy a muže a na pokrevním vztahu mezi rodičem a dítětem. Pokrevní vztah neplatí například při osvojování dítěte. Právní řád České republiky považuje za rodinu především rodinu založenou manželstvím. Členové rodiny společně sdílejí domácnost a plní určené role. Pokud žijí ve společné domácnosti i další příbuzní (prarodiče, tety apod.) mluvíme o tzv. rozšířené rodině. Pro rodiče s dětmi používáme pojem nukleární rodina.

Řezáč (1997) definuje rodinu jako intimní vztahový systém, který je časoprostorově ohraničený a vyznačuje se relativní stálostí.

2.2.2 Funkce rodiny

Zásadním posláním rodiny je poskytovat svým členům péči a ochranu. Aby mohla uspokojit potřeby každého člena, musí plnit alespoň základní funkce. V souvislosti s rodinou zmiňuje Reichl (2004) tyto funkce:

- a) Biologicko-reprodukční. Tato funkce spočívá v narození dítěte a také v základní péči o něho.
- b) Sociálně-reprodukční. V rodině se dítě učí sociálně žít, osvojovat si společensky platné normy a hodnoty a stává se tak sociální bytostí.
- c) Kulturně-reprodukční. Rodina seznamuje dítě s kulturou společnosti a předává mu společensko-kulturní potenciál.
- d) Ekonomická. Jedná se o hmotné zajištění jednotlivých členů.
- e) Výchovně-vzdělávací. Rodinná výchova se považuje za základ procesu výchovy a vzdělávání.
- f) Obranná. Rodina vyjadřuje svým členům podporu a zastání. Řadí se sem také funkce emocionální, která zajišťuje citové zázemí, pocit bezpečí. Pokud nebude trvale tato potřeba lásky uspokojena, může u dítěte dojít k psychické deprivaci.

2.2.3 Poruchy rodiny a jejich vliv na nekázeň

Ve funkční rodině je zajištěn dobrý vývoj dítěte a také jeho prospěch. Mohou se v ní ale také vyskytnout závažnější poruchy některých funkcí nebo dokonce všech. Pokud však tyto poruchy vážněji neohrožují rodinný stav nebo vývoj dítěte, a rodina je schopna sama tyto problémy vyřešit nebo využít nějaké jednorázové pomoci zvenčí, jedná se dle Dunovského (1986) o funkční rodinu s problémy.

V některých případech trpí rodina vážnými poruchami, které ohrožují stabilitu rodiny a samotný vývoj dítěte. Rodina si tak není schopna sama pomoci, proto je zapotřebí učinit řadu opatření zvenčí. V tomto případě užívá Jandourek (2001) označení dysfunkční rodina, přičemž definuje dysfunkci jako vše, co je za určitého stavu struktur škodlivé pro další existenci společnosti. Největšími problémy trpí tzv. afunkční rodina, která přestává plnit své zásadní úkoly, škodí dítěti a dokonce ho může ohrožovat v jeho samotné existenci. Pro dítě je nejlepším řešením umístit ho do náhradní rodiny.

Dunovský (1986) zmiňuje, že některé poruchy rodin nejsou závislé na vůli rodičů, jedná se o příčiny objektivní. Řadí k nim např. úmrtí, válku, nezaměstnanost, hladomor nebo nemoc. Dále existují příčiny subjektivní, které již na vůli rodičů závislé jsou. Jedná se o nezralost, neochotu pečovat o dítě nebo neochotu přijmout společenské normy. Poslední skupinou jsou příčiny smíšené.

Všechny problémy v rodině se odráží na celkovém vývoji osobnosti a pojetí jáství. Zároveň však mají vliv na nekázeň ve škole. Existuje několik typů dysfunkčních rodin, které uvádí Helus (2007). Někdy rodina přivede dítě na svět velmi brzy, ale nedokáže mu zajistit správnou výchovu, jelikož jsou rodiče nezralí v oblasti životních hodnot, chybí jim něha a nedokážou zajistit v rodině klidnou atmosféru. Rodina se často dostává do sociálních a ekonomických problémů. Pro tento typ rodiny užívá název rodina nezralá. Jiný případ představuje přetížená rodina. Přetíženost každého z rodičů snižuje psychologickou funkci rodiny. Zdrojů může být celá řada, např. vážné nemoci v rodině představují velké starosti, dále konflikty nebo také narození dalšího potomka rodinu zatěžuje. Problémy v rodině jsou způsobeny také díky ambiciózním rodičům. Rodiče jsou pohlceni svoji kariérou, nemají čas na děti, nerozvíjí jeho osobnost. Děti v tomto případě strádají v citových potřebách, jako je láska, solidarita, soucítění. Dalším typem je rodina

perfekcionistická nebo puntičkářská. Na dítě je vyvíjen stálý tlak, aby podávalo co nejlepší výkony. Dítě se dostane do permanentní zátěže, obává se, co se bude dít, když se mu něco nepodaří. Dochází k jeho vyčerpanosti a mnohdy také k depresím. Také autoritářská rodina představuje pro dítě zátěž. Dítěti je stále něco přikazováno, zakazováno, samo nemá možnost uplatňovat své názory a zájmy. V rodině panuje atmosféra strachu a násilí. Velmi často jsou totiž děti přísně trestané. Helus (2007) se dále věnuje rodině rozmazlující. Rodiče se v tomto snaží dítěti za všech okolností vyhovět. Chybí tu výchova k zodpovědnosti. Dítě se postupně stává malým diktátorem, je zvyklé, že všichni dělají to, co požaduje a chce. Ve škole se dostává do problémů se žáky i s učiteli, jelikož není zvyklé poslouchat autority. Mezi dysfunkční rodiny patří také liberální a improvizující rodina. Dítě má nedostatečný řád a program. Má příliš mnoho volnosti, kterou začne zneužívat. Jedinec se stává egoistickým s asociálním chováním. Mnohé problémy jsou způsobeny díky rodině odkládající. Děti tráví spoustu času u prarodičů, sousedů apod. Jedná se často o ambiciózní rodiče. Dítě může mít brzy pocit, že rodičům na něm nezáleží a nevytváří si vztah k domovu. Helus řadí k dysfunkčním rodinám i rodinu rozrušenou a rodinu s narušenými vnitřními vztahy. V prvním případě narušila rodina vnější vztahy s okolím vlivem konfliktů a izoluje se. Ve druhém případě se jedná o izolovanost jednotlivých členů vlivem vzájemných konfliktů. Zde se užívá také termín „prázdná skořápka“, je to z toho důvodu, že se každý stará pouze o sebe.

Poruchy rodiny se často promítají do nekázně žáků ve škole. Působení rodiny je totiž velmi silné. V rodině jedinec vyrůstá, tráví zde většinu volného času, utváří si zde hodnotový systém, vytváří si vzory a učí se sociálním rolím. Můžeme tedy říci, že největší podíl odpovědnosti za chování svých dětí nesou právě rodiče.

Zdeněk Helus (1987) uvádí příklad rodiny, kde dítě má být vždycky a všude perfektní. Dítě je vyčerpano, ztrácí radost z činností, neustálý ohled na dokonalost mu znemožňuje, aby se z činnosti jen těšilo. Může to dojít až tak daleko, že dítě nechce chodit do školy, toulá se, chodí za školu. Tento jev může nakonec vést až ke kriminalitě.

Problematické rodinné vztahy mají veliký vliv na dítě. „*Nejvíce na ně působí rozvod, alkoholismus v rodině, přílišná přísnost rodičů, nepochopení a nezájem rodičů.*“ (Giddens, 1999 s. 85). V důsledku trvalého stresu se hromadí v dítěti stále více napětí a úzkosti. To všechno vede k zhoršení koncentrace a školního výkonu.

V neposlední řadě hraje v nekázní domácí násilí a týrání dítěte. Týranému dítěti se zhorší prospěch, chodí za školu, často se chová agresivně nebo naopak apaticky a pasivně. Domácí násilí má také vliv na jedincův vývoj. Dítě je ustrašené, má děsivé noční můry, nechce chodit do školy a zhoršuje se jeho prospěch.

Současná rodina má v dnešní společnosti nezastupitelné funkce. Vzhledem k dnešním výchovným cílům jsou dětské domovy apod. nepřesvědčivou alternativou. Hobmair (1995) dokonce tvrdí, že kde chybí rodinný život, tam začíná kriminalita.

2.3 Determinant žák a jeho věkové zvláštnosti na 2. stupni ZŠ

2.3.1 Biologické a psychické změny

Abychom dobře pochopili, proč se žáci chovají ve škole neukázněně, je nutné znát charakteristiku jejich vývojového období. Na 2. stupni ZŠ hovoříme o období prepuberty (ca 11-13 let) a puberty (ca do 15 let). Název puberty je odvozen od latinského slova pubes, Tücke (2007) ho vysvětluje jako čas, kdy dochází k pohlavní zralosti. Toto období s sebou přináší celou řadu změn nejen v oblasti biologické, ale také psychické a sociální.

Pro pubescenty je charakteristická emoční instabilita, výkyvy nálad, přecitlivělost, vztahovačnost, impulsivita, snížená koncentrace pozornosti a další změny v psychice jako např. nepředvídatelnost reakcí a postojů. Macek (2003) přímo hovoří o období bouře a konfliktu.

Všechny tyto projevy jsou spojovány s tělesnými změnami, které jsou proměnou hormonálních funkcí. Tudíž s sebou přinášejí, jako všechny hormonální změny, kolísavost emočního ladění, větší labilitu, nepřiměřené citové reakce na běžné podněty. Změna emočního prožívání se navenek projevuje větší impulzivitou a nedostatkem sebeovládání. Nálady pubescenta bývají labilní a často se mění, převládají však záporné emoce (neklid, rozmrzelost). U citlivějších jedinců se projevují poruchy soustředění, únava, úzkost.

Pubescentovy „prožitky a nálady bývají i pro něho samého spíše nepříjemné. Jelikož nezná a není schopen si vysvětlit jejich příčinu, reaguje na své vlastní pocity jako na něco

obtěžujícího, podrážděně a rozmrzele. Sekundární reakcí bývá tudíž další zhoršení nálady a chování, které působí sociálně rušivě“ (Vágnerová, 2000, s. 214).

Další změnou v psychice je zvýšená uzavřenost. Ubývá dětská otevřenost a bezprostřednost, pubescent považuje své pocity za intimní, proto se nerad projevuje navenek. Vágnerová (2000) považuje za výrazný znak také vztahovačnost. Sebeúcta pubescenta je nejistá a zranitelná, proto se často objevuje přecitlivělost na reakce druhých lidí, jelikož si je nesprávně interpretuje jako urážející a nepřátelské.

Kolem 11. a 12. roku věku dochází také ke změně v myšlení, jedinec je již schopen formálních operací. Dokáže pracovat s obecnějšími a abstraktními pojmy a také diferenciovat. Při řešení problému se již nespokojí s jediným řešením, ale přemýšlí o různých alternativách. Pracuje také s domněnkami, které nejsou opřeny o reálnou zkušenost, a dokáže myslet o svém myšlení.

Všechny psychické změny hrají určitou roli v oblasti neukázněného chování. Začíná to již u těch nejlehčích projevů, jako je nepozornost, vyrušování, hádavost nebo vzdor. Vzdor je pro toto období typický, jedinec nesnáší, když s ním někdo jedná jako s malým dítětem a nic mu nedovolí.

2.3.2 Sociální změny

Mladší děti na prvním stupni ZŠ dělají většinou to, co autorita požaduje, jelikož chtějí být pozitivně hodnoceny. Učitelé pro ně mají větší význam než názory žáků ve třídě. Důvodem je fakt, že v tomto věku učitel dává dítěti pocit jistoty a bezpečí.

Mladší školní věk je spojen s termínem střízlivý realismus, což znamená, že se dítě snaží pochopit věci opravdově. Na druhou stranu je to realismus naivní. Závisí totiž na tom, co dítěti sdělí jeho rodiče nebo učitelé. V této fázi projevují žáci svoji píli a snaživost. Upřímně se snaží o úspěch a chtějí být oceněni, což je důležité z hlediska sebedůvěry.

Z výše uvedených informací můžeme pochopit fakt, proč se děti na prvním stupni chovají ukázněněji. S příchodem žáků na druhý stupeň se situace v různých oblastech mění.

Vágnerová (2000) a Řezáč (1998) se shodují na názoru, že významnou roli na 2. stupni hrají normy určité vrstevnické skupiny. Hodnocení ve skupině se dostává na stejnou úroveň jako hodnocení dospělými. V období dospívání žák odmítá podřazenou roli a formální nadřazení autorit. Pokud žák učitele jako autoritu akceptuje, je to pouze z důvodu jeho chování, vlastností nebo vztahu k výuce. Neděje se tak z důvodu, že je jeho autorita potvrzena institucionálně. Zde se dostáváme k termínu formální a neformální autorita. Formální autorita vyplývá z postavení učitele a jeho odpovídajících činností. Neformální autorita je založena na lidských a odborných charakteristikách jedince, který má na okolí přirozený vliv. V období puberty hraje spíše roli autorita neformální.

Vrstevnická skupina je v tomto věku velice důležitá. Role, kterou pubescent ve vrstevnické skupině získá, má veliký význam pro jeho identitu. Aby zde dosáhl dobré pozice a role, které chce, je pro to schopen udělat mnohé. Normy stanovené vrstevníky nabývají na důležitosti. Pravidla skupiny mají obvykle přednost před normami rodiny, ale také školy a majoritní společnosti.

Pokud se jedinec dostane do špatné skupiny, nastávají potíže. Pro to, aby se žák do skupiny začlenil a získal v ní vlivné postavení, musí mnohdy plnit příkazy členů skupiny, které se mohou týkat např. krádeží apod. Vliv skupiny vede často i k záškoláctví, k užívání návykových látek, k šikaně a dalším projevům nekázně.

2.3.3 Přístup učitele k žákům v období prepuberty a puberty

Vágnerová (2000) je toho názoru, že by měl učitel všechny změny chování, které souvisí s věkem, vnímat a přizpůsobovat podle toho svůj přístup k žákům.

Vztah žáka k učiteli je v pubertálním věku závislý na vztahu a postoji žáka k danému předmětu. V 6. a 7. třídě základní školy se projevují žáci při hodinách ještě aktivně. Učitel by je měl proto co nejvíce zapojovat do výuky.

V 8. a 9. třídě ZŠ bývá situace jiná. Žáci jsou nemotivovaní a projevují se pasivně. Proto je zde velice důležitá motivace a pocit porozumění. Většina odborníků se shoduje na tom, že by měl učitel s pubertálními žáky hovořit o životě, vyslechnout si jejich názory a pocity, v žádném případě nedělat z jejich pocitů banální záležitost. Žáci by měli cítit učitelovo pochopení. Na druhou stranu je potřeba, aby vyučující ve spolupráci se žáky

definoval pravidla a očekávání, a aby postupoval důsledně. Měl by také žáky informovat o negativních jevech, s kterými se mohou setkat (kouření, drogy, krádeže). Je důležité, aby škola spolupracovala s různými odborníky, kteří by čas od času uskutečňovali diskuse a besedy se žáky na téma kázeň. Na toto téma je také žádoucí realizovat celou řadu projektů.

2.4 Determinant učitel

2.4.1 Autorita učitele

Učitel patří k jednomu ze základních činitelů výchovně vzdělávacího procesu. Je zodpovědný za přípravu, organizaci, řízení a také výsledky tohoto procesu. Ve školním prostředí dochází k interakci a komunikaci mezi učitelem a žákem. Úspěšnost výuky závisí na vzájemné úctě a kontaktu mezi těmito členy. Aby tato úcta existovala, je potřeba, aby žáci viděli učitelovu kompetentnost, jeho zájem o jejich pokrok, maximální nasazení a respektování jejich individuálních a osobních potřeb. Hlavní vliv na harmonické soužití má především učitel.

Kázeň ve škole bez pochyby souvisí s autoritou pedagogických pracovníků. Pařízek (1988) chápe autoritu učitele jako:

- pravomoc. Význam této autority vyplývá ze společenské úlohy učitele. Ten je chápán jako představitel společenských požadavků na žáky. V tomto smyslu hovoříme o tzv. formální autoritě.
- dobrovolné přijetí učitelovy role. Jedná se o přijetí ze strany žáka, rodičů a veřejnosti, jež se děje z vlastní vůle, nikoli z příkazování. Používáme také označení neformální autorita. Neformální autorita je založena na lidských a odborných charakteristikách jedince, který má na okolí přirozený vliv. Čím vyšší je autorita neformální, tím vyšší je formální. Naopak to však neplatí. Základem je snaha po nápodobě spojená s obdivem.

Vališová (1999) zdůrazňuje, že na autoritu bývají různé názory a učitelé si ji snaží získávat například vlídností, vnější líbivostí, odborností, přísností a dalšími způsoby. Pro získání autority se doporučuje zásadové, důsledné a laskavé jednání, dále pak schopnost

zaujmout, osobní nasazení aj. Ztratit ji naopak učitel může v případě, že jedná nedůsledně, nerozhodně, chová se k žákům nespravedlivě, je si nejistý a má nízké sebevědomí.

V současné době se stále častěji hovoří o krizi autority. Žáci si dovolují k učitelům stále více, což podle mnohých názorů souvisí s celkovou krizí hodnot ve společnosti. Přibývá kázeňských přestupků jako je vulgárnost, násilí, agrese atd. Ukazuje se, že za krizi autority stojí především feminizace školství, platové podmínky učitelů, vstup liberalizace do společnosti, znehodnocení kvality vzdělání a také kvalifikace učitele.

Stále větším trendem je kladení většího důrazu na ideu svobody a demokracie. Autorita s kázní se považuje za něco nepřístupného. Důraz je kladen především na vnitřní motivaci žáka a jeho seberealizaci. Praxe ale ukazuje, že škola bez autority není možná, jelikož neplní svůj účel a ztrácí své základní funkce. Někdy škola autoritu zcela odmítá, což je chybou, jelikož není možné považovat autoritu za opak svobody. Autorita je ve výchově nezbytnou součástí.

Učitel bez autority se ve svých hodinách potýká s kázeňskými problémy, nachází se tak v nelehké situaci, která někdy končí i jeho vyhořením a odchodem ze školy.

2.4.2 Vyučovací styl

Nekázeň žáků souvisí také s vyučovacím stylem. Průcha, Walterová, Mareš (1998) definují vyučovací styl jako postup, kterým učitel vyučuje, je svébytný cíl, posloupností činností, které učitel používá, a strukturou.

Bendl (2004) rozlišuje tři základní styly vyučování.

- Autoritativní nebo také dominantní styl vyžaduje poslušnost a nedává prostor k samostatnosti, iniciativě; velice málo respektuje přání a potřeby dítěte. Učitel udílí rozkazy a určuje kroky na cestě k výsledkům. Celková atmosféra ve třídě, která je zcela nepříjemná a nemotivující, vede ke kázeňským přestupkům.
- Nezasahující nebo také liberální styl je také nežádoucí. Učitel, který se řídí tímto stylem, je nerozhodný, nemá naplánované cíle hodiny, neklade přílišné požadavky

a ani nekontroluje jejich plnění. Výsledkem je opět žákova nemotivace. Ve třídě může situace vyvrcholit až k anarchii.

- Posledním stylem je styl sociálně integrační. Jedná se o demokratický přístup. Bendl (2004) považuje tento styl za optimální. Učitelé jsou spravedliví a důslední. Mají otevřený přístup k žákům, snaží se jim pomáhat a radit. Vyžadují dodržování daných pravidel, odměňují a trestají, ale mají porozumění a podporují iniciativu. V takovéto třídě panuje příjemná atmosféra a žáci jsou motivováni.

Čáp a Mareš (2001) zastávají názor, že žákům vyhovuje nejvíce demokratický přístup. Vycházejí z výzkumů, které provedl K. Lewin (in Čáp a Mareš, 2001). Lewin zjistil, že žáci sice dávají přednost slabému řízení před autokratickým, přitom ale projevují nespokojenost se slabým řízením, a to v tom smyslu, že nezajišťuje potřebnou organizaci společné činnosti. Skupina pak nedosáhne výsledků, kterých chce dosáhnout.

Velikým problémem, který souvisí s prací učitele, jsou nudné hodiny a celkově nezajímavá výuka. Žáci si často stěžují na způsob výkladu některých učitelů, utváření hodin, jejich obsah, chybějící motivaci k dané látce nebo samotnému předmětu. Hrabal a Pavelková (2010) uvádí nejčastější reakce na nudu, mezi které patří: rozptýlená aktivita, stažení se do sebe a agresivní chování.

Učitel by měl mít výuku důkladně naplánovanou a promyšlenou. Vyučovací hodina by měla být pro žáky co nejvíce zajímavá. Důležité je, aby žáci byli aktivně do výuky zapojeni a neseděli pouze pasivně v lavicích. Měli by řešit různé problémy, úkoly, zkoumat a porovnávat. Učitel by je měl vždy motivovat, aby měli radost z porozumění nové látky. Je také žádoucí, aby volil vhodnou formu předávání této látky, která by žáky oslovila a dobře by tak danému učivu porozuměli. Učitel, který je schopen tímto způsobem postupovat, bude mít úspěch, žáci se budou na jeho hodiny těšit a zabrání tak případné nekázní. Frontální výuka, při které žák sedí pasivně v lavici a pouze naslouchá monotónnímu výkladu učitele, totiž často k nekázní vede.

2.5 Determinant školní klima

2.5.1 Školní a třídní klima

Podle Průchy, Walterové, Mareše (1998, s. 107) je školní klima: „*Sociálně-psychologická proměnná, jež vyzařuje kvalitu interpersonálních vztahů a sociálních procesů, které fungují v dané škole tak, jak ji hodnotí, vnímají a prožívají učitelé, žáci, případně zaměstnanci školy.*“ Jinými slovy se dá školní klima charakterizovat jako relativně stálá kvalita celého vnitřního školního prostředí.

Školní klima představuje dlouhodobý jev, nevzniká samo o sobě, ale vytváří se postupně. Je ovlivňováno lidmi, kteří do školy přichází. Rozlišujeme pozitivní a negativní klima. O pozitivním klimatu hovoříme, pokud panuje ve škole přátelská a příznivá atmosféra, upřímné a otevřené přátelské vztahy. Škola se tak stává místem, kam chodí rádi učitelé i děti. Negativní klima představuje opak.

Od klimatu školy se odvíjí klima třídy. Třídu můžeme chápat jako menší sociální skupinu v rámci školy. Klima třídy bývá popisováno jako trvalejší emocionální naladění žáků a učitelů v rámci třídy.

Kvalitní sociální klima, které má panovat ve škole a ve třídě, popisuje Grecmanová (2008):

- z hlediska pracovního: slovy pracovitost, respektování pravidel, řád a činnost.
- z hlediska emocionálního: slovy důvěra, pohoda, bezpečí, radost, jistota.
- z hlediska sociálního: slovy vstřícnost, úcta otevřenost, ohleduplnost, respekt, tolerance.

2.5.2 Vliv učitele na třídní klima

Autorita i vyučovací styl mají vliv na třídní klima, jak již bylo zmíněno v předchozích podkapitolách. Pedagog, který uplatňuje autoritativní styl učení, je od žáků distancován, na základě toho jsou i žáci od ostatních spolužáků izolováni, to vede také k soutěživosti a ctižádostivosti mezi jednotlivci.

Učitel může klima třídy ovlivňovat také tím, že bude ke všem žákům přistupovat

stejným způsobem, nebude nikoho preferovat, nebo naopak opomíjet. Pokud by si někoho oblíbil a vyzdvihoval ho, mohlo by to vést k závisti mezi žáky, a sám by si tím žáky proti sobě popudil. To by se mohlo opět promítnout do kázeňských přestupků.

Další zásadou je vhodná komunikace se žáky. Čáp a Mareš (2001) definují pedagogickou komunikaci jako vyměňování informací a vzájemné působení mezi učitelem, žákem, skupinou žáků a školní třídou. Je důležitým projevem osobnosti učitele. Učitel by se měl snažit porozumět všem jedincům ve třídě, snažit se pochopit jejich chování a jednání vždy v širších souvislostech, a také se jim snažit ochotně pomoci a poradit. Způsobem komunikace vytváří učitelé celkovou atmosféru ve třídě. K vytváření pozitivního klimatu můžou přispět i vlastnosti učitele. Žáci oceňují především aktivnost, energičnost, spravedlnost a empatii.

V neposlední řadě je nutné, aby učitel ve škole při hodinách odložil své osobní problémy a nepřenášel na žáky svoji špatnou náladu.

2.5.3 Vztahy mezi žáky jako vliv na klima třídy

Ve škole jsou jedinci vyučováni v rámci určité školní třídy. Spolu s ostatními žáky se učí stejné předměty podle shodného rozvrhu. Třída zůstává po celou školní docházku stejná. Je tedy zřejmé, že spolu tráví žáci spoustu času. Z toho důvodu dochází k prohlubování a upevňování jejich vzájemných vztahů. Jelikož do třídy přichází žáci s různými vlastnostmi, charakterem, inteligencí nebo někdy i etnickým původem, je každá třída svým způsobem specifická.

Na utváření sociálních vztahů má vliv dle Čáčky (1997) introverze a extroverze. Extrovert je jedinec, který je družný, orientuje se navenek, je optimistický, má mnoho přátel. Někdy může vystupovat nespolehlivě a mít sklony k agresi. Introvert je člověk klidný, který se orientuje do svého nitra, jedná s rozvahou, je na něho spolehnutí, ale je spíše pesimista. Sice mívá méně přátel, ale jeho vztahy k nim jsou hlubší než u extroverta.

V rámci třídy získává jedinec určité role (třídní šašek, miláček, expert, černá ovce apod.). Žák se zde učí sociální interakci, prosazuje se, soupeří s ostatními a učí se různým způsobům komunikace. Uvnitř třídy dochází ke změnám atmosféry vlivem různých nálad a

jiných osobních problémů. Vztahy ve třídě vznikají na základě shodných zálib, výsledků ve škole, i povahy.

Vztahy mezi žáky mohou na jedince působit pozitivně v případě, že panuje klima vřelé, bezpečné a podporující. V takovém případě chodí jedinec do školy rád a těší se na své spolužáky. V případě napjatých vztahů, kdy zde nemá pocit bezpečí, nedůvěřuje ostatním, setkává se šikanou, se žák snaží škole vyhýbat, vymlouvá se na nemoc apod.

Aby se vytvářelo ve třídě pozitivní klima, je nutná vzájemná podpora, úcta mezi samotnými žáky a respektování. Zde je ale důležité, aby je k těmto hodnotám učitel od začátku vedl.

Jak tvrdí Smith (1994), třídu plnou pohody lze vytvořit v případě, kdy učitel bude zdůrazňovat respekt, nenásilí, porozumění a soucítění. V případě negativního klimatu, může docházet k šikaně, agresi, záškoláctví a k jiným projevům nekázně. Steinhausen (2006) také uvádí, že je pozitivní klima ve třídě důležitým předpokladem k dosažení dobrých vzdělávacích cílů.

3 Příčiny vybraných druhů nekázně

3.1 Záškoláctví

Chození za školu znamená zanedbávání školní docházky, a to úmyslné. Žák se z vlastního rozhodnutí bez vědomí rodičů vyhýbá pobytu ve škole. Jedná se o nejvýraznější formu odporu ke škole. Často bývá spojováno s toulkami a útekami z domova. Podle Klímy (1978) je záškoláctví řazeno do asociálních poruch chování. Jelikož je školní docházka povinnou záležitostí, hovoříme o porušování školského zákona.

Vágnerová (1988) dělí záškoláctví do dvou základních forem: První formou je záškoláctví neplánované (impulsivní). Dítě se náhle rozhodne, že nepůjde do školy nebo ze školy náhle odejde. Druhou formu představuje záškoláctví plánované (účelové). Žák předem plánuje, že se do školy nedostaví, nebo si dopředu vymýšlí různé záminky, aby mohl školu během vyučování opustit.

Existuje celá řada příčin, která vede děti k záškoláctví. Jedná se o faktory vnitřní (vrozené) a vnější.

K příčinám vnitřním řadí Vágnerová (1988) neadekvátní mentální úroveň, dyslexii a dysgrafii, následky drobných poškození vyšší nervové činnosti, stres během fetálního života, perinatální komplikace, psychotická onemocnění. Lazarová (1998) řadí k vnitřním příčinám také temperament, sklon k introverzi nebo extroverzi, odolnost v zátěžové situaci nebo sebedůvěru. Vnější příčiny lze hledat v samotném prostředí školy, rodiny nebo v prostředí, kde jedinec tráví svůj volný čas.

Kvůli prostředí školy se stává záškolákem ve větším množství případů méně nadané dítě. Může to být žák se specifickými poruchami chování nebo dítě se zdravotními potížemi. Příčinou může být i strach ze školy, pokud se ve škole objevují nepřátelské vztahy mezi žáky a šikana. I sám učitel může v dítěti vypěstovat negativní vztah ke škole, pokud k němu nepřistupuje tak, jak by měl a nespravedlivě ho hodnotí. Často jsou to jedinci, které si učitel zaškatulkuje a opomíjí je. Na druhou stranu může mít odpor ke škole i žák s mimořádným nadáním a výjimečnými schopnostmi. Pokud učitel klade na tyto žáky

stejně požadavky jako na ostatní, nerozvíjí je, začnou se ve škole nudit a jsou nemotivovaní.

Motivací dítěte k záškoláctví patří také strach ze zkoušení, tíseň ve společnosti ostatních dětí, pomsta za školní nespravedlnost, pocit ublížení a vzdor.

Prostředí rodiny hraje v této otázce také významnou roli. Ve vývoji dítěte je rodina nejdůležitějším aspektem, tudíž má také veliký vliv na záškoláctví. Může se jednat o zaneprázdněnost rodičů, přetíženost, lhostejnost z jejich strany a nepřiměřené požadavky. Často nemají rodiče na své děti čas, proto ani nevědí, s kým se jejich dítě kamarádí a zda není členem některé pochybné party. I týrání a domácí násilí vede jedince k záškoláctví.

Zajímavý je názor Hopfa (2001), který vidí souvislost mezi záškoláctvím a chudobou. Uvádí příklad, kdy v roce 2005 žilo v Německu každé šesté dítě v domácnosti, která měla nízké příjmy. Když žijí jedinci v chudobě, mají tendenci se s touto situací různými způsoby vypořádat. Např. utíkají z domu a vykrádají obchody, a to i když si jsou vědomi zanedbání školní docházky.

Špatné trávení volného času se také promítá do záškoláctví. I když děti mají k dispozici různé kroužky, kluby, domy dětí a mládeže, které mohou navštěvovat, tráví svůj čas mnohdy nevhodným způsobem, který je snadno přivede k chození za školu. Zde záleží na rodičích, jak své děti vedou.

Kyriacou (2005) zmiňuje také fakt, že se žáci dopouštějí záškoláctví především v devátých třídách po přijímacích zkouškách, a když mají jistotu, že jsou přijati na střední školu. Zanedbávání školní docházky může souviset v některých případech s blížícím se koncem roku a s hezkým počasím. Tvrdí také, že záškoláctvím trpí celá společnost, nejen jedinec, a to z toho důvodu, že důsledkem záškoláctví jsou špatné studijní výsledky žáků. Do příčin záškoláctví řadí mimo jiné nudné hodiny ve škole a nelibivé učební osnovy.

3.2 Lhaní

Dalším druhem nekázně, který odborníci často zdůrazňují, je lhaní. Ve škole se s ním můžeme setkat velice často.

Beníšková (2010) rozlišuje několik typů lhaní podle toho, z jakých příčin se jich děti doma v rodině nebo žáci ve škole dopouští. Prvním typem je instrumentální lež. Jedinec se při ní skutečně záměrně snaží klamat. Většinou mu jde o to, aby nedošlo k prozrazení jeho viny. Dalším důvodem může být snaha o poškození druhé osoby či snaha získat nějakou odměnu a výhody. Druhým typem je lež neinstrumentální. Zde můžeme hovořit o zbožném přání nebo o nutkavém lhaní. Zbožné přání je typické spíše pro malé děti a ne pro žáky na 2. stupni ZŠ. Jejich lež je jakási touha mít určité věci lepší, než ve skutečnosti jsou. U nutkavého lhaní dítě ví, že lže, ale samo neví, proč tak činí. Ze lži nemusí mít ani nějaký dlouhodobý prospěch. Dále hovoří Beníšková (2010) o prosociální lži. V tomto případě se sice jedná o lež záměrnou, ale na pozadí se neskrývají negativní motivy, nýbrž pozitivní. Žáci ji využívají v případě, kdy se nechtějí dotknout citů druhého jedince a ublížit mu. Posledním typem lži je lež nezáměrná. Tento typ lhaní rozlišuje: báživou lhavost, nezáměrnou lež a nevědomou obranu. Báživá lhavost je typická pro malé děti, kdy neumějí rozlišit, co je skutečnost a co fantazie. Nezáměrnou lež použije jedinec v momentě, kdy dostal chybnou informaci, ale je přesvědčen o tom, že říká pravdu. Nevědomou obranou rozumíme situaci, kdy si žák není schopen připustit, že udělal něco špatného a chce tento čin zatajit.

3.3 Šikana

Šikana se stala velice rozšířeným jevem nekázně ve škole, ale nejen v ní. Šikana dle Bendla (2003) představuje agresivní chování, které se snaží ublížit druhému jedinci. Jedná se o určitý patologický projev interpersonálních vztahů. V souvislosti se šikanou hovoříme o poruše vztahů ve skupině. Je to z toho důvodu, že šikanování není pouze záležitostí agresora a oběti, děje se totiž v kontextu vztahů určité skupiny.

Stále se objevují nové prostředky v šikanování. Jedním z nich jsou média, jako je mobilní telefon nebo internet. Žáci mnohdy natáčejí násilí, které páchají na jiném jedinci,

na mobilní telefon. Nebo zaznamenávají při některých nepříjemných situacích učitele a vkládají svá videa pro pobavení ostatních na internet. Tomuto způsobu šikany říkáme kyberšikana.

Kolář (2001, s. 35) o problematice šikany uvádí: „*Je to těžká porucha vztahů skupinového organismu, který podlehl infekci*“.

Šikana může mít celou řadu projevů a jedná se o různé útoky.

- a) Fyzické (pošťuchování, bití)
- b) Slovní (zesměšňování, nadávky)
- c) Nepřímé (hanlivé posunky, vyloučení ze společnosti)

Jak už bylo řečeno, osobami, které v šikaně vystupují, jsou agresor a oběť. Kolář (2001) rozděluje agresory na tři typy. Prvním typem je člověk primitivní a velmi impulzivní, který se dopouští neustále kázeňských přestupků. Svoji oběť šikanuje nelítostně a tvrdě. Důvodem je to, že se v jeho rodině brutalita často vyskytovala. Druhým typem agresora je člověk kultivovaný a slušný, ale má sadistické sklony ve smyslu sexuálním. Mučení oběti je prováděno cíleně beze svědků. Jeho rodina nejspíš uplatňovala důsledné a náročné přístupy, také v ní chyběla láska. K poslednímu typu řadíme tzv. srandistu. Je to člověk oblíbený a vlivný. Aby pobavil ostatní, uchyluje se k šikaně. Stává se tak proto, že v jeho rodině chyběly mravní hodnoty. Agresor se dopouští šikany dle Koláře (2001) také proto, aby se nenudil, aby upoutal pozornost nebo, aby zkusil, co oběť vydrží. Dalším motivem je žárlivost.

Michael Martin (1997) se ve své knize také zabývá příčinami, proč se dítě stává agresorem. Mezi hlavní příčiny řadí celkové založení dítěte, jeho povahu a nedostatečnou výchovu a péči. Dále je to prostředí, kde oba rodiče sami vystupují agresivně a dítě krutě tělesně trestají. Zásadním faktorem je také příklad dospělých a nízké sebeocenení.

Obětí se může stát kdokoliv. Většinou jsou to jedinci, kteří se projevují tiše, plaše a mají nízké sebevědomí. Často se jedná o děti samotářské, fyzicky odlišné, s handicapem nebo specifickými poruchami učení. Ohroženi jsou také jedinci z rodin s nízkým sociálním statutem, noví žáci nebo tzv. „šprti“.

Šikana většinou vzniká na méně střežených místech, jako jsou toalety, vzdálené konce hřiště, chodby o přestávkách nebo při přecházení do tříd. Dále k ní dochází cestou do školy a ze školy, ve školním autobuse, v jídelně, v šatně.

Na šikanu upozorňují přímé a nepřímé znaky. Přímé znaky lze vidět. Ze strany agresora lze slyšet různé hanlivé poznámky, urážení, přezdívky, nadávání, kritizování. Bendl (2003) řadí k přímým znakům příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, dále nátlak na žáka k vykonávání nemorálních činů nebo nátlak na žáka, aby dával šikanujícímu věcné či peněžní dary. V neposlední řadě řadí k přímým znakům honění, strkání, kopání. Oběť se podřizuje jeho příkazům a neoplácí fyzické útoky. Nepřímým znakům se musí také věnovat pozornost. K nepřímým znakům, které by mohly být příznaky šikany, řadí Kolář (2001) tyto znaky: Dítě tráví přestávky o samotě a vyhledává přítomnost dospělého člověka. Do třídy vchází až s učitelem. Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy. Začíná hledat důvody pro absenci ve škole. Vypadá smutně a zhoršuje se mu prospěch. Před tabulí se chová ustrašeně. Má poškozené své věci, oděv či obuv. Stále postrádá některé své věci. Má škrábance a další zranění, které nechce vysvětlit. Dítě je voleno při týmových sportech do družstva jako poslední.

Znaky kyberšikany jsou mnohem hůře rozpoznatelné, jedním z důvodů je anonymita účastníků. Účastníci vystupují pod přezdívkami, používají pro oběť neznámé telefonní číslo nebo e-mailovou adresu. Útočníkem i obětí může být kdokoliv bez ohledu na fyzickou zdatnost nebo inteligenci. Oběť lze rozpoznat na základě toho, že náhle přestane používat počítač, je nervózní při čtení e-mailů nebo SMS zpráv, zhorší se jeho prospěch ve škole, vystupuje ustrašeně, má poruchy soustředění nebo špatně usíná. Někdy se může vyhýbat rozhovorům o tom, co dělá na počítači. Agresorem může být jedinec, který tráví u počítače dlouhé hodiny i v noci, rychle vypíná monitor, když se přiblíží dospělá osoba nebo se vyhýbá rozhovorům o tom, co na počítači dělá. Ve škole můžou být podezřelé smějící se hloučky žáků u počítače.

Následky šikany mohou mít i trvalý charakter a mohou skončit i sebevraždou. Proto je třeba zaměřit se na šikanu a podniknout co nejvíce opatření k její minimalizaci.

4. Strategie a prevence nekázně ve škole

Po analýze možných příčin nekázně je třeba navrhnout prostředky a různé strategie k jejich řešení. Každý učitel se ve své pedagogické praxi tímto problémem jistě zabývá. V odborné literatuře mají možnost dočíst se o nejrůznějších zásadách, které kázeň podporují. K utváření ukázněného prostředí slouží kázeňské prostředky. Zahrnují vše, co pomáhá k ukáznění žáků. Prostředky můžeme dělit na preventivní, podněcující a potlačující. Při řešení kázně je důležité, aby si každý učitel uměl zvolit správné strategie. Každý jedinec je totiž jiný a na každého také působí něco jiného. Vyučující by měl k žákům přistupovat individuálně a používat ve výuce různé metody. Každý učitel během své profese zjistí, které prostředky se v konkrétní třídě osvědčují.

Kalhous a Obst (2002) zdůrazňují, že se kázeň ve třídě odvíjí spíše od celkového systému práce učitele než od schopnosti řešit kázeňské prohřešky. Kázeň se také odvíjí od vztahů v pedagogickém sboru a od vztahů mezi rodiči a učiteli. Za důležité považují komunikaci a práci na společném úkolu.

V následujících podkapitolách jsou uvedeny významné preventivní prostředky, které kázeň ve škole posilují.

4.1 Vytváření hodnotové orientace

V dnešní době se v naší společnosti neustále hovoří o poklesu morálky. Poukazuje se na skutečnost, že jsou lidé netolerantní, nedisciplinovaní a ztrácí smysl pro povinnost. Také narůstá kriminalita, anarchie a další negativní nebo sociálně patologické jevy. Mluví se o celkovém úpadku autority a kázně v celé společnosti, ve škole i v rodině. Proto je důležité rozvíjet v jedincích už od útlého mládí pozitivní hodnoty.

4.1.1 Pojem hodnotová orientace

Nejprve je důležité objasnit samotný pojem hodnota. Z hlediska sociální psychologie definují Průcha, Walterová, Mareš (1998) hodnotu jako subjektivní míru důležitosti, kterou jedinec přisuzuje jevům, věcem, symbolům a také druhým lidem. Hodnota odpovídá

určitým normám a ideálům. Některé hodnoty si zvnitřňujeme, například názory, jiné si externalizujeme (postoje v chování). Hodnoty tedy nejsou vrozené, vytvářejí se procesem socializace a samotnou výchovou k hodnotám. Hodnotovou orientací poté označujeme určité hierarchické uspořádání hodnot, které vyjadřuje, co považuje člověk v životě za důležité a čemu dává přednost. Je to stabilní systém hodnot, který usměrňuje jedincovo chování.

Jak se jedinci chovají, jak jednají, dodržují pravidla a dané normy, závisí na hodnotové orientaci. Hodnotová orientace mládeže má vliv na kázeň a morálku ve škole nebo v rodině a také na všechny lidi ve společnosti. *„Chceme-li mít ve škole a nejen v ní děti slušné, zdravě ukázněné, chceme-li z nich vychovat mravné jedince, nesmíme pouštět ze zřetele jejich hodnotovou orientaci“*. (Bendl, 2001, s. 31) Jak je vidět, je nesmírně důležité v dětech pěstovat pozitivní hodnoty, které odpovídají uznávaným mravním principům.

Přestože média a škola neustále zdůrazňují špatný žebříček hodnot mládeže a celkovou hodnotovou orientaci, nevykazuje výzkum, který provedla Plasová (2007) špatné výsledky. Plasová se zaměřila na žáky 9. tříd ZŠ. Měli za úkol sestavit žebříček životních hodnot, které jsou pro ně důležité, přičemž nebyli limitováni seznamem daných hodnot. Z průzkumu vyšel najevo seznam první pěti.

1. rodina, 2. zdraví, 3. přátelství, 4. láska, 5. domov.

Výsledky jsou uspokojivé, jsou to hodnoty, které tvoří pevný základ pro rozvoj dalších hodnot a vytváření spokojené budoucnosti. Přesto se musí škola a rodiče stále snažit vštěpovat žákům a dětem pozitivní hodnoty, aby se situace nezhoršila.

4.1.2 Jak učit děti hodnotám

U dětí se vytvářejí první hodnoty v rodině. Postupem času projdou určitou zkouškou a může dojít k tomu, že se při nástupu do školy změní. V průběhu puberty začnou jedinci bojovat o svoji samostatnost a utvoří si vlastní hodnotový systém.

Podle Bendla (2001) je nezávislý na systému rodičů, ale většinou se od něj nijak moc neliší. Z toho lze soudit, že je nezbytné, aby již rodiče vštěpovali správnou hodnotovou orientaci svým dětem.

Některé významné hodnoty je nutné vštěpovat již v brzkém věku dítěte, jen tak může dojít k posílení kázně ve škole. K takovým hodnotám řadí Eyrovi (2000)

1. Poctivost- Člověk musí být k dětem sám poctivý. Musí jim ukázat, že je možné se tak skutečně chovat. Nesmí dopustit, aby děti slyšely jeho lži, a nesmí chtít, aby samy lhaly. Je také potřeba důrazně za pravdu chválit. Pokud se jedinec přizná k něčemu špatnému, je důležité spíše vyzdvihnout pochvalu za pravdomluvnost než potrestání. Je třeba také zmínit důsledky poctivosti a nepoctivosti. Další možností je podělit se s dětmi o situace, v kterých bylo obtížné zachovat se poctivě, vyprávět jim o řešení těchto těžkostí apod. Tím dochází k získání důvěry.
2. Sebekázeň- Tato hodnota představuje umět se motivovat a také ovládat svou náladu i v těžších situacích. Opět je potřeba používat osobní příklad, poukázat na situace, kdy se lidem nezdařilo ovládnout svoji náladu a někomu tím ublížili, jelikož jednali bez rozmyslu. Děti by měly také promýšlet, jak by se zachovaly v různých situacích, které by je mohly potkat.
3. Respekt a úcta- Je potřeba posilovat zdvořilé a ohleduplné chování pochvalou, všímat si, jak se děti chovají a chválit je před ostatními. Musíme je také učit vlastním příkladem. Ukázat jim chováním ale i slovy, že si vážíme práv druhých lidí, pomáháme starším a chováme se ohleduplně k přírodě a okolí. Děti by se měly zamýšlet nad praktickými důvody, které nás ke zdvořilému chování vedou.
4. Nesobeckost a citlivost- Musíme děti chválit za nesobecké jednání a za projevení citlivosti k druhým, snažit se sdílet jim, co v určitých situacích sami cítíme. Ony si pak lépe uvědomí svoje pocity
5. Spravedlnost a odpuštění- tuto hodnotu lze v dětech probudit společně stanovenými podmínkami. Jedná se o odměny a tresty spojené s dodržováním a porušováním daného pravidla. Děti se naučí vnímat následky za své chování a postupně získají cit pro přirozenou spravedlnost. Děti by měly dostávat příležitost dosáhnout odpuštění.

Vidíme, že tyto hodnoty je důležité pěstovat už v rodině. Pokud bude rodina plnit své funkce a vštěpovat tyto hodnoty svým dětem, znamená to dobrý základ do života.

I škola musí rozvíjet hodnotový systém dětí. Škola patří k významným činitelům společenského vývoje. K integraci hodnotové orientace do výchovně vzdělávacího systému školy můžeme využít dle Horáka (1997) dva způsoby. První představuje vytváření systému hodnot, který bere ohled na to, že se žáci připravují nejen pro přítomnost, nýbrž i pro budoucnost. Škola by zde měla přihlížet i na aktuální problémy, např. výskyt nových sociálně patologických jevů. Druhý způsob je založen na využívání fáze subjektivace a objektivace v procesu vyučování. Ve fázi subjektivace se vytváří vědomosti a přesvědčení. Ve fázi objektivace dochází k přeměně přesvědčení a vědomostí v postoje.

Učitel ve škole by měl hodnoty podporovat a rozvíjet. Pokud si ale žáci nepřinesou základní hodnoty z rodiny, je proces jejich utváření mnohem složitější.

Horák (1997) k tomu dále doplňuje, že by měl třídní učitel sledovat potřeby jednotlivců a jejich vývoj. Měl by se zajímat o zájmovou činnost žáka, sledovat ji a dále ji rozvíjet. Neměl by zapomínat na poznávání prostředí, ve kterém žáci žijí. Škola může přispívat k hodnotám i udržováním uvědomělé kázně.

4.2 Budování autority

K udržení kázně ve třídě je nezbytnou záležitostí autorita učitele. Znamená podřízení se pravomoci učitele ze strany žáků, rodičů a veřejnosti, které je dobrovolné. Autoritu lze dělit na formální a neformální. Formální autorita vyplývá z postavení učitele a z jeho odpovídajících činností. Neformální autorita se zakládá na lidském a odborném charakteru jedince, který má na okolí přirozený vliv, jak již bylo uvedeno ve druhé kapitole.

Auger a Boucharlat (2005) zdůrazňují, že autorita učitele úzce souvisí s problematikou kázně. Je žádoucí vést dítě tak, aby postavení učitele přijalo a uznalo, že je vyučující oprávněn řídit jejich chování a průběh učení. Učitel, který chce mít autoritu, by měl na sobě neustále pracovat a měl by si umět druhé naklonit bez nucení a nátlaku. K hlavním zásadám pro budování autority řadí trpělivé jednání, oslovování žáků jménem, projevování zájmu o žáky. Dále nesmí učitel žáky zesměšňovat a naopak je žádoucí, aby je oceňoval a chválil jejich aktivitu.

Postavení učitele závisí dle Kyriacoua (1996) na vyjadřování postavení učitele. Autorita částečně vyplývá z role učitele ve společnosti nebo ve škole. Je nutné jednat v souladu s určitým statutem. Status je vyjadřován různými činnostmi. V případě učitele se projevuje např. tím, že organizují a připravují výuku. Dále závisí na výkonu manažerského řízení třídy. Mezi žákem a učitelem je třeba během výuky stanovit jasná pravidla a dohody, aby průběh hodiny nebyl ničím narušován. Také kompetentní vyučování je důležité. Učitel musí provádět své vyučování správným způsobem. Pokud tomu tak není, mohou to žáci vnímat jako poškozování jejich osoby nebo také urážku. Vyučující musí ukazovat, že rozumí svému předmětu a dokáže řádně zorganizovat činnosti žáka během výuky. V neposlední řadě závisí postavení učitele na efektivním řešení případů nevhodného chování žáků. Autoritu učitele ovlivňuje také to, jak dokáže řešit kázeňské problémy. Pedagogové se nesmějí dopouštět chyb, jako je nespravedlivé srovnávání a obviňování, křik apod.

4.3 Žákovské a pedagogické desatero

V dnešní době se stále hovoří o tom, že je žádoucí, aby měl žák možnost, podílet se na tvorbě školního řádu. Aktivní zapojení do jeho tvorby znamená snadnější dodržování řádu ze strany žáka, jelikož za něho přijímá zodpovědnost. To potvrzuje i Martin (2007), který tvrdí, že angažovanost a respekt k pravidlům zvyšuje, když se jedinec může na jejich vzniku podílet, a má pocit, že je může ovlivnit. Pravidla tak nejsou vnucena výlučně zvenčí, ale sami žáci je částečně vytvářejí.

Bendl (2001, s. 138) uvádí příklad školního řádu, který rozpracovali žáci a učitelé v rámci projektového vyučování. Hovoří o tzv. žákovském a pedagogickém desateru.

Žákovské desatero obsahuje tyto body:

1. Mám důvěru ve své učitele i spolužáky. Vím, že mě mají rádi a věří mi, stejně jako já jim.
2. Mluvím a chovám se pravdivě. Nedělám ze sebe to, co nejsem, nelžu, nevychloubám se a nezávidím.
3. Nevysmívám se nikdy a nikomu. Je to hloupé a ani mně by se to nelíbilo.
4. Věřím si – i já jsem v něčem dobrý, výjimečný. Využívám každé příležitosti, abych v sobě objevil a rozvíjel své nadání.

5. Víím, že učení je vlastně poznávání světa, ve kterém žiji. Snažím se proto využívat svých dosavadních poznatků při učení a nové si zpětně ověřovat v životě.
6. Chci dosáhnout svých nejlepších možných výsledků a nebojím se dávat si i vysoké cíle.
7. Nebojím se neúspěchu a chyby. Jsou důležité, jelikož mne upozorňují, že mám pracovat jinak.
8. Snažím se naslouchat svému okolí, žít aktivně.
9. Víím, že nejvíce pro sebe mohu udělat já sám. Učím se být samostatný, zodpovědný a mít svůj názor.
10. Chodím rád do školy, víím, že svým jednáním, chováním i vzhledem reprezentuji sebe a svoji školu, na které mi záleží.

Toto žákovské desatero se vyskytuje na mnohých školách ve stejném nebo velmi podobném znění. Viz. Příloha č. 1

Pedagogické desatero se zakládá na těchto zásadách:

1. Základem naší práce je pozitivní vztah k dětem, učení a kolegům.
2. Podporujeme tvůrčí přístup žáků k učení a poznávání.
3. Oslabujeme strach z nového či neznámého, učíme žáky, jak zacházet s chybou posilujeme sebevědomí.
4. Povzbuzujeme nedůvěru k absolutním autoritám.
5. Uvádíme žáky do informačního systému.
6. Vedeme žáky k stálému hodnocení a sebehodnocení.
7. Učíme děti, aby měnily myšlenky v činy a dotahovaly věci do konce. Snažíme se, aby nebyly povrchní a dávaly si konkrétní cíle.
8. Vedeme žáky k aktivnímu naslouchání, rozvoji komunikace.
9. Dáváme dětem dostatek volnosti a svobody. Učíme je demokratickému chování, pěstujeme v nich toleranci a spoluzodpovědnost.
10. Přistupujeme k dítěti jako plnohodnotnému člověku, který má stejná lidská práva a povinnosti.

Pedagogická desatera se na některých školách ve svém znění liší. Viz. Příloha č. 2

V obou desaterech si můžeme povšimnout, že se nejedná o klasický školní řád, kde by se hlavně uvádělo, co žáci nesmějí. Součástí desater je samostatnost, odpovědnost,

rozvoj komunikace, demokratické chování, kritické myšlení, přístup k dítěti apod. Dnes se s nimi můžeme na některých školách setkat. Školy je považují za preventivní prostředky, které omezují nekázeň.

4.4 Modelové situace

Někteří odborníci, kteří se věnují prevenci neukázněného chování, kladou důraz na modelové situace. Za důležité považují nácvik nežádoucího chování a následně předvádění správného postupu. Tyto modelové situace jsou účinné.

Pasch (1998, s. 356) informuje o výuce pravidel chování, která se skládá ze sedmi kroků.

1. Učitel stanoví tři až sedm pravidel, které shrnou základní požadavky na řízení chování ve třídě.
2. Pravidla i s důsledky předloží žákům a vysvětlí je obvykle první školní den.
3. Žáci musí požadavkům rozumět a umět je vlastními slovy vysvětlit.
4. Poté učitel připraví simulované situace, ve kterých si žáci vyzkouší odpovídající chování. Mělo by se tak dít do třetího dne.
5. Tři týdny se toto bude procvičovat a učitel jim nesmí zapomenout dát zpětnou vazbu. Žáci by si měli během této doby pravidla osvojit.
6. Učitel je následně vystaví na viditelném místě.
7. Pravidla je třeba dále opakovat, aby se zdůraznila jejich hodnota.

K modelovým situacím patří také technika, kdy jsou ve třídě navozovány situace, při nichž si učitel vymění roli se žákem. Žáci v průběhu roku musí odučit hodinu. Pasch (1998) považuje za důležité, aby žák poznal, v jakých situacích se nachází učitel, který provádí výuku.

Dalšími modelovými situacemi jsou strategie, kterými se žák snaží čelit negativnímu vlivu vrstevníků. Žáci se učí odmítat nabízenou drogu, vypítí lahve vína nebo ukradnout čokoládu v obchodě. Formou hry přemlouvají žáci jeden druhého. Zpočátku má roli přemlouvajícího učitel, ten volí různé formy nátlaku. Přemlouvající musí neustále argumenty odmítajícího vyvracet. Odmítající musí hledat další argumenty.

4.5 Žákovský parlament

Z hlediska posílení kázně na školách jsou důležité žákovské parlamenty. Hovoříme také o tzv. žákovské samosprávě. Na většině škol dnes již tyto parlamenty existují. Hazlbauer mapuje současnou situaci a dochází k názoru, že jsou sice ředitelé škol přesvědčeni, že je žákovská samospráva důležitou součástí školního života, ale nevědí, co dělat, aby správně fungovala. Hazlbauer také tvrdí, že je žákovský parlament mnohdy pouze uměle vytvořenou formalitou, která na škole ničemu nepomáhá, vytváří jen lepší dojem při prezentaci školy na webových stránkách. K tomu se vyjadřuje také Mleziva (2010), uvádí, že jsou ve školách způsoby demokratického soužití pouze v mezích formalit, tzn. formálních žákovských parlamentů. Z výše uvedených informací vyplývá, že je nutné parlament aktivně podporovat a podniknout důležité kroky pro jeho správné fungování. Pokud tomu tak bude, může znamenat výrazné zlepšení v oblasti kázně ve škole.

4.5.1 Vytváření parlamentu

Pro školní parlament lze používat také označení školní samospráva, výbor atd. Jedná se o parlament v rámci celé školy, ve kterém jsou zvoleni zástupci ze všech tříd, nebo může existovat parlament v rámci jedné třídy, se kterým se blíže seznámíme. Červenka (2003/2004) ho v tomto případě označuje jako žákovskou radu.

Každé volby mají svá pravidla, proto se i zde musí dodržovat: volit tajně, demokraticky. Každý žák napíše například nejvýše pět jmen žáků, které považuje za nejschopnější. Je zde důležité zdůraznit, že žáci nevolí kamarády, ale ty nejschopnější a zodpovědné lidi. Předsedou by měl být dominantní jedinec, který povede třídu správným směrem, měl by být oblíbený, spolehlivý, čestný a statečný. Poté se hodí lístky do krabice, dva vybraní žáci mohou číst jména a učitel je zapíše na tabuli. Podle bodů se zjistí, kolik funkcionářů bude parlament obsahovat. Mezi sebou se domluví, kdo z nich bude předseda, místopředseda, kronikář, kdo bude mít na starosti sportovní akce, nástěnky, a kdo si vezme na starost redakci časopisu. Členové musí mít pocit, že má jejich práce smysl. *„Nezřídka se stane, že má učitel na něco odlišný názor, přesto se musí přizpůsobit a dát například na první místo výtvarné soutěže obrázků, který se více líbil zvoleným zástupcům.“* (Červenka, 2003/04). Žáci se stávají spolupracovníky učitele a dokážou se také sami hlídat.

Častějším případem je parlament v rámci celé školy, který tvoří mluvčí z každé třídy, který měl nejvíce hlasů. Někdy se volí na období půlroku, někdy na celý rok. Jedinci se pravidelně scházejí na poradách a vyjadřují se k důležitým otázkám školy, pomáhají organizovat celoškolní akce apod. Každá škola si podmínky nějakým způsobem upravuje podle svého. Záleží na samotné škole, do jaké míry bude parlament úspěšný a bude přispívat k vylepšování školního klimatu. Práce v parlamentu se nesmí podceňovat, je třeba se mu věnovat s maximálním úsilím

4.5.2 Význam parlamentu

Bendl (2004) nebo Kolář (2001) zdůrazňují, že pokud budou mít žáci podíl na vytváření klimatu ve škole, bude se s nimi lépe pracovat a nebude docházet k tolika kázeňským přestupkům.

V RVP ZV nalezneme oporu pro fungování školních parlamentů, a také jistou povinnost určitým způsobem školní demokracii realizovat. Parlament je důležitou součástí například průřezových témat. Jedná se například o Výchovu demokratického občana. Výchova demokratického občana v sobě zahrnuje schopnost orientovat se v problémech a konfliktech demokratické společnosti. Dále řešit problémy s respektem k druhým, ohledem na zájem celku, s vědomím práv a povinností a s uplatněním zásad slušné komunikace. K nácviku těchto dovedností poslouží právě žákovský parlament.

Parlament se také váže k vzdělávacím oblastem Člověk a jeho svět a Člověk a společnost v RVP ZV. K druhému stupni se váže oblast Člověk a společnost, ta se dále člení na dva vzdělávací obory (dějepis a výchova k občanství). *„Výchova k občanství učí žáky respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky. Rozvíjí občanské a právní vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní i občanskou odpovědnost a motivuje žáky k aktivní účasti na životě demokratické společnosti.“* (RVP ZV, s. 43)

Práce ve školním parlamentu může také vést k rozvíjení klíčových kompetencí. Kompetenci k učení rozvíjí žák tříděním a vyhledáváním různých informací, pochopením je dokáže efektivně využít a uvádět věci do souvislostí. Tím, že bude vnímat problémové situace ve škole a mimo ni, pochopí problémy a příčiny, zamyslí se nad možnostmi řešení,

ověří si prakticky správnost řešení problému, učiní a obhájí svá rozhodnutí, rozvíjí kompetenci k řešení problémů.

I kompetence komunikativní je důležitá, pokud se žák vyjadřuje souvisle, kultivovaně, naslouchá druhým a porozumí jim, zapojuje se do diskuze, obhájí svůj názor, využívá komunikační prostředky atd. Parlament přispívá také kompetenci sociální a personální. Žáci se učí spolupracovat ve skupině, podílí se na vytváření příjemné atmosféry v týmu nebo upevňují mezilidské vztahy. Také je kladen důraz na kompetenci občanskou, jelikož se žák učí respektovat přesvědčení druhých lidí, uvědomuje si práva a povinnosti ve škole i mimo ni, zodpovědně se podle situace rozhoduje. Poslední pracovní kompetenci rozvíjí díky dodržování vymezených pravidel.

Pokud shrneme všechny poznatky, rozvíjí žákovský parlament demokratické myšlení, vytváří ve třídě pozitivní klima, podporuje žáky a pomáhá jim, rozvíjí klíčové kompetence, vytváří partnerské vztahy, pomáhá třídním učitelům při práci se třídou, učí žáky zodpovědnosti za chování a práci, je komunikačním zprostředkovatelem mezi žáky a učiteli.

4.6 Další možnosti pro zvýšení kázně

Jak již bylo řečeno, existuje celá řada prostředků, které napomáhají k ukáznění žáka. Důležité je jistě pěstování důvěry a spolupráce mezi žáky. Vyučující mají podporovat důvěru mezi žáky, učí je věřit jeden druhému, pomáhat si mezi sebou a komunikovat. K tomu dobře slouží například skupinové práce. Bendl (2004) považuje za žádoucí zvyšování sebevědomí žáků. Ten, kdo má nízké sebevědomí se stává často obětí šikany. Učitel k tomu může pomáhat například pochvalami. Také rozvíjení pozornosti, soustředěnosti a sebeovládání žáků se osvědčuje. Učitel rozvíjí soustředěnost žáků různými cvičeními. Nepozornost jako projev nekázně řeší totiž pedagogové velmi často. Pomoci může též výchovný styl učitele, který je demokratický. S tím souvisí učitelův postoj k žákům, míra a způsob kladení požadavků, postupy a strategie výchovy. Ve vyučovacích hodinách by neměla chybět ani motivace. Aby pedagog kázni předešel nebo ji vyřešil, musí také žáky dobře motivovat. Vytvořit takové podmínky, které dítě podnítí k určitému chování. Motivaci musí přizpůsobit věku dítěte. Pro žáky v 8. a 9. třídě je motivace obzvlášť důležitá. Lze zde uvést příklad, kdy učitel oznámí své třídě, že pokud se bude

chovat ukázněně, půjde další hodinu na počítače, kde budou žáci vyhledávat informace k určité látce, kterou probírají. Tento způsob se u žáků osvědčuje. Mají totiž rádi využívání médií ve výuce. K dalším významným prostředkům řadí Bendl (2004) nutnost procházení třídou. Učitel by měl procházet mezi lavicemi a občas si i stoupnout dozadu. Bude mít tak lepší přehled o tom, co se ve třídě děje. V některých případech může učitel také postupovat tak, že nechá žáka, aby sám navrhl řešení nekázně. Jedná se o situaci, kdy si žák stanoví takový trest, aby se příště podobného chování nedopouštěl. Kázeň ve třídě může rovněž posílit učitelovo vykání žákům jako projev úcty.

5. Řešení a prevence vybraných kázeňských problémů ve škole

5.1 Záškoláctví

Řada autorů jako např. Kyriacou (2005) nebo Lazarová (1998) se zabývá otázkou, jak může škola postupovat v případě minimalizace záškoláctví. Většinou uváděli vedení lepší dokumentace o problému a potřebu soustředit se na pomoc žákům, kterým záškoláctví hrozí. Jako užitečná se jeví spolupráce s vnějšími organizacemi. Jelikož jsou příčiny záškoláctví různé, nelze doporučit nějaké univerzální řešení.

V samotných školních řádech nalezneme konkrétní pravidla postupu školy v případě záškoláctví některého z žáků. Pravidla vychází z pokynu MŠMT. Absenci žáků evidují třídní učitelé. Pokud má vyučující pocit, že je důvod nepřítomnosti žáka ve škole nevěrohodný, obrátí se ředitel školy na zákonného zástupce daného žáka. Další možností je obrátit se na příslušný správní orgán a požádat o spolupráci.

Kyriacou (2005, s. 53) odkazuje na Collinse, který klade důraz při řešení a prevenci záškoláctví na projednání otázek docházky s rodiči a na metody motivace, které sníží zanedbávání docházky. Dále klade důraz na zjištění, utřídění a evidence absencí, informování rodičů v případě neomluvených hodin, opatření školy při neomluvených hodinách a spolupráci s vnějšími organizacemi

Jako účinné se ve škole jeví tzv. intervenční programy. Slouží k tomu, aby si žák uvědomil, jaké dopady může záškoláctví mít, a jaké důsledky přináší. Dozví se například o tom, že budou pozadu s učením. Jelikož nebudou látku dobře stíhat, zhorší se jim prospěch. Dále tyto programy informují o možnosti, že se stanou obětí šikany. Záškoláctví může vést až k potížím s policií. Pokud se budou této nekázně dopouštět, nebudou se moci zúčastnit některých školních aktivit, k nimž patří například výlet.

Záškoláctví také úzce souvisí s kriminalitou. Je dokázáno, že se celá řada kriminálních prohřešků děje v době, kdy je dítě za školou. Opatření, vedoucí ke snížení záškoláctví, by měla tedy vést i k zásadnímu snížení kriminality.

Lazarová (1998) řadí k preventivním opatřením kontrolu docházky na začátku každé hodiny. Učitel často zapíše do třídní knihy chybějící žáky první hodinu. Během dalších předmětů jsme mnohdy svědky toho, že se učitelé pouze zeptají, zda chybí všichni ti, co jsou zapsáni. Tento přístup je nedbalý. Vyučující si žáky má na začátku každé hodiny přepočítat, jelikož se může stát, že někdo během přestávek ze školy uteče. K minimalizaci záškoláctví může přispět zavedení fyzicky příjemného školního prostředí. Mezi žáky a učiteli musí panovat příjemná atmosféra a nesmí se zde vyskytovat šikana. Na některých školách pouštějí žákům o přestávkách hudbu, můžou využívat pingpongové stoly, tím se snaží žáky vábit a vytvářet dobré klima. Také podpora při studijních potížích je důležitá. Slabým žákům je třeba pomáhat s učením. Někdy mají žáci problémy s emocemi a chováním, i jim je třeba vyjadřovat podporu. K preventivním krokům proti záškoláctví patří také zavádění diferenciací žáků. Důraz je kladen na to, aby byly třídy vytvořeny podle schopností jedinců. Žáci by byli na stejné úrovni, nedocházelo by k velikým rozdílům a z toho vyplývajícím pocitům méněcennosti, které jsou příčinou, proč se žákovi nechce chodit do školy. Další možností je snížit počet žáků ve třídě. V takovém případě může pedagog uplatnit individuální přístup k žákům a více se jim věnovat.

Řešení problému záškoláctví spočívá také v lepším vybavení školy a učeben. Kyriacou (2005) je toho názoru, že pokud bude v učebnách spousta pomůcek a další technika, bude učivo zábavnější a usnadní výuku. I učivo, které bude přizpůsobeno věkovým schopnostem žáka, může představovat vhodnou prevenci záškoláctví. Některé učebnice se totiž jeví náročně a obsahují zbytečně složité informace. Jako účinné se jeví také zavádění předmětů s praktickým zaměřením. Žáci, kteří mají problém s teoretickými předměty, mají možnost uplatnit se v manuálních předmětech. Získají tak pocit úspěšnosti.

Učitel může také využívat již zmíněnou motivaci. Škola vyhláší například různé soutěže v docházce mezi jednotlivými třídami. Po týdnu přichází vyhodnocení nebo formou odměn pro žáky, kteří mají po určité období stoprocentní docházku. Může se jednat o lístky do kina, vstupenky na fotbal, diplomy aj. Ke zlepšení docházky dosáhne škola odměňováním problematických žáků za „pravidelnou docházku“.

Řešení záškoláctví je také záležitostí samotných rodičů. Rodiče se musí snažit motivovat dítě k návratu do školy. Poskytnout mu oporu a mít přiměřené nároky na jeho školní výsledky. Jako nezbytné se jeví zvyšování odolnosti dítěte proti zátěži, k tomu patří i různé asertivační techniky, při nichž se žák naučí mít zdravou sebejistotu a sebevědomí a

dokáže i v případě, kdy ho parta bude lákat k zanedbání školní docházky, říci ne. Dalším nezbytným krokem je přezkoumání výchovných postupů, které rodiče používají. V neposlední řadě se musí rodiče o své dítě zajímat, všímat si různých podezřelých signálů a zavčas se obrátit na odborníky. Bez zájmu rodičů nemají učitelé šanci v minimalizaci záškoláctví uspět.

5.2 Lhaní

Pokud dítě lže, je nutné zjistit jak a proč. Nejhorší lži je lež instrumentální. U tohoto problému by měli začínat rodiče s řešením už v brzké době. Nejprve by měli dítěti sdělit, proč je jeho čin špatný a dále uvést dlouhodobé a bezprostřední následky jeho lži. Po celou dobu by měli dávat najevo zklamání a vyměřit citelný trest.

Pokud se jedinec dopustí prosociální lži, měli by rodiče společně s ním vymyslet postup, který by danou situaci vyřešil lépe. Rozhodně je nutné omezovat výhody, které dítě ze lži má, a posilovat výhody, které plynou z jeho pravdomluvnosti.

Pokud dítě lže proto, že bylo o něčem špatně informováno, je nutné dát mu správné informace.

Beníšková (2010) dodává ve své knize, že žák v období puberty hledá vlastní identitu, záleží mu na mínění vrstevníků a vymezuje se vůči autoritám. Mění se proto důvody lhaní, přibývá lhaní kvůli zachování soukromí a svobody. V této situaci je třeba ho upozornit na to, že ke svobodě patří také zodpovědnost. Musí si uvědomit, že i v případě, kdy se dopustí něčeho nesprávného, je na místě přijít a přijmout za celou záležitost zodpovědnost.

Při lži, ať už se děje doma v rodině nebo ve škole, se osvědčují ze stran vychovatele dle Beníškové (2010) tyto zásady: Vždy řešit odhalenou lež ihned, neodkládat ji na později. Dále zjišťovat nejprve důvod, až poté reagovat. Některé lži jsou totiž omluvitelné a pochopitelné. Někdy potřebuje dítě, které lže, spíše pomoc než trest – například šikanované dítě. To se může dopouštět lži v případě, když žádá na rodičích peníze na učebnice a akce ve škole, a přitom je má pro spolužáka, který je na něm vyžaduje. Důležité je mluvit s jedincem o důvěře a nedůvěře. Musí si uvědomit, že se důvěra lehce ztrácí a

jaké by to mělo pro něho důsledky, kdyby mu rodič nebo učitel přestal věřit. Učitel musí hodnotit negativně čin, nikoli celého žáka. V neposlední řadě musí jít jedinci příkladem.

Pokud se situace nezlepší, a jedinec se dopouští instrumentální a neinstrumentální lži často, přichází na řadu odborník. Psycholog musí změnit jeho chování. Při posuzování lží hovoří psychologové s rodiči a učiteli. Ptají se jich dle Martina (1997), jaké chování považují za lhaní, jak často se dítě lži dopouští, jaký bývá obsah lží dítěte a za jakých okolností se lži dopouští. Dále zjišťují, zda i ostatní jedinci považují dítě za lháře, jestli má dítě ještě jiné problémy, jaké typy chování vedoucí k navazování a udržování vztahů dítěti chybí a jaké chování tohoto druhu je mu naopak vlastní.

Martin (1997) považuje za nejlepší dovednosti, které umožní, aby byl žák pravdomluvný, schopnost kvalitního ústního projevu, sebedůvěru, pocit, že je jedinec ostatními přijímán a v neposlední řadě důslednost vůči dítěti.

5.3 Šikana

Šikana představuje velmi složitý problém pro celou školu. Existuje celá řada opatření, která mají za úkol šikanu minimalizovat. Bohužel se někdy stává, že se ředitelé škol snaží případy šikany skrývat. Nechtějí tyto situace zveřejňovat, aby nedošlo k poškození pověsti školy. Kolář (2003) uvádí, že ředitelé škol někdy navrhnou rodičům oběti navštěvovat s dítětem terapeutickou skupinu nebo změnit školu. Tento postup je však špatný a situaci neřeší. Je nutné pomoci i agresorům a dalším šikanovaným žákům.

Jak by měl postupovat učitel, když se o šikaně dozví? Rozhodně má zachovat klid, emotivní reakce můžou agresora jen pobavit a umožní mu, aby on sám ovládl celou situaci. Učitel musí vzít incident nebo zprávu o něm vážně a co nejrychleji zahájit nějaký postup řešení. Je nutné řádně promyslet, zda se celý případ bude řešit soukromě nebo veřejně. Vyučující nesmí zapomenout zjistit, kteří žáci jsou do celé záležitosti zapojeni. Postiženému je nutné vyjádřit pochopení, nesmí se cítit trapně nebo hloupě. Postiženému nabídne učitel pomoc, radu a podporu. Šikanujícímu musí být dán najevo, že je jeho chování nepřijatelné. Agresor by měl mít možnost nahlédnout na celou situaci očima postiženého. Nakonec musí učitel žákovi vysvětlit a objasnit, jak a proč ho trestá.

Záležitost je třeba sdělit vedení školy či jiné odpovědné osobě, může to být výchovný poradce nebo učitel třídní. I ostatní kolegové by měli být informováni, pokud se celá záležitost stala v prostředí, kde by všichni měli být obzvlášť ostražití. Klidnou, jasnou a výstižnou zprávou informuje poté učitel rodiče obou žáků. Incident se nesmí dále nikomu připomínat, a pokud dojde k odhalení spouštěcího faktoru, je žádoucí pokusit se novému incidentu zabránit.

Co nesmí učitel udělat? Odmítnout oběť nebo ji úzkostlivě chránit v případě, že si chce sama pomoci. Pokládat žáka, který se šikany dopustil, stále jenom za špatného člověka. Pokusit se incident před rodiči utajit. Pozvat rodiče do školy, pokud není připraven konstruktivní plán, který lze oběma stranám předložit.

Říčan (1995) je toho názoru, že je šikaně snadnější předcházet než ji později odstraňovat a bojovat proti ní.

Existuje celá řada preventivních opatření k potírání šikany. Škola se většinou zaměřuje na potlačování asociálního chování nebo naopak zkvalitňuje chování společenské. Možnosti, které lze využít, nabízí Bendl (2003), Kolář (2001) nebo Říčan (1995). Patří k nim celoškolský program boje se šikanou, musí se do něj zapojit učitelé, žáci i rodiče. Další je pozitivní duch školy, jelikož v příjemné pozitivní atmosféře si žáci lépe uvědomí, jak svým chováním mohou druhým jedincům ublížit a cítí potřebu, chovat se k sobě pozitivně. Učitel je vede k úctě, respektu a toleranci. Dobrou prevencí v souvislosti s pozitivním duchem třídy je uplatňování kooperace mezi dětmi při různých činnostech. Při skupinových aktivitách se musí dbát na to, aby byli také outsideři do těchto aktivit zapojeni. Můžou tím získat sebeúctu a ostatní žáci je přijmou mezi sebe. Pedagogové mohou využít také metodu žákovské poradny. Schéma poradny vede týraného žáka k tomu, aby pověděl o svých problémech spolužákovi, který má poradnu na starost. Účinné jsou také pracovní kroužky. Žáci se v nich scházejí, aby identifikovali problémy a navrhovali jejich řešení. Jako prevence slouží i trénink asertivity pro týrané žáky. Nacvičují se role, při kterých se jedinec naučí nepodléhat situacím, kdy ho někdo uráží a zesměšňuje. Oběti tak získávají sílu a naučí se, jak na šikanu reagovat, aby došlo k jejímu zmírnění. Nutností jsou také školní poradci, kteří mohou šikanu ve školách snížit. V každé základní škole se nachází dle ustanovení zákona výchovný poradce, který odpovídá za svoji činnost řediteli školy. Odbornou pomoc mu poskytuje pedagogicko-psychologická poradna. Výchovný poradce pečuje o zdravý sociální a psychický vývoj žáků ve škole.

Učitelé by se měli též zaměřit na žáky, kteří by se mohli stát oběťmi. Některé jedince, u nichž by se dalo předpokládat, že se mohou stát obětí, pozorně sledovat a zajímat se, zda jim není ubližováno. Stejně tak je nutné zaměřit se na potencionální agresory. Tyto žáky je nutné sledovat a zakročit už v prvních náznacích agrese. Je žádoucí, aby je učitel učil sociálním dovednostem, zaměstnával je zajímavými činnostmi a rozvíjel u nich schopnost empatie. Dozor ve škole patří jistě také k významným preventivním prostředkům. Čím více pedagogů dohlíží o přestávkách na dění ve třídách, chodbách a různých zákoutích školy, tím mají agresori méně prostoru k šikaně. Na některých místech ve škole by se měly dle odborníků zavádět kamery.

Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení stanovuje, že si každá škola vytváří vlastní Program proti šikanování. Program se stává součástí Minimálního preventivního programu. Na jeho tvorbě se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Školní metodik prevence koordinuje jeho tvorbu a za realizaci a hodnocení programu je odpovědný ředitel školy. Program si klade za cíl vytvořit ve škole bezpečné a respektující prostředí. Důležité je zaměření se na oblast komunikace a také oblast vztahů mezi žáky uvnitř třídy. Součástí programu je tzv. krizový program, jenž minimalizuje a eliminuje škody v případě, že k šikaně došlo v prostředí školy. Měly by z něho vyplývat kompetence jednotlivých osob, postup a způsob řešení. S krizovým plánem se seznamují žáci i jejich zákonní zástupci.

„K prevenci šikany patří třídní charta“ Kolář (2001, s. 183). Charta pomáhá k tomu, aby se děti učily vidět násilí z pohledu zákona – zde řádu třídy a důsledků při jeho porušení, ale také z hlediska druhého člověka. Nejprve každý žák napíše pár pravidel a k nim své požadavky, jak by chtěl, aby se k němu ostatní jedinci chovali. Potom učitel rozdělí žáky do skupin a domluví se s nimi na výběru pravidel. V každé skupině je vybrán mluvčí, který seřadí pravidla podle důležitosti. Ty, které byly v první pětici nebo v první desítce, vybere a vytvoří z nich výslednou chartu třídy. Poté následuje diskuse o výsledku tohoto snažení. Poslední krok představuje prodiskutování a také dohodnutí se na následcích při porušení stanovených pravidel charty.

Další možností je žákovská samospráva, o které se zmiňuje předchozí kapitola. Děti se podílí na životě školy, vyjadřují se k záležitostem, které se školy týkají. Vytvářejí různé organizace a kluby. Samospráva také předpokládá komunikaci mezi žáky ale i mezi žáky a učiteli. Vyžaduje vzájemné naslouchání, ohleduplnost, toleranci apod.

Šikana se dá řešit i způsobem, kdy jsou žáci jako řešitelé konfliktů. Jde o tzv. žakovské poroty, které mají podobný postup jako soudy. Účelem je vtažení žáka do problému a umožnit mu podílet se na řešení.

I spolupráce školy a rodiny je velice důležitá. Škola by měla být v kontaktu s rodiči a informovat je o fenoménu šikany (besedy, letáky), dále je seznámit s tím, co podniká v oblasti prevence a řešení. Také jim má poradit, co dělat, pokud zjistí, že jejich dítě je agresorem nebo obětí šikany.

Martin (1997) tvrdí, že učitelé problematiku šikanování podceňují, proto je třeba, aby se rodiče s problematikou šikany dobře a hlouběji seznámili a kontaktovali například zkušeného odborníka. Rodiče by se měli zajímat o své dítě a dávat mu preventivní informace o šikaně.

O podceňování šikany hovoří i Štefflová (2007). Někteří totiž zastávají názor, že dříve se kluci normálně prali a dnes se hovoří hned o šikaně. Na to, co si děti dříve vyřizovaly mezi sebou, aby se teď scházel celý tým odborníků. Tyto výpovědi však Štefflová vyvrací. Násilí ve škole je dnes totiž problémem, a to hodně velikým. Nedá se zde jednat instinktivně, ale je třeba postupovat podle předem jasného schématu.

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Výzkum

6.1 Zkoumaný problém

Ve výzkumu jsem se zaměřila na problematiku příčin nekázně ve škole. V současné době představuje tento jev stále větší potíže a hodně se o něm diskutuje. Přibývá kázeňských přestupků a nových forem porušování školního řádu. Učitelé se proto snaží vymýšlet různé nové strategie a možnosti, jak nekázni předcházet. Aby mohli pedagogičtí pracovníci navrhnout řešení a možnosti prevence neukázněného chování, musí dobře určit, kde je prvotní příčina tohoto chování. Je zřejmé, že nekázeň není záležitostí jedné příčiny, ale podílí se na ni celá řada faktorů. Přesto každý učitel zastává názor, že existuje nějaká hlavní a zásadní příčina. Jejich pohledy na tuto problematiku se mohou proto lišit. I u rodičů se můžeme setkávat s různými postoji. Stále častěji lze od rodičů slýchat, že za nekázeň žáků ve škole může sám učitel. Nedokáže si podle nich zjednat autoritu a zaujmout žáky zajímavou výukou. Jiní rodiče kladou vinu na vliv médií nebo celkovou hodnotovou orientaci mládeže. Jsou ale i tací, kteří tvrdí, že nekázeň ve škole souvisí s výchovou v rodině. Myslím si, že názory obou skupin mohou být velmi zajímavé, proto jsem se rozhodla je porovnat. Zároveň jsem chtěla zjistit, jestli se jejich postoje nějakým způsobem liší v závislosti na tom, zda žijí nebo učí ve městě či na vesnici. Chtěla jsem si také ověřit svoji domněnku, že ve školách vesnických není kázeň tak velkým problémem jako v městských školách.

6.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu v praktické části bylo zjistit, kde vidí příčiny nekázně žáků na 2. stupni ZŠ učitelé, a kde rodiče. Zároveň bylo zjišťováno, zda existují rozdíly v jejich názorech v souvislosti s tím, zda žijí nebo učí ve městě či na vesnici. Druhý cíl výzkumu představoval porovnání, jak vnímají nekázeň na základních školách učitelé a rodiče ve městech a na vesnicích

6.2.1 Předpoklady

Před vlastní realizací výzkumu jsem si stanovila sedm předpokladů, ke kterým jsem dospěla na základě zkušeností z pedagogických praxí. Jelikož jsem je absolvovala jak ve velkých městských školách v Liberci, tak v menší vesnické škole v Libštátě, měla jsem možnost nekázeň porovnat a udělat si na problémy, které s ní souvisí, názor. Mezi tyto předpoklady patří:

Předpoklad 1: Zkoumaní učitelé z městských základních škol uvádějí častější výskyt projevů nekázně než zkoumaní učitelé z vesnických škol.

Předpoklad 2: Zkoumaní učitelé z městských základních škol uvádějí, že častěji řeší kázeňské přestupky spojené se šikanou než zkoumaní učitelé z vesnických škol.

Předpoklad 3: Zkoumaní učitelé z městských základních škol uvádějí, že častěji řeší kázeňské přestupky spojené se záškoláctvím než zkoumaní učitelé z vesnických škol.

Předpoklad 4: Zkoumaní učitelé jak z městských, tak i z vesnických základních škol spatřují hlavní příčinu nekázně v rodinném prostředí, ze kterého žák přichází.

Předpoklad 5: Zkoumaní rodiče, jejichž dítě navštěvuje městskou základní školu, uvádějí, že jejich dítě bylo častěji potrestáno z kázeňských důvodů spojených se šikanováním, než rodiče, jejichž dítě navštěvuje vesnickou školu.

Předpoklad 6: Zkoumaní rodiče, jejichž dítě navštěvuje městskou základní školu, uvádějí, že jejich dítě bylo častěji potrestáno z kázeňských důvodů spojených se záškoláctvím, než rodiče, jejichž dítě navštěvuje vesnickou školu.

Předpoklad 7: Zkoumaní rodiče uvádí, že hlavní příčinu nekázně žáků spatřují v osobě a pedagogické práci učitele.

6.3 Metoda výzkumu

Sběr dat jsem provedla formou kvantitativního dotazníkového šetření. Dotazník je často užívanou výzkumnou metodou, která umožňuje široký záběr sběru dat za relativně krátkou dobu. V dotazníku získáme odpovědi na položené otázky, tato metoda však vyžaduje dle Skalkové (1985) další statistické zpracování. Otázky mohou být uzavřené, v nichž jedinec pouze vybírá danou možnost, dále otázky otevřené, kdy dotazovaný formuluje své odpovědi sám. Otevřené otázky představují ale pracnější a složitější vyhodnocování. Existují také otázky polouzavřené, v nichž dotazovaný vybere možnost a pak ji krátce svými slovy zdůvodní. Otázky musí být předem dobře promyšlené a srozumitelné. Je třeba vyhnout se dvojítm otázkám a záporným výrazům.

Strukturovaný dotazník pro učitele, který jsem vytvořila, obsahoval 9 uzavřených otázek. Učitelé zde měli vybrat, se kterými kázeňskými problémy se během školního roku setkali, jak často řešili problém se šikanou a záškoláctvím, ohodnotit, kde vidí příčiny nekázně na 2. stupni, jak často udělili různé druhy trestů, nebo jak předchází neukázněnému chování.

Rodiče dostali prostřednictvím žáků též dotazníky, které obsahovaly 8 uzavřených otázek. Uváděli zde, zda se zajímají o chod školy, pokud ne, z jakého je to důvodu, jakých kázeňských prohřešků se jejich dítě během školního roku dopustilo a jaký za to byl postih. Dále hodnotili příčiny nekázně, vybírali možnosti ke zlepšení chování a hodnotili vliv učitelovy autority a způsob výuky na školní kázeň. Dotazníky nebyly dlouhé, k vyplnění postačilo 15 minut a byly zcela anonymní.

6.4 Výzkumný vzorek

O vyplnění dotazníků jsem požádala čtyři vesnické a dvě městské základní školy. Z městských škol to byla Základní škola Turnov (28. října 18) a Základní škola Jičín (17. listopadu 109). Z vesnických škol se jednalo o Masarykovu ZŠ Libštát, Krakonošovu ZŠ Loukov, Základní školu Roztoky u Jilemnice a Masarykovu ZŠ ve Staré Pace.

Výzkumný vzorek čítal 30 učitelů z vesnických škol a 30 učitelů ze škol městských. Abych mohla porovnat absolutní četnost, musela jsem mít obě skupiny stejně veliké. Jednalo se pouze o učitele 2. stupně. Jelikož ve vesnických školách nepracuje velké

množství učitelů, musela jsem zvolit školy čtyři. Dotazníků jsem rozdala více, jelikož číslo 30 představovalo počet navracených dotazníků.

Dotazníky pro rodiče jsem rozdala žákům, kteří je doma odevzdali. Výzkumný vzorek představoval opět 30 rodičů, jejichž děti navštěvují městské školy, a 30 rodičů od žáků ze škol vesnických. Jedná se znovu o počet navracených dotazníků. Vzorek jsem rovnoměrně rozvrhla do všech tříd na 2. stupni. Počítala jsem s tím, že u rodičů bude návratnost menší, z toho důvodu jsem rozdala dotazníků více. Z výzkumu jsem také vyloučila dotazníky, které byly ze strany rodičů i učitelů chybně vyplněny.

Spolupráce se základními školami byla bezproblémová. Všude jsem byla vstřícně přijata. Učitelé byli velice ochotní. Ředitelé nebo ředitelky škol ocenili, že jsem přišla osobně a neposílala dotazníky přes e-mail. Přiznali, že mnoho studentů je pouze rozesílá, ale oni tímto způsobem málokdy spolupracují.

6.5 Výsledky výzkumného šetření

6.5.1 Výsledky dotazníkových otázek

Nejprve zde analyzuji výsledky otázek, které byly určeny pro učitele. Poté se budu věnovat jednotlivým otázkám, na které odpovídali rodiče. Výsledky jsou znázorněny v tabulkách a grafech. Pokud graf porovnává výpovědi dvou skupin respondentů, je znázorněn pomocí dvou barev. Pokud zobrazuje odpovědi pouze jedné skupiny respondentů, je v něm užita pouze jedna barva.

Otázka číslo 1: Se kterým z projevů nekázně jste se setkal(a) na 2. stupni během školního roku 2009/2010?

Tab. 1 (učitelé vesnických škol, otázka a četnost jednotlivých odpovědí)

otázka	velmi často	celkem často	někdy	zřídka	nikdy
vyrušování a nepozornost	7	15	7	1	0
neplnění školních povinností	4	13	11	2	0
drzost a vulgárnost	0	3	15	12	0
lhaní	1	2	9	17	1
záškoláctví	0	0	3	15	12
šikana	0	1	6	19	4

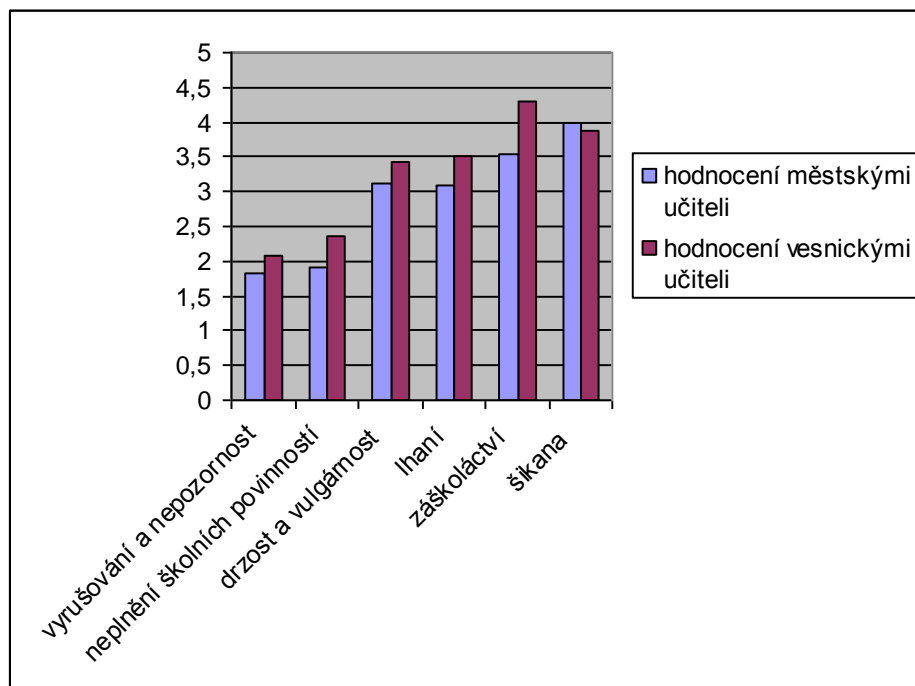
Tab. 2 (učitelé městských škol, otázka a četnost jednotlivých odpovědí)

otázka	velmi často	celkem často	někdy	zřídka	nikdy
vyrušování a nepozornost	13	9	8	0	0
neplnění školních povinností	6	16	8	0	0
drzost a vulgárnost	0	6	15	8	1
lhaní	1	3	17	9	0
záškoláctví	0	1	5	21	3
šikana	0	1	4	19	6

Tab. 3 (průměrné hodnocení městskými a vesnickými učiteli)

otázka	hodnocení městskými učiteli	hodnocení vesnickými učiteli
vyrušování a nepozornost	1,83	2,07
neplnění školních povinností	1,9	2,37
drzost a vulgárnost	3,13	3,43
lhaní	3,1	3,5
záškoláctví	3,53	4,3
šikana	4	3,87

Graf 1 (průměrné hodnocení kázeňských přestupků městskými a vesnickými učiteli)

Z tabulek č. 1 a č. 2 vyčteme, jak často řešili učitelé v městských a vesnických školách jednotlivé kázeňské prohřešky. Tabulka č. 3 porovnává vyjádření učitelů z měst a vesnic. U otázky číslo 1 byla totiž odpověď dána číselnou hodnotou od 1 do 5, přičemž 1 znamenala velmi často. Učitelé měli ohodnotit, jak často se setkali s určitými projevy nekázně. Udělala jsem průměr těchto hodnot, což je tedy ukazatelem výskytu jednotlivých prohřešků. Čím menší vyšlo číslo, tím více se daný prohřešek ve škole řeší. Obě skupiny se shodly na názoru, že nejvíce řeší vyrušování a nepozornost, poté neplnění školních povinností, přičemž na vesnici byla situace o něco lepší než ve škole ve městě. Ve městě řeší učitelé dále lhaní, až poté drzost. Na vesnických školách je pořadí těchto dvou prohřešků opačné, přesto výsledky vesnických škol ukazují méně častý výskyt. V městských školách se na pátém místě umístilo záškoláctví a na šestém místě šikana. Ve školách vesnických se šikana nachází na místě pátém a naopak záškoláctví je úplně na posledním místě. Celou situaci lze snadno vyčíst z grafu č. 1. V dotazníku byla také položka jiné, učitelé se k ní však nevyjadřovali.

Otázka číslo 2: Je neukázněné chování jedním z největších problémů na Vaší škole?

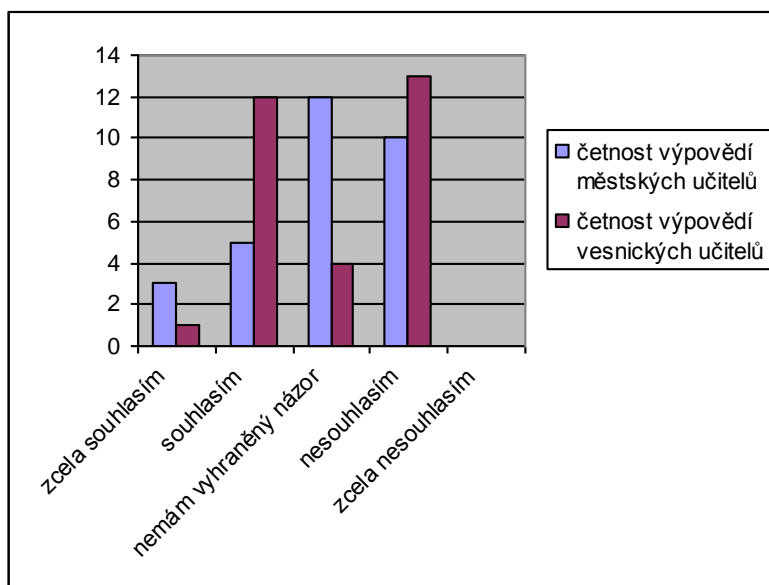
Tab. 4 (četnost výpovědí městských učitelů)

odpověď	četnost výpovědí městských učitelů
zcela souhlasím	3
souhlasím	5
nemám vyhraněný názor	12
nesouhlasím	10
zcela nesouhlasím	0

Tab. 5 (četnost výpovědí vesnických učitelů)

odpověď	četnost výpovědí vesnických učitelů
zcela souhlasím	1
souhlasím	12
nemám vyhraněný názor	4
nesouhlasím	13
zcela nesouhlasím	0

Graf 2 (četnost výpovědí městských a vesnických učitelů k dané otázce)

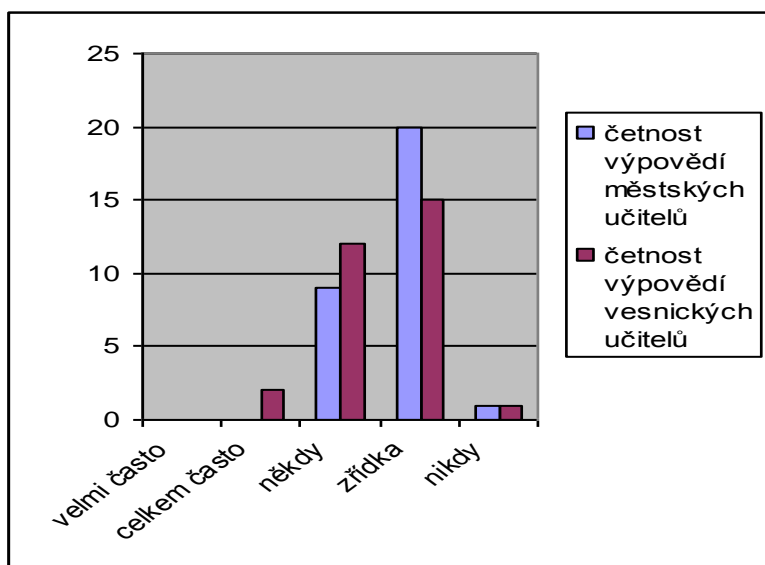
Tabulky č. 4 a č. 5 představují počet výpovědí učitelů k jednotlivým možnostem. V městských školách převažuje na danou otázku nevyhraněný názor. Více učitelů také s otázkou nesouhlasí, než souhlasí. Odpověď zcela nesouhlasím se neobjevila ani jednou, stejně jako ve školách vesnických. U vesnických škol není odpověď jednoznačná. Poměr odpovědí souhlasím – nesouhlasím je vyrovnaný. K porovnání slouží graf č. 2.

Otázka číslo 3: Jak často řešíte ve Vaší škole problémy související se šikanou?

Tab. 6 (četnost výpovědí městských a vesnických učitelů k dané otázce)

odpověď	četnost výpovědí městských učitelů	četnost výpovědí vesnických učitelů
velmi často	0	0
celkem často	0	2
někdy	9	12
zřídka	20	15
nikdy	1	1

Graf 3 (četnost výpovědí městských a vesnických učitelů k dané otázce)

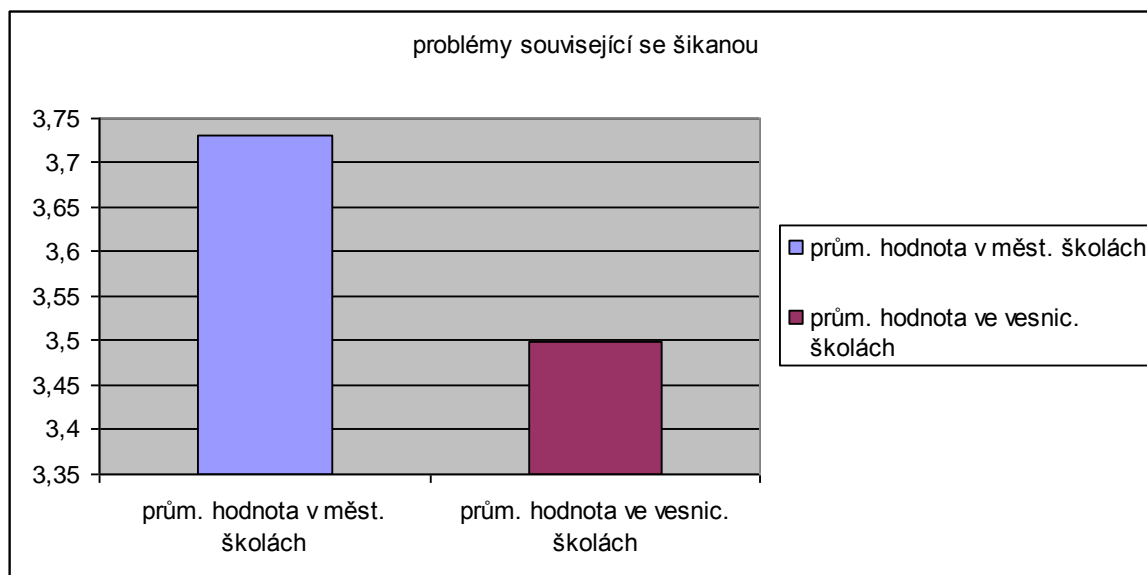

Tabulka č. 6 a graf č. 3 znázorňují četnost výpovědí učitelů k dané otázce. Odpověď velmi často se neobjevila ani jednou. Překvapivá je odpověď celkem často, kterou vypověděli dva učitelé z vesnických škol, zatímco z měst takto neodpověděl žádný učitel. U městských učitelů převažuje odpověď zřídka nad odpovědí někdy, stejně jako u učitelů vesnických. Odpověď nikdy uvedly obě skupiny pouze jednou.

Tab. 7 (průměrná hodnota – jak často řeší učitelé v městských a vesnických školách problémy související se šikanou)

otázka	průměrná hodnota v měst. školách	průměrná hodnota ve vesnic. školách
Problémy související se šikanou	3,73	3,5

Graf 4 (průměrná hodnota – jak často řeší učitelé v městských a vesnických školách problémy související se šikanou)

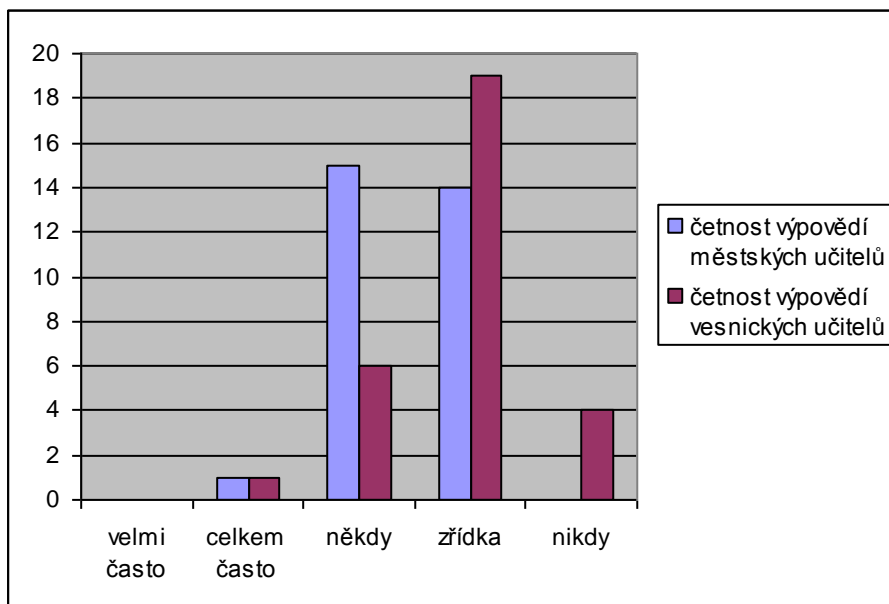
Tabulka č. 7 a graf č. 4 ukazují průměrnou hodnotu problémů souvisejících se šikanou, které řeší učitelé ve městských a vesnických školách. U této otázky byla odpověď dána číselnou hodnotou od 1 do 5, přičemž 1 znamenala velmi často, 2 celkem často, 3 někdy, 4 zřídka, 5 nikdy. Učitelé měli ohodnotit, jak často řeší ve škole problémy související se šikanou. Udělala jsem tedy průměr těchto hodnot. V městských školách vyšlo číslo 3,73. Z toho je patrné, že se řešené problémy blíží spíše odpovědi zřídka. Ve školách vesnických jsem získala průměr 3,5. Odpověď, jak často řeší problémy související se šikanou učitelé z vesnických škol, je tedy na rozhraní odpovědí někdy a zřídka. Z porovnání obou čísel vyšlo najevo, že problémy související se šikanou řeší častěji učitelé na vesnici. Rozdíl je ale opravdu velmi malý.

Otázka číslo 4: Jak často řešíte ve Vaší škole problémy související se záškoláctvím?

Tab. 8 (četnost výpovědí učitelů z městských a vesnických škol k dané otázce)

odpověď	četnost výpovědí městských učitelů	četnost výpovědí vesnických učitelů
velmi často	0	0
celkem často	1	1
někdy	15	6
zřídka	14	19
nikdy	0	4

Graf 5 (četnost výpovědí městských a vesnických učitelů k dané otázce)

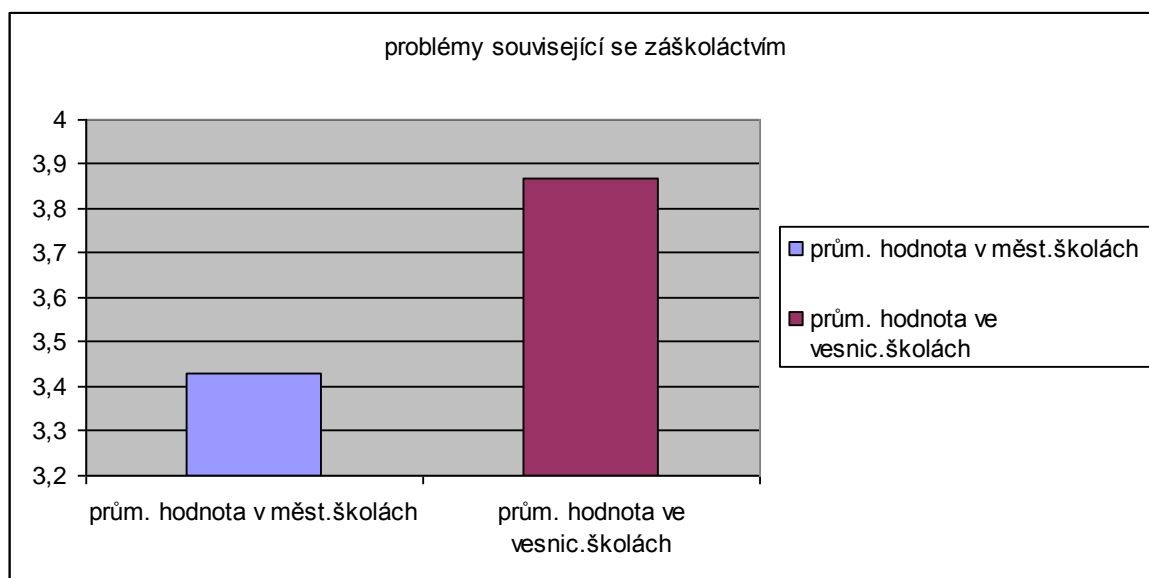
Tabulka č. 8 a graf č. 5 zobrazují četnost výpovědí k otázce č. 4. Odpověď velmi často se neobjevila ani u jedné skupiny. Celkem často vypověděl v obou případech pouze jeden učitel. U městských učitelů převažuje odpověď někdy nad odpovědí zřídka. Naopak vesničtí učitelé udávali častěji odpověď zřídka než odpověď někdy. Překvapující je odpověď nikdy, kterou vybrali 4 učitelé z vesnic, ale žádný městský učitel. Již z tabulky a grafu lze usoudit, že učitelé řeší problémy související se záškoláctvím častěji ve městě.

Tab. 9 (průměrná hodnota – jak často řeší učitelé v městských a vesnických školách problémy související se záškoláctvím)

otázka	prům. hodnota v měst. školách	prům. hodnota ve vesnic. školách
Problémy související se záškoláctvím	3,43	3,87

Graf 6 (průměrná hodnota – jak často řeší učitelé v městských a vesnických školách problémy související se záškoláctvím)

Tabulka č. 9 a graf č. 6 doplňují tabulku č. 8 a graf č. 5. Vytvořila jsem průměrnou hodnotu problémů souvisejících se záškoláctvím, které řeší učitelé ze škol městských a vesnických. Znovu tu byla odpověď dána číselnou hodnotou od 1 do 5, přičemž 1 znamenala velmi často, 2 celkem často, 3 někdy, 4 zřídka, 5 nikdy. Učitelé měli ohodnotit, jak často řeší ve škole problémy související se záškoláctvím. Udělala jsem tedy průměr těchto hodnot. Ve městě vyšlo číslo 3,43 a na vesnici 3,87. Z těchto průměrů je zřejmé, že více problémů se záškoláctvím řeší učitelé z městských škol.

Otázka číslo 5: Kde vidíte příčiny nekázně na 2. stupni ZŠ? Přiřaďte hodnoty 1 až 7, přičemž 7 znamená nejvyšší hodnotu.

Tab. 10 (městske školy)

příčina	četnost hodnoty 1	č. hodnoty 2	č. h. 3	č. h. 4	č. h. 5	č. h. 6	č. h. 7
vrozené vlastnosti žáka	4	7	9	3	6	1	0
výchova v rodině	0	1	0	2	7	6	14
hodnotová orientace mládeže	0	1	9	7	9	4	0
vliv médií	3	1	7	8	6	3	2
vliv kamarádů a party	0	0	3	6	7	11	3
osobnost učitele	1	6	12	6	3	2	0
prepuberta a puberta	2	6	3	6	9	2	2

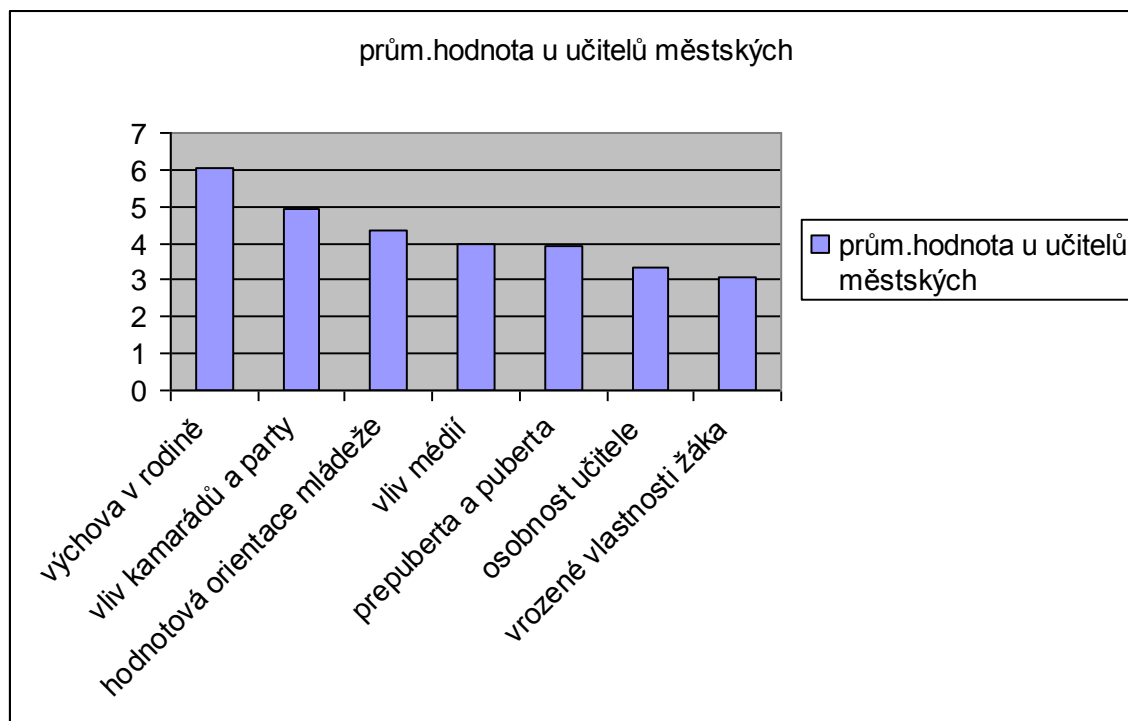
Tab. 11 (vesnické školy)

příčina	četnost hodnoty 1	č. hodnoty 2	č. h. 3	č. h. 4	č. h. 5	č. h. 6	č. h. 7
vrozené vlastnosti žáka	4	4	10	5	4	2	1
výchova v rodině	0	0	1	3	6	5	15
hodnotová orientace mládeže	0	1	4	6	10	7	2
vliv médií	0	3	4	9	5	7	2
vliv kamarádů a party	0	1	3	8	6	10	2
osobnost učitele	3	6	4	8	2	5	2
prepuberta a puberta	5	1	7	6	8	2	1

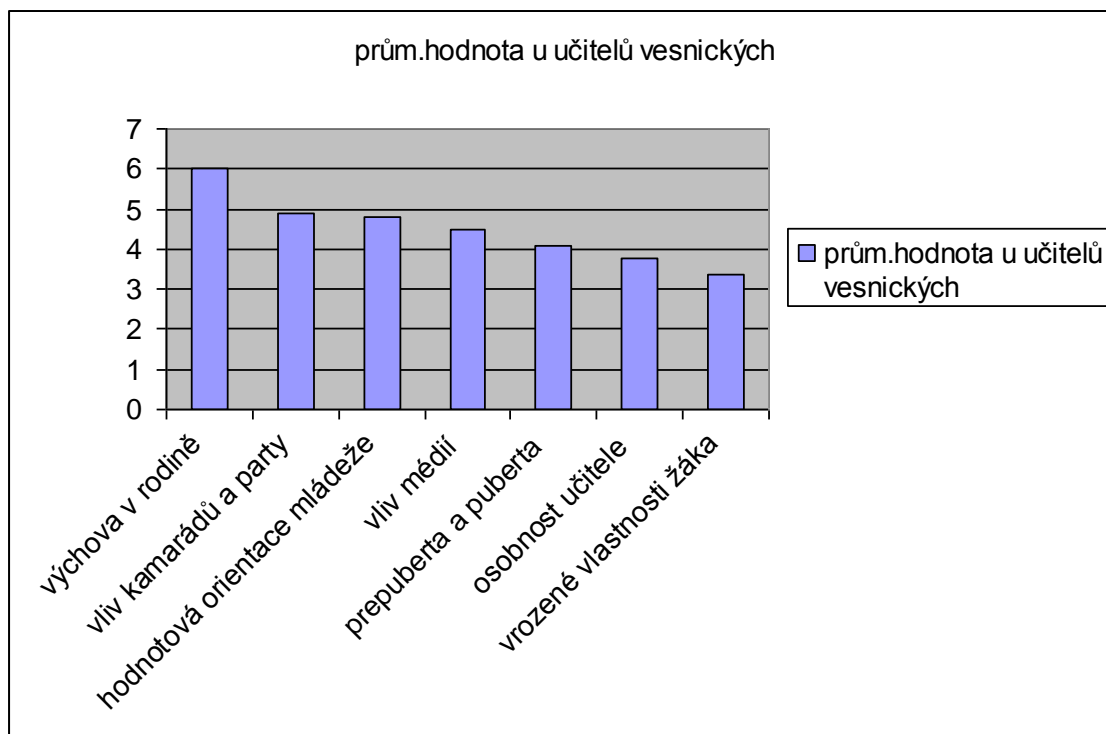
Tab. 12 (průměrná hodnota příčin dle odpovědí učitelů z městských a vesnických škol)

příčina	prům.hodnota u učitelů městských	prům.hodnota u učitelů vesnických
vrozené vlastnosti žáka	3,1	3,37
výchova v rodině	6,03	6
hodnotová orientace mládeže	4,33	4,8
vliv médií	4	4,5
vliv kamarádů a party	4,93	4,9
osobnost učitele	3,33	3,77
prepuberta a puberta	3,93	4,1

Graf 7 (průměrná hodnota jednotlivých příčin u učitelů městských)

Graf 8 (průměrná hodnota jednotlivých příčin u učitelů vesnických)

Tabulka č. 10 udává četnost jednotlivých hodnot, které daným příčinám přiřadili učitelé z městských škol. Tab. č. 11 zobrazuje četnost jednotlivých hodnot, které daným příčinám přiřadili učitelé z vesnických škol. Pro lepší přehlednost slouží tab. č. 12, kde lze vidět přesnou průměrnou hodnotu jednotlivých příčin, jak je hodnotili učitelé z městských a vesnických škol. Grafy č. 7 a č. 8 zaznamenávají přesné pořadí příčin na základě výpovědí obou skupin učitelů. Velice překvapivé je, že se obě skupiny učitelů shodly na stejném pořadí příčin nekázně. Jako nejčastější příčinu udávali učitelé výchovu v rodině, dále následoval vliv kamarádů a party, hned poté uváděli hodnotovou orientaci mládeže. 4. místo obsadil vliv médií, 5. místo prepuberta a puberta. Na 6. místě se umístila osobnost učitele. Obě skupiny považují za nejmenší příčinu nekázně ve škole vrozené vlastnosti žáka. 6. místo mě moc nepřekvapilo, čekala jsem, že když je tato otázka určena pro učitele, budou hodnotit vliv pedagoga na nekázeň malým číslem.

Otázka číslo 6: Jakými prostředky předcházíte neukázněnému chování? Napište k pojmům čísla (1 určitě ano, 2 spíše ano, 3 nevím, 4 spíše ne, 5 určitě ne)

Tab. 13 (učitelé z městských škol)

prostředek	četnost výpovědi určitě ano	č. v. spíše ano	č. v. nevím	č. v. spíše ne	č. v. určitě ne
podílení žáků na škol.řádu	1	2	5	11	11
diskuse v třídnic.hodinách	8	18	2	2	0
vedení žáků k hodnotám	14	13	3	0	0
projektová výuka	1	12	4	11	2
spolupráce školy a rodiny	11	16	2	1	0
udržování společ.tradic	2	10	10	7	1
příklad.řešení nekázně	12	12	3	3	0
dozory	19	8	1	1	1
zlepšení školního zázemí	5	14	5	5	1
odměny a pochvaly	7	17	3	3	0
podílení žáků na řeš.kázeň.problémů	4	8	4	12	2
autoritat.přístup učit.	7	13	3	5	2
zajímavé učeb.programy	3	20	3	4	0
koop.učení	3	13	10	3	1

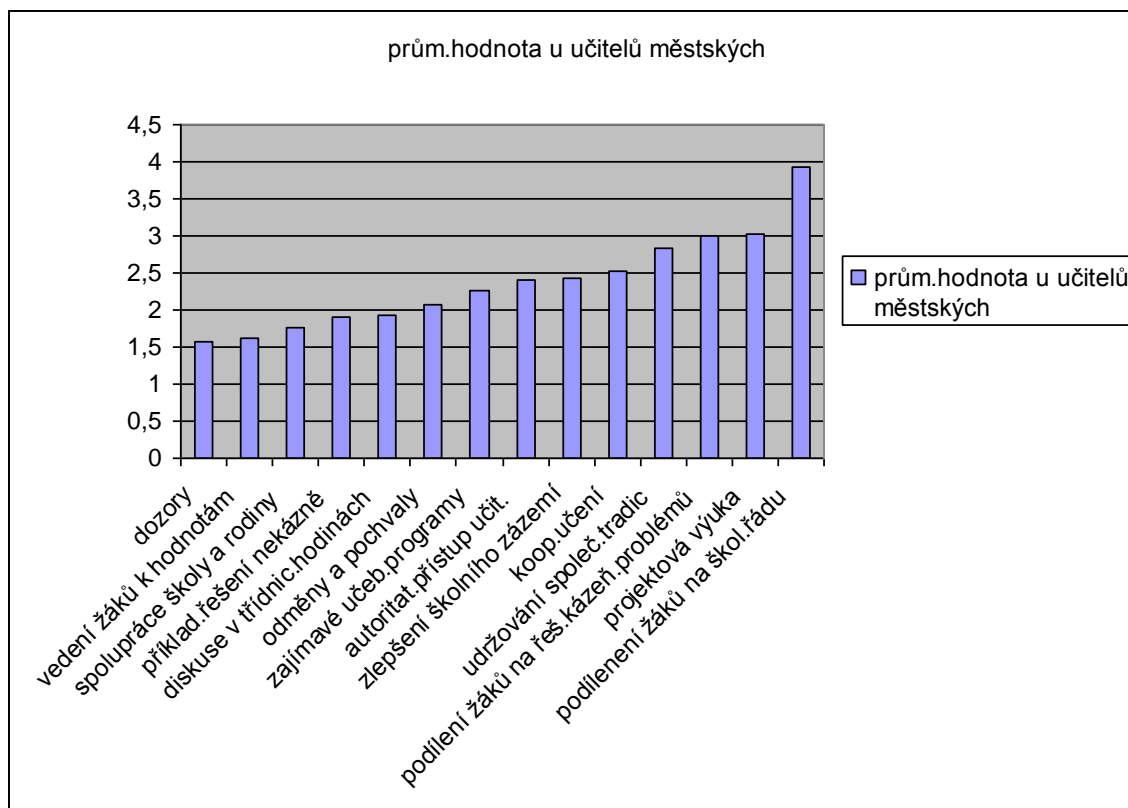
Tab. 14 (učitelé z vesnických škol)

prostředek	četnost výpovědi určitě ano	č. v. spíše ano	č. v. nevím	č. v. spíše ne	č. v. určitě ne
podílení žáků na škol.řádu	2	4	5	14	5
diskuse v třídnic.hodinách	12	14	2	2	0
vedení žáků k hodnotám	18	9	2	1	0
projektová výuka	2	13	8	6	1
spolupráce školy a rodiny	17	9	1	2	1
udržování společ.tradic	2	14	8	6	0
příklad.řešení nekázně	11	15	2	1	1
dozory	13	14	0	3	0
zlepšení školního zázemí	6	18	5	1	0
odměny a pochvaly	9	16	1	4	0
podílení žáků na řeš.kázeň.problémů	4	17	7	2	0
autoritat.přístup učit.	2	18	4	6	0
zajímavé učeb.programy	12	14	1	3	0
koop.učení	4	19	5	2	0

Tab. 15 (průměrná hodnota preventivního prostředku k potlačení nekázně podle výpovědi městských učitelů)

prostředek	prům.hodnota u učitelů městských
dozory	1,57
vedení žáků k hodnotám	1,63
spolupráce školy a rodiny	1,77
příklad.řešení nekázně	1,9
diskuse v třídnic.hodinách	1,93
odměny a pochvaly	2,07
zajímavé učeb.programy	2,27
autoritat.přístup učit.	2,4
zlepšení školního zázemí	2,43
koop.učení	2,53
udržování společ.tradic	2,83
podílení žáků na řeš.kázeň.problémů	3
projektová výuka	3,03
podílení žáků na škol.řádu	3,93

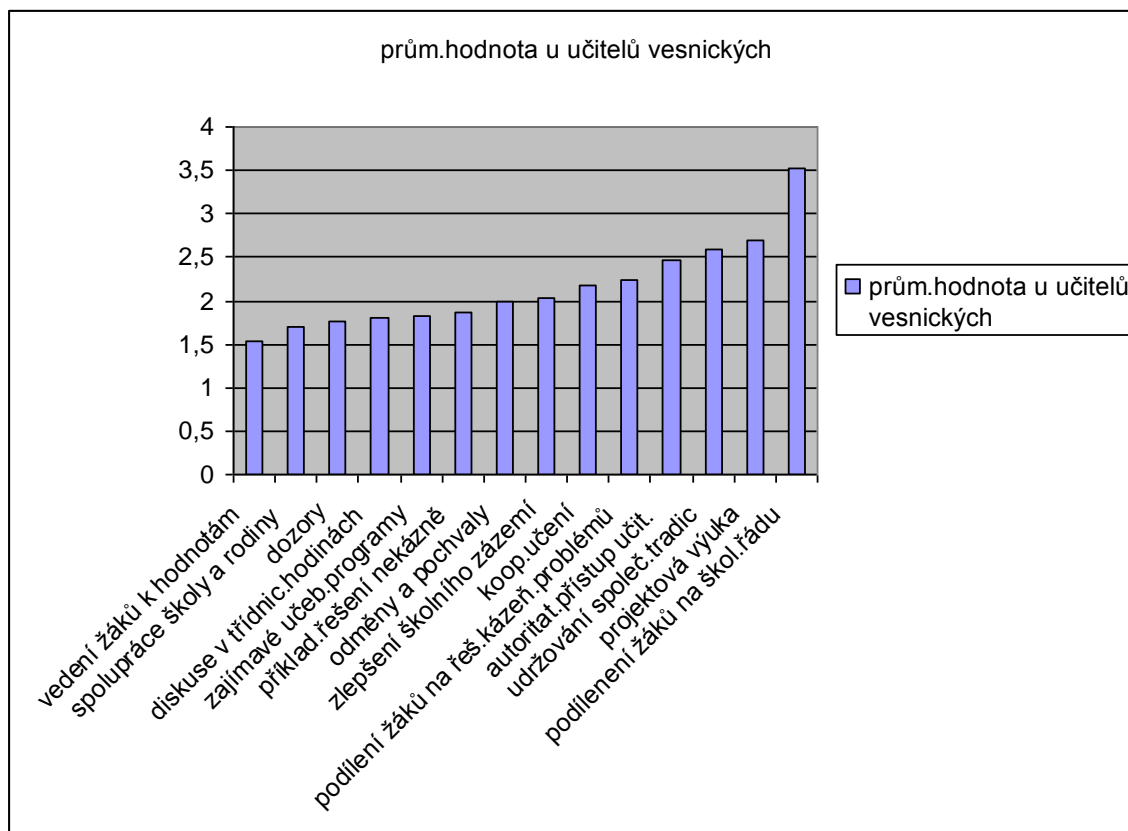
Graf 9 (průměrná hodnota preventivního prostředku k potlačení nekázně podle výpovědí městských učitelů)

Tab. 16 (průměrná hodnota preventivního prostředku k potlačení nekázně podle výpovědí vesnických učitelů)

prostředek	prům.hodnota u učitelů vesnických
vedení žáků k hodnotám	1,53
spolupráce školy a rodiny	1,7
dozory	1,77
diskuse v třídnic.hodinách	1,8
zajímavé učeb.programy	1,83
příklad.řešení nekázně	1,87
odměny a pochvaly	2
zlepšení školního zázemí	2,03
koop.učení	2,17
podílení žáků na řeš.kázeň.problémů	2,23
autoritat.přístup učit.	2,47
udržování společ.tradic	2,6
projektová výuka	2,7
podílení žáků na škol.řádu	3,53

Graf 10 (průměrná hodnota preventivního prostředku k potlačení nekázně podle výpovědí vesnických učitelů)

Tabulka č. 13 zobrazuje četnost výpovědí učitelů z městských škol na danou otázku a tab. č. 14 četnost výpovědí učitelů z vesnických škol. Tabulky č. 15 a č. 16 ukazují, kterými prostředky nejčastěji předchází učitelé neukázněnému chování. Učitelé měli ke každému prostředku vybrat hodnotu 1 až 5, přičemž číslo 5 představuje odpověď určitě ne. Z tabulek č. 15 a č. 16 lze vyčíst průměrná čísla výpovědí učitelů městských a vesnických škol. Čím menší vyšel průměr, tím častěji se prostředek používá. Prostředky jsou seřazeny od nejčastěji používaných po nejméně používané. Tabulky jsou doplněny pro přehlednost grafy č. 9 a č. 10. Učitelé z městských škol užívají především dozory, vedení žáků k hodnotám a spolupráci školy s rodiči. Učitelé z vesnických škol využívají vedení k hodnotám, spolupráci s rodinou a dozory. Obě skupiny se tedy shodují na těchto třech prostředcích. Naopak na vesnických i městských školách se jen velmi málo využívá podílení se žáků na tvorbě školního řádu. Ani projektová výuka se zde moc neuplatňuje a bohužel se nelpí na udržování společných tradic. Ve třech dotaznících z vesnických škol

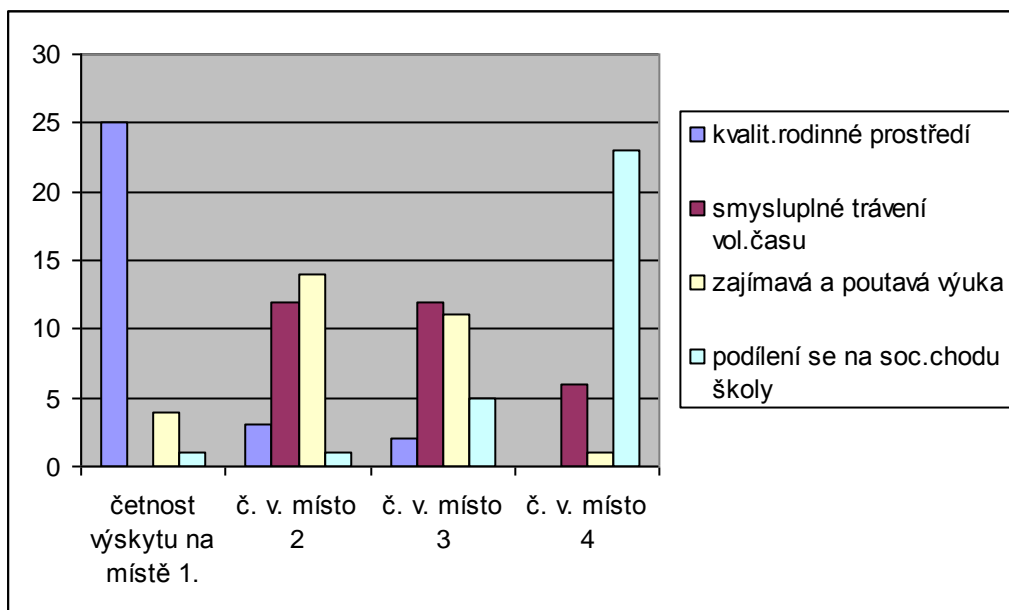
učitelé dopsali, že z hlediska kázně je potřeba osobních vzorů, nutnost mužů ve škole, besedy s policií a také laskavá důslednost.

Otázka číslo 7: Co myslíte, že by nejvíce pomohlo k tomu, aby se žáci chovali ukázněně? Seřad'te dle důležitosti.

Tab. 17 (učitelé z městských škol)

odpověď	četnost výskytu na místě 1.	č. v. místo 2	č. v. místo 3	č. v. místo 4
kvalit.rodinné prostředí	25	3	2	0
smysluplné trávení vol.času	0	12	12	6
zajímavá a poutavá výuka	4	14	11	1
podílení se na soc.chodu školy	1	1	5	23

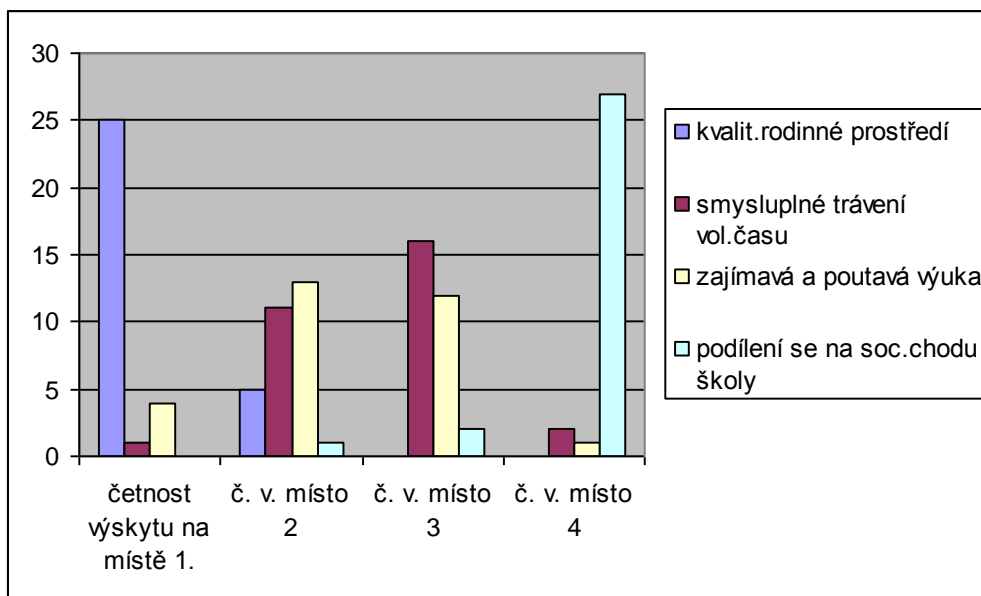
Graf 11 (četnost výskytu daných položek na místě prvním až čtvrtém dle výpovědí učitelů z městských škol)

Tab. 18 (učitelé z vesnických škol)

odpověď	četnost výskytu na místě 1.	č. v. místo 2	č. v. místo 3	č. v. místo 4
kvalit.rodinné prostředí	25	5	0	0
smysluplné trávení vol.času	1	11	16	2
zajímavá a poutavá výuka	4	13	12	1
podílení se na soc.chodu školy	0	1	2	27

Graf 12 (četnost výskytu daných položek na místě prvním až čtvrtém dle výpovědí učitelů z vesnických škol)

Tabulky a grafy k otázce č. 7 zobrazují názor učitelů na to, co by nejvíce pomohlo k ukázněnému chování žáků ve škole. Velmi mě překvapilo, že pořadí daných možností se v městských školách opět shoduje s pořadím ve školách vesnických. Na prvním místě se objevilo kvalitní rodinné prostředí, což jsem očekávala. Druhé místo obsadila zajímavá a poutavá výuka. Na třetím místě považují učitelé za důležité smysluplné trávení volného času. Jako nejméně významné je dle pedagogů možnost podílení se na sociálním chodu školy. Ve dvou dotaznících od učitelů z vesnic jsem se setkala s názorem, že k ukázněnému chování by pomohl celkový důraz společnosti na význam a hodnotu

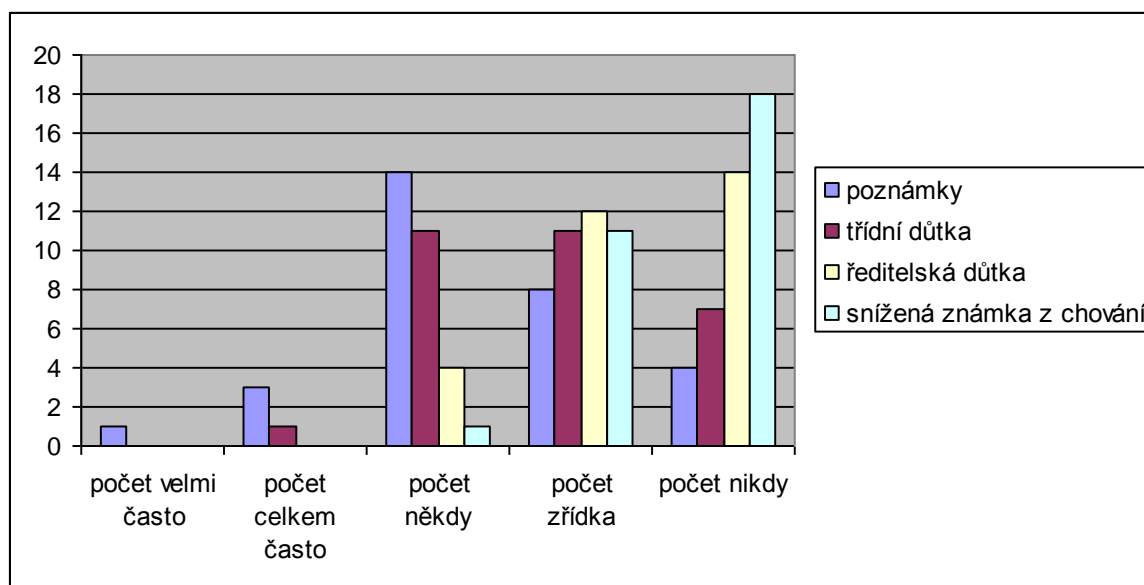
vzdělání, dále zlepšení prestiže učitelů a zkvalitnění morálky ve společnosti (politici představitelé, celebrity apod.) K této otázce není třeba tabulek ani grafů k zobrazení průměrné hodnoty jednotlivých položek, jelikož je pořadí dobře čitelné z grafů č. 11 a č. 12, ve kterých bylo logicky nutné užití čtyř barev.

Otázka číslo 8: Vyberte, jak často jste udělil(a) uvedené tresty v roce 2009/10.

Tab. 19 (učitelé z městských škol)

trest	počet velmi často	počet celkem často	počet někdy	počet zřídka	počet nikdy
poznámky	1	3	14	8	4
třídní důtka	0	1	11	11	7
ředitelská důtka	0	0	4	12	14
snížená známka z chování	0	0	1	11	18

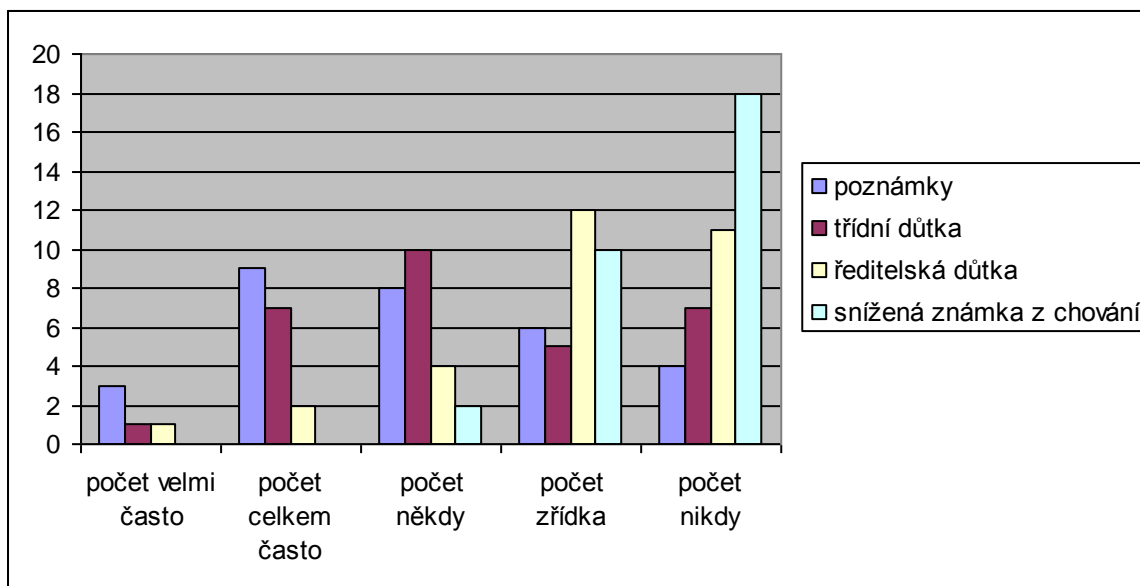
Graf 13 (četnost výpovědí učitelů z městských škol k dané otázce)

Tab. 20 (učitelé z vesnických škol)

trest	počet velmi často	počet celkem často	počet někdy	počet zřídka	počet nikdy
poznámky	3	9	8	6	4
třídní důtka	1	7	10	5	7
ředitelská důtka	1	2	4	12	11
snížená známka z chování	0	0	2	10	18

Graf 14 (četnost výpovědí učitelů z vesnických škol k dané otázce)

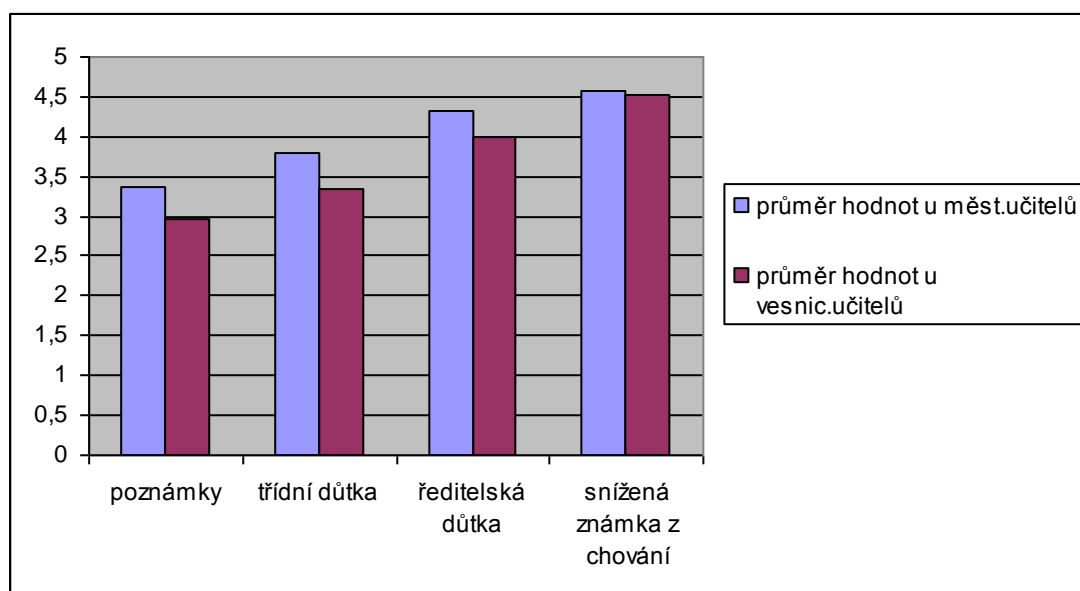

Tabulky č. 19 a č. 20 zobrazují četnost jednotlivých odpovědí učitelů k daným trestům. Pro lepší názornost slouží grafy č. 13 a č. 14, na nichž je patrné, která výpověď je u trestů nejpočetnější. Zde bylo opět nutné jiné barevné znázornění grafu, než se objevuje v předešlé části práce. Abych srovnala rozdíl mezi městem a vesnicí, provedla jsem ještě aritmetický průměr, který jsem získala na základě přiřazených hodnot 1 až 5 u každého trestu (1-velmi často, 2-celkem často, 3-někdy, 4-zřídka, 5-nikdy). Čím nižší získám číslo, tím více se trest uděluje. Zde je tedy tabulka č. 21.

Tab. 21 (průměrná hodnota jednotlivých trestů dle odpovědí učitelů z městských a vesnických škol)

trest	průměr hodnot u měst. učitelů	průměr hodnot u vesnic. učitelů
poznámky	3,37	2,97
třídní důtka	3,8	3,33
ředitelská důtka	4,33	4
snížená známka z chování	4,57	4,53

Graf 15 (průměrná hodnota trestů dle výpovědí učitelů z městských a vesnických škol)

Z tabulky č. 21 lze vyčíst, že poznámky, třídní důtky i ředitelské důtky udělují více učitelé z vesnických škol. Rozdíl není ale příliš výrazný. Snížená známka z chování je vyrovnaná u obou skupin, rozdíl 0,03 je zanedbatelný. Pro úplnost je vytvořen graf č. 15.

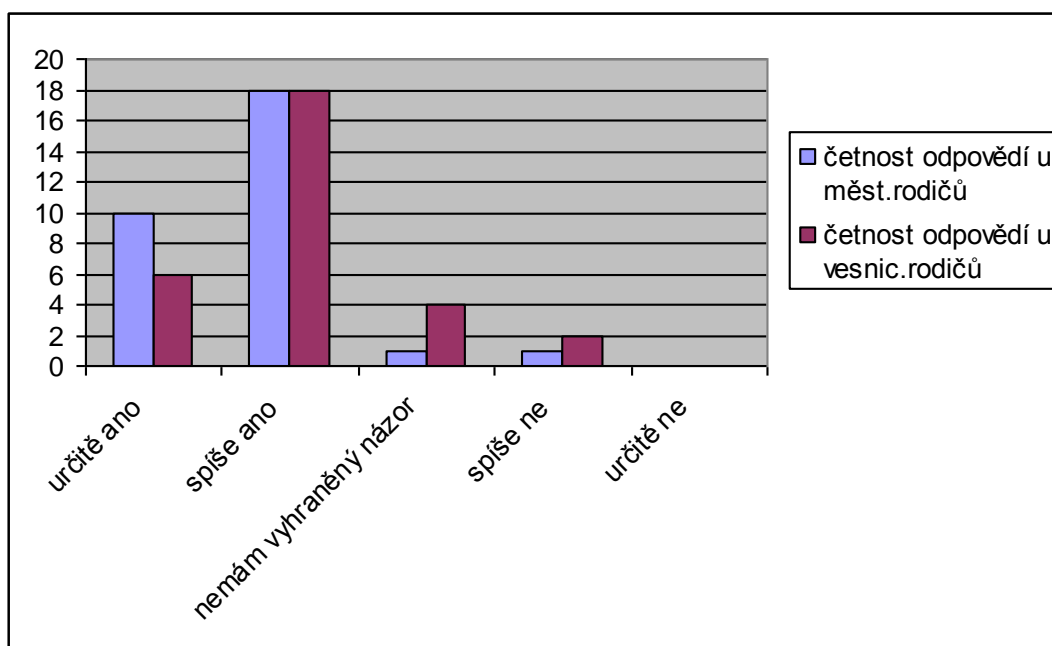
Nyní zde vyhodnotím otázky, které byly určeny pro rodiče.

Otázka číslo 1: Zajímáte se o chod školy, informujete se o dění ve škole?

Tab. 22 (četnost odpovědí městských a vesnických rodičů k dané otázce)

odpověď	četnost odpovědí u městských rodičů	četnost odpovědí u vesnických rodičů
určitě ano	10	6
spíše ano	18	18
nemám vyhraněný názor	1	4
spíše ne	1	2
určitě ne	0	0

Graf 16 (četnost odpovědí městských a vesnických rodičů k dané otázce)

Tabulka č. 22 a graf č. 16 znázorňují četnost výskytu daných možností odpovědi. V grafu vidíme, že rodiče žáků městských škol se více zajímají o dění ve škole, než rodiče žáků ze škol vesnických. Osobně mě výsledek překvapil, jelikož mám dojem, že rodiče ve městech jsou více zaneprázdněni a tudíž nemají tolik času se o chodu školy informovat. Rozdíl,

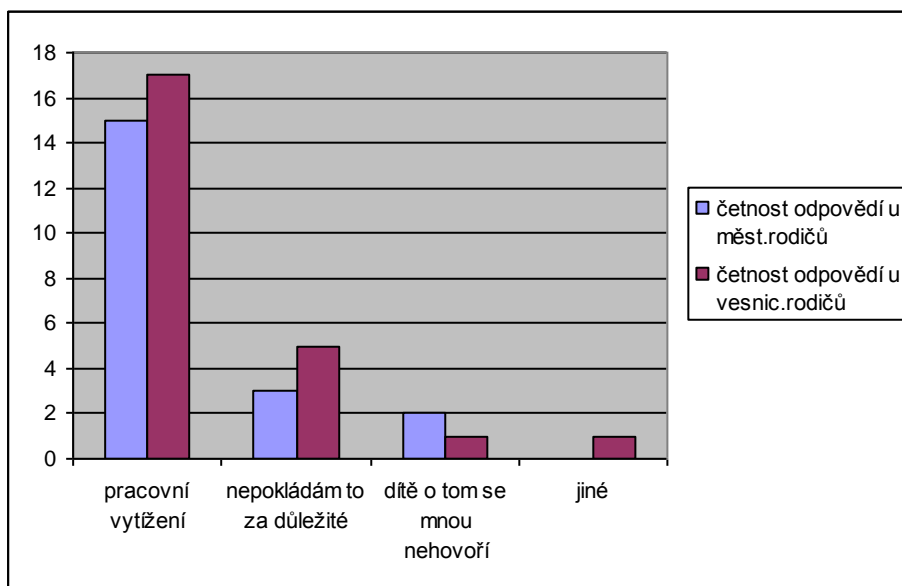
který mě vyšel v průzkumu, není ale nikterak výrazný. Na základě výzkumu lze ale říci, že se rodiče ve městě i na vesnici o dění školy výrazně více zajímají, než nezajímají.

Otázka číslo 2: Pokud se neinformujete, je to z důvodu:

Tab. 23 (četnost odpovědí městských a vesnických rodičů k dané otázce)

odpověď	četnost odpovědí u měst.rodičů	četnost odpovědí u vesnic.rodičů
pracovní vytížení	15	17
nepokládám to za důležité	3	5
dítě o tom se mnou nehovoří	2	1
jiné	0	1

Graf 17 (četnost odpovědí městských a vesnických rodičů na danou otázku)

Tabulka č. 23 a graf č. 17 představují četnost výskytu odpovědí na položenou otázku. Na tuto otázku odpovídali rodiče, kteří v otázce č. 1 nevybrali možnost určitě ano. Z tabulky i grafu je zřejmé, že se u obou skupin rodičů objevuje na prvním místě pracovní vytížení. Na druhém místě se vyskytuje odpověď: nepokládám to za důležité. Nejméně uváděným důvodem, proč se rodiče neinformují o dění ve škole, je možnost, že děti s rodiči o dění nehovoří. Jeden rodič žáka z vesnické školy doslova uvedl, cituji: „Slyším to od dětí.“

Otázka číslo 3: Dopustilo se Vaše dítě během školního roku 2009/10 některých z těchto kázeňských přestupků?

Tab. 24 (rodiče, jejichž děti navštěvují vesnické školy, otázka a četnost jednotlivých odpovědí)

otázka	velmi často	celkem často	někdy	zřídka	nikdy
vyrušování a nepozornost	1	0	11	12	6
neplnění školních povinností	0	0	7	12	11
drzost a vulgárnost	0	0	1	7	22
lhaní	0	1	0	7	22
záškoláctví	0	0	0	5	25
šikana	0	0	0	4	26

Tab. 25 (rodiče, jejichž děti navštěvují městské školy, otázka a četnost jednotlivých odpovědí)

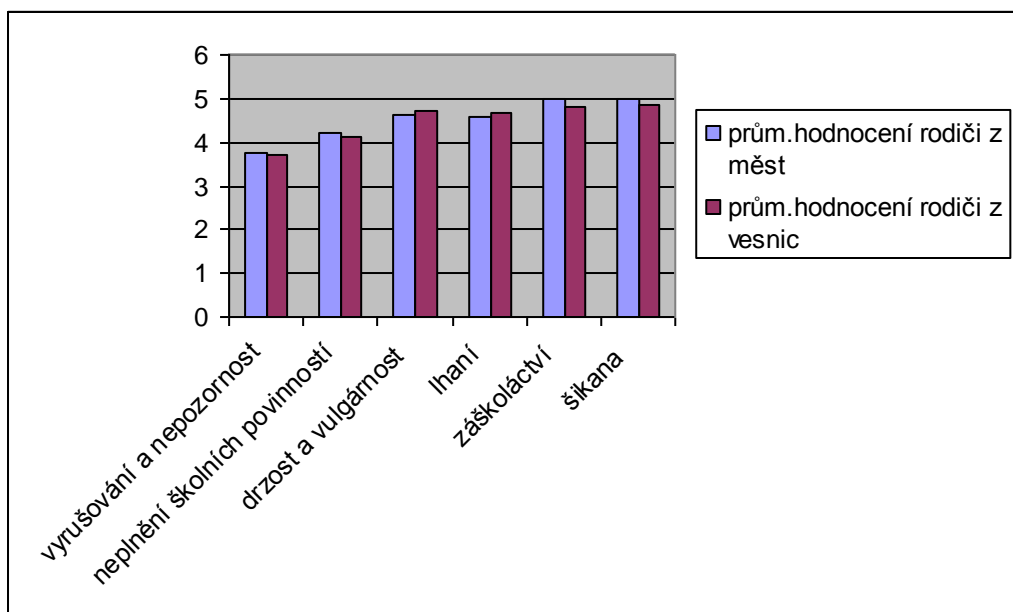
otázka	velmi často	celkem často	někdy	zřídka	nikdy
vyrušování a nepozornost	4	3	1	10	12
neplnění školních povinností	0	2	6	6	16
drzost a vulgárnost	0	0	5	1	24
lhaní	1	0	1	6	22
záškoláctví	0	0	0	0	0
šikana	0	0	0	0	0

Tab. 26 (průměrná hodnota daných kázeňských přestupků na základě odpovědí rodičů)

otázka	prům.hodnocení rodiči z měst	prům.hodnocení rodiči z vesnic
vyrušování a nepozornost	3,77	3,73
neplnění školních povinností	4,2	4,13
drzost a vulgárnost	4,63	4,7
lhaní	4,6	4,67
záškoláctví	5	4,83
šikana	5	4,87

Graf 18 (průměrné hodnocení daných kázeňských přestupků dle výpovědí rodičů z měst a vesnic)

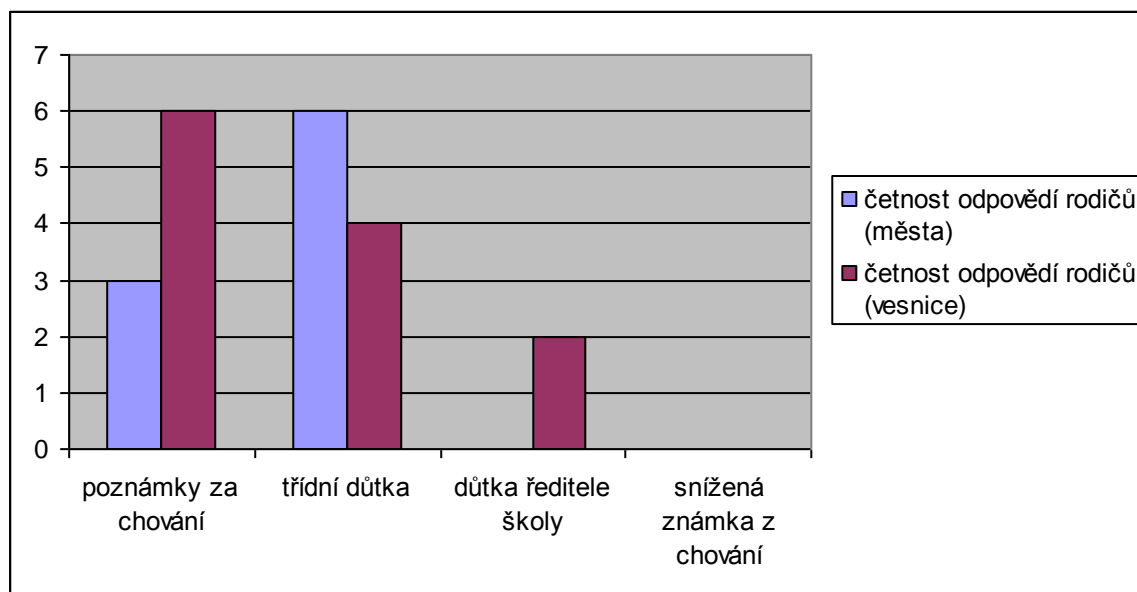
Tabulky č. 24 a č. 25 zobrazují vyjádření rodičů k otázce, jak často se ve škole dopustily jejich děti kázeňských přestupků. Tabulka č. 26 porovnává odpovědi rodičů z měst a vesnic. Rodiče měli vybrat číslo od 1 do 5 (1 velmi často, 2 celkem často, 3 někdy, 4 zřídka, 5 nikdy). Udělala jsem průměr těchto hodnot, což je tedy ukazatelem výskytu jednotlivých prohřešků. Čím menší vyšlo číslo, tím častěji došlo k daným přestupkům. Na základě tabulky č. 26 a grafu č. 18 můžeme konstatovat, že žádné velké rozdíly mezi městem a vesnicí nejsou. Osobně jsem čekala, že rodiče z měst budou udávat více případů šikany nebo záškoláctví.

Otázka číslo 4: Mělo Vaše dítě během školního roku 2009/10 kázeňský postih?

Tab. 27 (četnost odpovědí rodičů z měst a vesnic na položenou otázku)

kázeň.postih	četnost odpovědí rodičů z měst	četnost odpovědí rodičů z vesnic
poznámky za chování	3	6
třídní důtka	6	4
důtka ředitele školy	0	2
snížená známka z chování	0	0

Graf 19 (četnost odpovědí rodičů z měst a vesnic na položenou otázku)

Z tabulky č. 27 a z grafu č. 19 lze vyčíst, jak odpovídaly skupiny rodičů na položenou otázku. Poznámky za chování dostali více žáci z vesnických škol. Třídní důtku obdrželi naopak více žáci ze škol městských. Důtka ředitele školy byla udělena pouze na školách vesnických. Snížená známka z chování se neobjevila ani v jednom případě. Z těchto odpovědí lze konstatovat, že žáci z vesnických škol byli za kázeňské prohřešky více postihováni.

Otázka číslo 5: Kde vidíte hlavní příčiny nekázně žáků ve škole? Přiřaďte hodnoty 1-7, přičemž 7 znamená nejvyšší hodnotu.

Tab. 28 (četnost hodnot 1-7 dle výpovědí rodičů z vesnic)

příčina	četnost hodnoty 1	č. hodnoty 2	č. h. 3	č. h. 4	č. h. 5	č. h. 6	č. h. 7
vrozené vlastnosti žáka	5	7	12	1	3	1	1
výchova v rodině	2	2	4	4	3	5	10
hodnotová orientace mládeže	1	5	6	8	4	3	3
vliv médií	3	2	6	3	6	7	3
vliv kamarádů a party	0	0	2	2	7	11	8
osobnost učitele	1	4	4	4	6	5	6
prepuberta a puberta	3	2	8	5	4	3	5

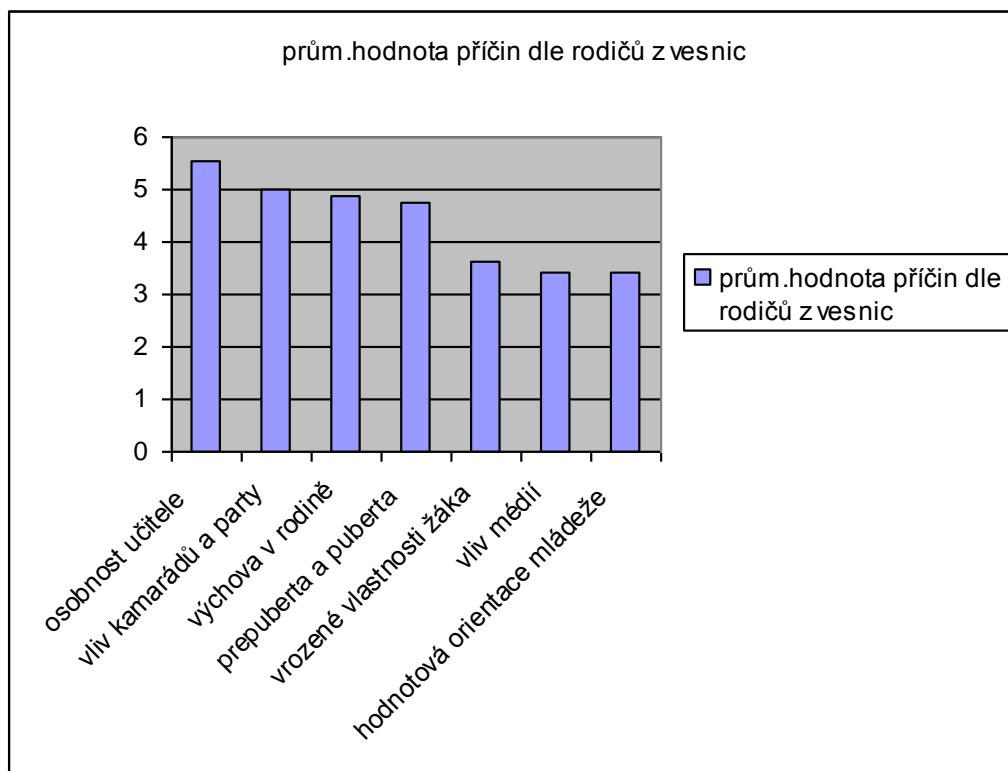
Tab. 29 (četnost hodnot 1-7 dle výpovědí rodičů z měst)

příčina	četnost hodnoty 1	č. hodnoty 2	č. h. 3	č. h. 4	č. h. 5	č. h. 6	č. h. 7
vrozené vlastnosti žáka	2	8	7	3	3	6	1
výchova v rodině	2	3	3	2	5	8	7
hodnotová orientace mládeže	4	7	6	8	1	2	2
vliv médií	5	6	5	5	5	2	2
vliv kamarádů a party	1	3	4	2	3	11	6
osobnost učitele	1	0	1	3	9	7	9
prepuberta a puberta	2	2	5	3	7	3	8

Tab. 30 (průměrná hodnota podle výpovědí rodičů z vesnic)

příčina	prům.hodnota příčin dle rodičů z vesnic
osobnost učitele	5,53
vliv kamarádů a party	5
výchova v rodině	4,87
prepuberta a puberta	4,73
vrozené vlastnosti žáka	3,63
vliv médií	3,43
hodnotová orientace mládeže	3,4

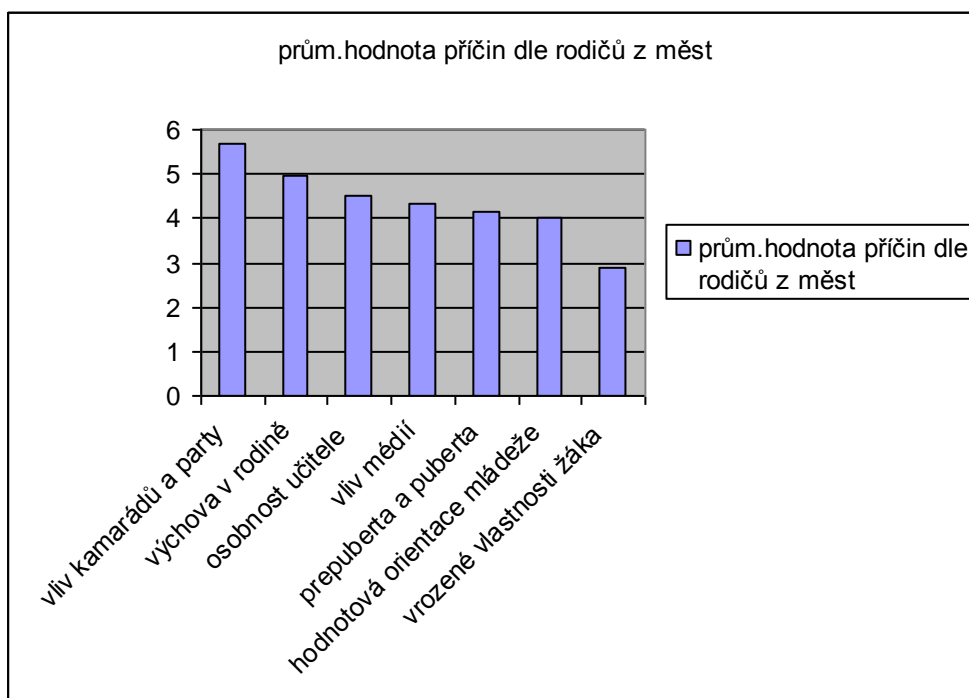
Graf 20 (průměrná hodnota jednotlivých příčin podle výpovědí rodičů z vesnic)

Tab. 31 (průměrná hodnota jednotlivých příčin podle výpovědí rodičů z měst)

příčina	prům.hodnota příčin dle rodičů z měst
vliv kamarádů a party	5,7
výchova v rodině	4,97
osobnost učitele	4,53
vliv médií	4,33
prepuberta a puberta	4,13
hodnotová orientace mládeže	4
vrozené vlastnosti žáka	2,9

Graf 21 (průměrná hodnota jednotlivých příčin podle výpovědí rodičů z měst)

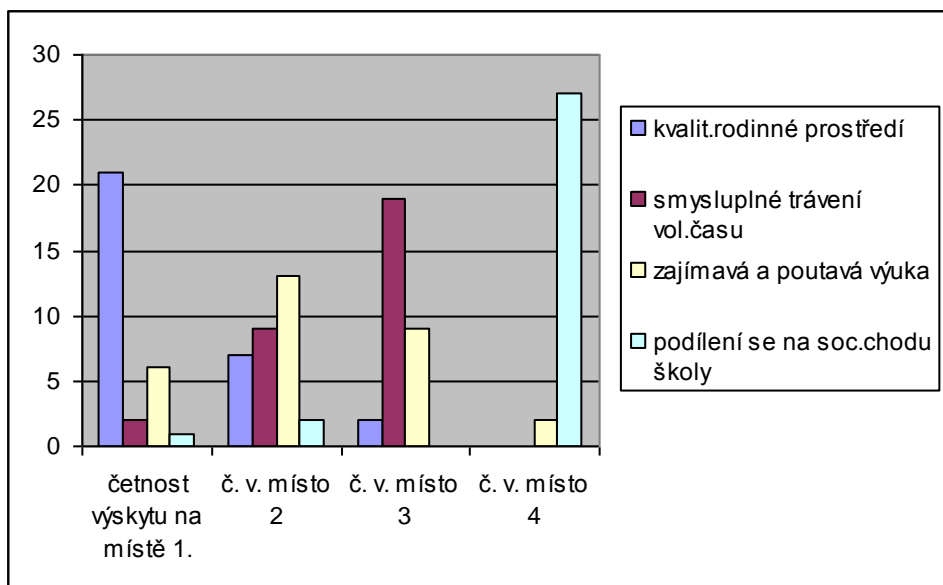
Tabulky č. 28 a č. 29 zobrazují četnost hodnot 1-7 dle výpovědí rodičů. Tabulka č. 30 a graf č. 20 uvádějí průměrnou hodnotu daných příčin dle odpovědí rodičů, jejichž děti navštěvují vesnické školy. Příčiny jsou seřazeny sestupně podle průměrných hodnot, které jim rodiče přiřadili. Rodiče vidí největší příčinu nekázně ve škole v osobě učitele. Na poslední místo se dostala hodnotová orientace mládeže. Tabulka č. 31 a graf č. 21 udávají průměrnou hodnotu příčin dle odpovědí rodičů, jejichž děti navštěvují školy městské. Průměrné hodnoty příčin jsou seřazeny opět sestupně od té nejdůležitější po nejméně důležitou. Zde můžeme vidět rozdíl oproti hodnocení rodičů z vesnic. Na prvním místě je totiž vliv kamarádů a party, na druhém místě výchova v rodině a až na místě třetím se umístila jako příčina osobnost učitele. I poslední místo prošlo změnou, jelikož zde skončily vrozené vlastnosti žáka.

Otázka číslo 6: Co myslíte, že by nejvíce pomohlo k tomu, aby se žáci chovali ve škole ukázněně? Seřad'te dle důležitosti (1-nejdůležitější).

Tab. 32 (odpovědi rodičů, jejichž děti navštěvují vesnické školy)

odpověď	četnost výskytu na místě 1.	č. v. místo 2	č. v. místo 3	č. v. místo 4
kvalit.rodinné prostředí	21	7	2	0
smysluplné trávení vol.času	2	9	19	0
zajímavá a poutavá výuka	6	13	9	2
podílení se na soc.chodu školy	1	2	0	27

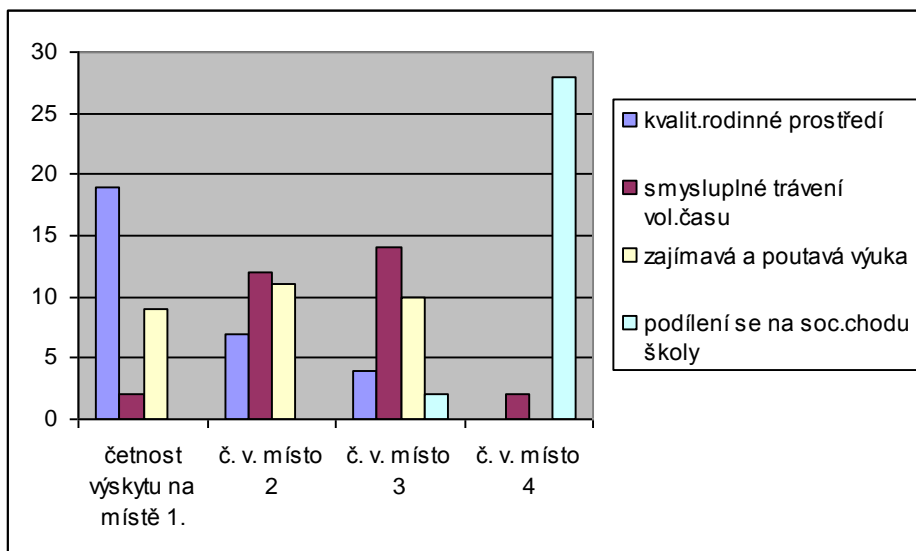
Graf 22 (četnost výskytu odpovědí na prvním až čtvrtém místě dle hodnocení rodičů, jejichž děti navštěvují vesnické školy)

Tab. 33 (odpovědi rodičů, jejichž děti navštěvují městské školy)

odpověď	četnost výskytu na místě 1.	č. v. místo 2	č. v. místo 3	č. v. místo 4
kvalit.rodinné prostředí	19	7	4	0
smysluplné trávení vol.času	2	12	14	2
zajímavá a poutavá výuka	9	11	10	0
podílení se na soc.chodu školy	0	0	2	28

Graf 23 (četnost výskytu odpovědí na prvním až čtvrtém místě dle hodnocení rodičů, jejichž děti navštěvují městské školy)

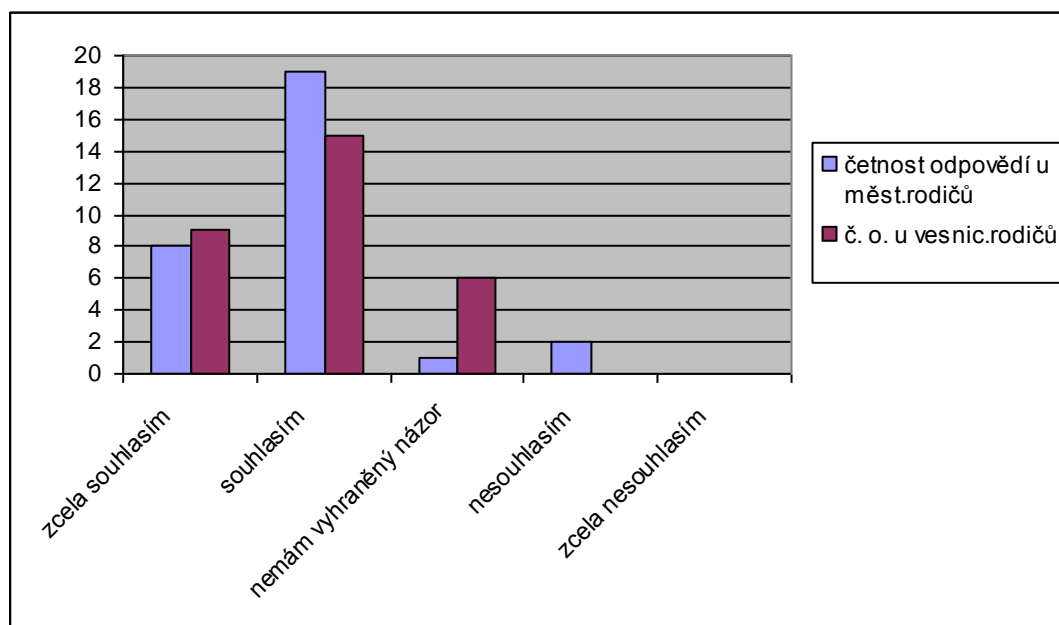
Tabulka č. 32 a k ní vytvořený graf č. 22 zobrazují odpovědi vesnických rodičů. Na základě zobrazení můžeme určit pořadí. Kázeň ve škole by na prvním místě zlepšilo kvalitní rodinné prostředí a výchova. Na druhém místě je třeba zajímavé a poutavé výuky. Pokud to učitel zvládne, je to dle rodičů důležitý prostředek ke zmírnění nekázně. Na třetím místě považují rodiče za důležité smysluplné trávení volného času. Nejméně důležité je dle mínění rodičů možnost, aby se žáci podíleli na sociálním chodu školy. Tabulka č. 33 a graf č. 23 ukazují, jak odpovídali rodiče z měst. Pořadí je zde stejné.

Otázka číslo 7: Myslíte si, že kdyby učitel budoval lépe svoji autoritu, pomohlo by to ke zlepšení žákova chování ve škole?

Tab. 34 (četnost odpovědí rodičů, jejichž děti navštěvují vesnické a městské školy)

odpověď	četnost odpovědí u měst.rodičů	č. o. u vesnic.rodičů
zcela souhlasím	8	9
souhlasím	19	15
nemám vyhraněný názor	1	6
nesouhlasím	2	0
zcela nesouhlasím	0	0

Graf 24 (četnost odpovědí rodičů, jejichž děti navštěvují vesnické a městské školy)

Z tabulky č. 34 a z grafu č. 24 můžeme vyčíst, jak odpovídaly obě skupiny rodičů na položenou otázku. Odpověď zcela souhlasím je skoro vyrovnaná u obou skupin, více ale převažuje odpověď souhlasím. Jen velmi málo mají rodiče nevyhraněný názor. Ve městech se dvakrát objevila odpověď nesouhlasím, zatímco rodiče z vesnic takto neodpověděli ani jednou. Osobně jsem čekala, že bude odpověď zcela souhlasím drtivě převyšovat ty ostatní. Na základě výzkumu lze ale říci, že rodiče v obou případech s danou otázkou spíše souhlasí, ale není to dle výsledků zcela stoprocentní.

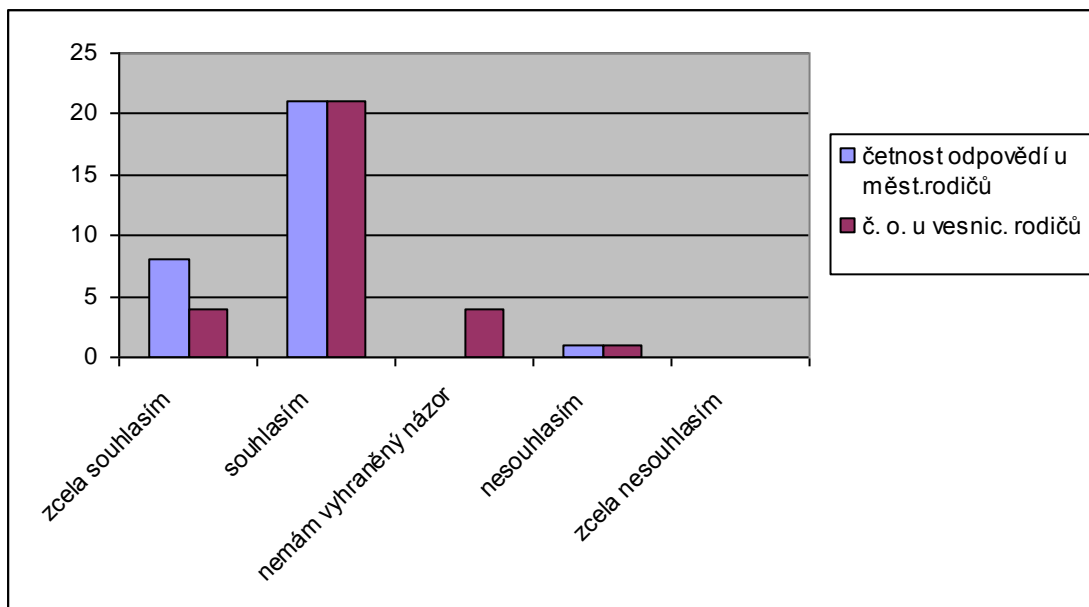

Otázka číslo 8: Myslíte si, že způsob výuky učitele může mít zásadní vliv na míru kázně ve vyučování?

Tab. 35 (četnost odpovědí rodičů, jejichž děti navštěvují vesnické a městské školy)

odpověď	četnost odpovědí u měst.rodičů	č. o. u vesnic. rodičů
zcela souhlasím	8	4
souhlasím	21	21
nemám vyhraněný názor	0	4
nesouhlasím	1	1
zcela nesouhlasím	0	0

Graf 25 (četnost odpovědí rodičů, jejichž děti navštěvují vesnické a městské školy)

Tato otázka souvisela úzce s otázkou č. 7. Rodiče se znovu vyjadřovali k osobě učitele. Tabulka č. 35 zobrazuje četnost odpovědí u obou skupin rodičů. Výsledky jsou znázorněny také přehledně v grafu č. 25. Vzhledem k tomu, jak dopadla předchozí otázka, tak jsem zde očekávala podobné výsledky. Znovu lze tvrdit, že rodiče souhlasí s tím, že způsob výuky učitele může mít vliv na kázeň ve vyučování.

6.5.2 Verifikace předpokladů

V úvodní části výzkumného šetření jsem si na základě cílů stanovila předpoklady. V praktické části jsem analyzovala výsledky jednotlivých otázek za pomoci tabulek a grafů. Nyní je třeba předpoklady vyhodnotit.

Předpoklad 1: Předpokládala jsem, že budou učitelé z měst uvádět častější výskyt projevů nekázně než učitelé z vesnických škol. Na základě výsledků otázek č. 1, 2, 3, 4, 8 pro učitele se tento předpoklad potvrdil, ale čekala jsem výraznější rozdíl.

Předpoklad 2: Učitelé z městských škol na základě výsledků otázek č. 1 a 3 pro učitele neuváděli, že častěji řeší problémy související se šikanou než učitelé z vesnických škol. Na začátku výzkumu jsem očekávala opak, proto se tento předpoklad nepotvrdil.

Předpoklad 3: Učitelé z městských škol uváděli, že častěji řeší problémy související se záškoláctvím než učitelé ze škol vesnických, což byl také můj názor. To je zřejmé z odpovědí na otázky č. 1 a 4 pro učitele. Tento předpoklad se proto potvrdil.

Předpoklad 4: Učitelé z městských i vesnických škol vidí hlavní příčiny nekázně žáků ve škole v rodinném prostředí, ze kterého žák přichází. Obě skupiny se také shodují na názoru, že by ke kázni přispěla na prvním místě kvalitní výchova a rodinné prostředí. Tento předpoklad se tudíž na základě výsledků otázek č. 7 a 8 pro učitele potvrdil.

Předpoklad 5: Rodiče žáků, kteří navštěvují městské školy, neuváděli, že byly jejich děti častěji trestány z důvodů spojených se šikanou, než rodiče, jejichž děti navštěvují školy vesnické. To je zřejmé z výsledků otázky č. 3 pro rodiče. Moje domněnka byla opačná. Předpoklad se proto nepotvrdil.

Předpoklad 6: Rodiče žáků, kteří navštěvují městské školy, neuváděli, že byly jejich děti častěji trestány z důvodů spojených se záškoláctvím, než rodiče, jejichž děti navštěvují školy vesnické. To lze konstatovat také na základě výsledků otázky č. 3 pro rodiče. Zde jsem opět očekávala opačný výsledek. Předpoklad se proto nepotvrdil.

Předpoklad 7: Posledním předpokladem bylo, že zkoumaní rodiče uvedou jako hlavní příčinu nekázně žáků ve škole osobu a pedagogickou práci učitele. Rodiče, jejichž děti

navštěvují vesnické školy, sice vidí jako hlavní příčinu nekázně ve škole osobu a pedagogickou práci učitele, ale rodiče, jejichž děti navštěvují městské školy, vidí hlavní příčinu nekázně ve vlivu kamarádů a party. To je zřejmé z výpovědí na otázku č. 5 pro rodiče. Zajímavá a poutavá výuka není dle tvrzení obou skupin rodičů řešením číslo 1, jak je vidět ve výsledcích otázky č. 6 pro rodiče. Ani na otázku č. 8 nevybírali rodiče odpověď zcela souhlasím, nýbrž jen souhlasím. Předpoklad 7 se tedy potvrdil pouze zčásti.

6.6 Diskuze

Svým výzkumem jsem chtěla zjistit, kde vidí hlavní příčiny nekázně ve škole učitelé a rodiče. Zároveň jsem chtěla porovnat nekázeň ve školách městských a ve školách vesnických. Také mě zajímalo, jakým způsobem se snaží učitelé kázni předcházet, protože nekázeň ve škole trápí skoro všechny pedagogy. Svým výzkumem jsem dostala na tyto otázky odpovědi. Učitelé přistoupili k vyplňování dotazníků zodpovědně, opravdu se nad všemi otázkami pečlivě zamýšleli. Zjistila jsem to například srovnáním dvou otázek, které spolu souvisely a navazovaly na sebe, učitelé na ně odpovídali stejným způsobem. Některé informace, které jsem z průzkumu získala, pro mě byla překvapující. Osobně jsem čekala, že učitelé v městských školách řeší problémy související se šikanou častěji než učitelé ve školách vesnických, to ale průzkum nepotvrdil. Usuzovala jsem tak z důvodu, že školy městské navštěvuje více žáků, a tudíž jsem zastávala názor, že zde dochází i k více případům šikany. Výskyt šikany jsem ale nezjišťovala. Je však možné, že v menších vesnických školách se problémy související se šikanou snadněji zjistí, a proto zde učitelé tyto případy řeší častěji. Ve velkých školách se někdy problémy související se šikanou mohou snadněji utajit, tudíž je potom ani učitelé nezjistí a neřeší. Stejně tak jsem očekávala, že učitelé v městských školách řeší častěji problémy související se záškoláctvím, než učitelé ze škol vesnických. To výzkum potvrdil. Zde si myslím, že učitelé tyto problémy ve městě řeší častěji, protože k nim opravdu častěji dochází. Hlavním důvodem je dle mého názoru anonymita města. Pokud jde ve městě žák za školu, není tolik na očích jako na vesnici. Na vesnici se většinou lidé znají, předpokládám, že by si záškoláka pravděpodobně všimli. Ve městě je také více možností, kde může žák čas určený k vyučování strávit. Ve městských školách je tedy potřeba zaměřit se na potírání problémů souvisejících se záškoláctvím. Existuje celá řada preventivních opatření, které jsem již nastínila v teoretické části své práce.

Celkově lze tvrdit, že nějaké výrazné rozdíly nekázně mezi městskými a vesnickými školami nejsou. Všude žáci vyrušují, neplní své povinnosti, jsou drzí, lžou nebo šikanují. Průzkum ukázal, že až na šikanu uvádějí učitelé městských škol výskyt daných přestupků o něco častější než učitelé z vesnických škol. Jak jsem již ale řekla, rozdíl je velice malý. Několikrát jsem se setkala s názory mladých lidí, kteří studují pedagogickou fakultu, že je lepší učit na vesnici, neboť ve městech jsou děti drzejší a celkově neukáznění. Osobně si myslím, že záleží na výchově v rodině a na celkové práci a přístupu učitele k dětem. Když na sobě bude mladý učitel pracovat, bude využívat vhodné preventivní prostředky, má šanci být úspěšným a nekázní se vyhnout. Proto by neměl mít obavy z velkých městských škol, nýbrž by to pro něho měla být výzva.

Svým výzkumem jsem si chtěla potvrdit také myšlenku, že učitelé považují za hlavní příčinu nekázně ve škole rodinu. Mé přesvědčení se potvrdilo. V rodině se formuje od narození osobnost člověka. Jakým výchovným stylem rodiče své děti vedou, jaké hodnoty jim předávají, to se projeví později v průběhu školní docházky. Vliv učitele je proto v některých případech mizivý.

Zajímala jsem se také o to, jakými prostředky učitelé nekázní předchází. Nejvíce překvapující pro mě bylo zjištění, že mají žáci velmi malou možnost podílet se na školních řádech. Očekávala jsem, že žáci budou častěji spolu s učiteli vytvářet vnitřní školní řády. Podle mého názoru je tento preventivní prostředek velmi důležitý. Rozebírala jsem ho již v teoretické části. Pokud žáci mají možnost podílet se na vytváření školních řádů, existuje vyšší pravděpodobnost, že ho budou dodržovat. Přijímají za něj totiž zodpovědnost a tím pádem je úroveň kázně na škole vyšší. Proto si myslím, že by se tento prostředek neměl opomíjet. Osobně doporučuji se na tento nástroj prevence více zaměřit a využívat jej. Bohužel mají sami učitelé pocit, že není důležité, aby se žáci podíleli na sociálním chodu školy. Vyšlo to z mého výzkumu na základě otázky č. 7. Zde bych doporučila různé semináře a školení pro učitele, kde by se dozvěděli, jak tento prostředek využívat. Školitelé by jim měli ukazovat praktické příklady a pozitivní výsledky, ke kterým některé školy dospěly po zavedení spolupodílení žáků na sociálním chodu školy a tvorbě školních řádů. V tom vidím využití mé práce pro praxi.

Z dotazníků pro rodiče bych chtěla více rozebrat otázku č. 5. Očekávala jsem, že rodiče budou udávat jako hlavní příčinu nekázně ve škole učitele. To se však potvrdilo jen

u rodičů, jejichž dítě navštěvuje školu vesnickou. Rodiče z měst vidí jako hlavní příčinu nekázně vliv kamarádů a party. Vliv kamarádů a party na prvním místě si zde vysvětlují tak, že ve městě existují větší party s negativním vlivem na osobnost. Pojetí party ve městě se zřejmě rodičům jeví jako více nebezpečné z hlediska drog, kriminality apod. Zde je na místě, aby byli jedinci informováni o možnostech zájmových aktivit, dále by měli být od dětství směřováni ke smysluplnému trávení volného času. Velká odpovědnost je tedy na samotných rodičích. Pokud je rodiče nevedou a učitel vidí, že má žák o něco zájem a projeví v nějaké činnosti svůj talent, měl by se ho snažit rozvíjet. Například by měl pomluvit s rodiči a navrhnout jim nějaký způsob rozvoje tohoto talentu. Žáci si také přejí trávit volný čas se svými vrstevníky, proto je dalším řešením zajištění prostor pro neformální scházení party. Škola by mohla například nabídnout hřiště a další prostory k volnočasovým aktivitám. Pokud budou vytvářeny pro žáky zajímavé a přitažlivé programy, nebudou jedinci trávit volný čas poflakováním po ulici, které může postupně vést k sociálně patologickým jevům.

Podle výpovědí rodičů, má na nekázeň také vliv způsob výuky učitele a celkový přístup k žákovi. Většina rodičů si také myslí, že budování autority pomůže ke zlepšení žákova chování ve škole. Učitel by se na ni proto měl zaměřit. Možnosti, jak může učitel budovat svoji autoritu, jsou rozepsány v teoretické části.

Z dotazníku pro učitele z městských škol sice vyplynulo, že častěji řeší problémy související se záškoláctvím než učitelé na školách vesnických, ale všichni dotazovaní rodiče, jejichž děti navštěvují městské školy, uvedli, že se jejich děti nikdy těchto přestupků nedopustily. Dotazník dostali tedy nejspíš rodiče ukázněných žáků. Není možné, že by rodiče o přestupku svých dětí nevěděli, protože tyto situace řeší škola vždy s rodiči. Rodiče z měst neuváděli častěji, že se jejich dítě dopustilo šikany, než rodiče z vesnic. Zde to koresponduje s výpověďmi učitelů městských škol, kteří neuváděli, že problémy související se šikanou řeší častěji, než učitelé ze škol vesnických.

ZÁVĚR

Problematika kázně je v dnešní době velice diskutovaným tématem. Každá škola se s ní potýká a dokonce se někdy hovoří o tzv. fenoménu dnešní doby. Učitelé se snaží neukázněné chování žáků řešit a hledat různé preventivní prostředky. Na každého jedince se osvědčuje něco jiného, a proto by měli učitelé zjišťovat a správně diagnostikovat situace, které žáka vedou k negativnímu chování.

Ve své diplomové práci jsem se proto zabývala příčinami nekázně na 2. stupni ZŠ. Jak již bylo řečeno, je neukázněné chování většinou záležitostí více příčin. V teoretické části své práce jsem rozebrala faktory, které ovlivňují žákovo chování. Jestliže s nimi budou pedagogové dobře seznámeni, mají větší šanci ve výchovně-vzdělávacím procesu uspět. Více jsem se také zaměřila na příčiny lhaní, šikany a záškoláctví. Nastínila jsem důležité preventivní prostředky, které může učitel využít a docílit tak ve svých hodinách pozitivních výsledků. Studium odborné literatury jsem získala mnoho poznatků a odpověděla jsem si na spoustu otázek, které se týkají nástupu do učitelské praxe po absolvování pedagogické fakulty. Mnoho mladých učitelů totiž zpočátku řeší, jak správně postupovat při kázeňských problémech, jak si udržet autoritu, jak předcházet neukázněnému chování apod.

V praktické části jsem se věnovala názorům učitelů a rodičů na příčiny nekázně. Výzkum přinesl zajímavé výsledky. Zjistila jsem, že učitelé považují za viníky nekázně žáků rodinu a výchovu, kterou rodiče uplatňují. Rodiče z vesnic uváděli jako příčinu učitele, ale rodiče z měst se shodli na tom, že má na nekázeň větší vliv parta a kamarádi. Snažila jsem se také porovnat nekázeň mezi městskými a vesnickými školami. Sice výzkum potvrdil, že se ve školách městských vyskytuje o něco více kázeňských problémů, ale rozdíl nebyl nikterak výrazný.

Tato práce přináší komplexnější zmapování celé problematiky. Nekázeň se objevuje určitým způsobem téměř v každé škole, ale mnohé z nich dělají pro její potlačování málo. Myslím si, že zde uvádím zajímavé preventivní prostředky, které mohou učitelé ve své praxi vhodně využít a budou tak jistě v potlačování nekázně úspěšnější.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- AUGER, M. T., BOUCHARLAT, CH. *Učitel a problémový žák*. Praha: Portál, 2005. 128 s. ISBN 80-7178-907-0
- BENDL, S. *Jak předcházet nekázní, aneb, Kázeňské prostředky*. Praha: ISV, 2004. 208 s. ISBN 80-86642-14-3
- BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. 197 s. ISBN 80-86642-08-9
- BENDL, S. *Školní kázeň. Metody a strategie*. Praha: ISV, 2001. 267 s. ISBN 80-85866-80 3
- BENDL, S. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. Praha: TRITON, 2005. 292 s. ISBN 80-7254-624-4
- BENÍŠKOVÁ, T. *Když dítě lže*. Praha: Grada, 2010. 106 s. ISBN 978-80-247-2309-9
- ČAČKA, O. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*. Brno: Doplněk, 1997. ISBN 80-7239-107-0
- ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. 656 s. ISBN 80-7178-463-X
- DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986. 140 s. ISBN 08-040- 86
- EYRE, L., EYRE, R. *Jak naučit děti hodnotám*. Praha: Portál, 2000. 156 s. ISBN 80-7178-360-9
- GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4
- GRECMANOVÁ, H. *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008. 209 s. ISBN 978-80-7409-010-3
- HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3
- HELUS, Z. *Vyznat se v dětech*. Praha: SPN, 1987. 211 s.
- HOBMAIR, H. *Pädagogik extra*. Koeln: Stam, 1995. 144 s. ISBN 3-8237-5001-1
- HOPF, A. *Sociální pedagogika pro učitele*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2001. 179 s. ISBN 80-7290-053-6
- HORÁK, J. *Škola a hodnotová orientace dětí a mládeže*. Liberec: Technická univerzita, 1997. 81 s. ISBN 80-7083-257-6
- HRABAL, V., PAVELKOVÁ I. *Jaký jsem učitel*. Praha: Portál, 2010. 239 s.

- CHRÁSKA, M. *Základy výzkumu v pedagogice*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1993. 257 s. ISBN 80-7067-287-0
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0
- KALHOUS, Z., OBST, O. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. 446 s. ISBN 978-80-7367-571-4
- KLÍMA, P., KLÍMA, J. *Základy etopedie*. Praha: SPN, 1978. 122 s.
- KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. 256 s. ISBN 80-7178-513-X
- KON, I. S. *Etický slovník*. Bratislava: Pravda, 1978. 284 s.
- KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Praha: Portál, 1996. 155 s. ISBN 8071789658.
- KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005. 152 s. ISBN 80-7178-945-3
- LAZAROVÁ, B. *První pomoc při řešení výchovných problémů*. Praha: Agentura Strom, 1998. 62 s. ISBN 80-86106-00-4
- MACEK, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003. 144 s. ISBN 80-7178-747-7
- MICHAEL, M., WALTMANOVÁ – GREENWOODOVÁ, C. *Jak řešit problémy dětí se školou*. Praha: Portál, 1997. 328 s. ISBN 80-7178-125-8
- MOJŽÍŠEK, L. *Základy pedagogické diagnostiky*. Praha: SPN, 1986.
- PAŘÍZEK, V. *Učitel a jeho povolání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 124 s.
- PAŘÍZEK, V. *Učitel v nezvyklé školní situaci*. Praha: SPN, 1990. 102 s. ISBN 80-04-23897-1
- PASCH, M. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha: Portál, 1998. 424 s. ISBN 80-7178-127-4
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1
- REICHEL, J. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 264 s. ISBN 80-86432-80-7
- ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. 268 s. ISBN 80-85931-48-6
- ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9
- SKALKOVÁ, J. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha: SPN, 1985. 209 s.

STEINHAUSEN, H. CH. *Schule und psychische Störungen*. Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 2006. 335 s. ISBN 3170187368

ŠTŘELEČ, S. a kol. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Paido, 1998. 189 s. ISBN 80-85931-61-3

TÜCKE, M. *Entwicklungspsychologie des Kindes- und Jugendalters für (zukünftige) Lehrer*. Berlin: LIT Verlag, 2007. 434 s. ISBN 3-8258-3743-2

VÁGNEROVÁ, M. a kol. *Patopsychologie dítěte pro speciální pedagogii*. Praha: SPN, 1988. 186 s.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 8071783080

VALIŠOVÁ, A. a kol. *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. Praha: Karolinum, 1999. 185 s. ISBN 8071848573

Články v časopise

ČERVENKA, S. Možná byste to mohli také zkusit. *Učitelství listy*, 2003/2004, roč. 11, č. 4, s. 9.

KOLÁŘ, M. Potlačené pocity viny hrají šikaně do karet. *Psychologie dnes*, 2003, roč. 9, č. 2, s. 14.

MERTIN, V. Jak citlivě řešit přestupky. *Rodina a škola*, 2007, roč. 54, č. 1, s. 16-17.

MLEZIVA, J. M. Smlouva s rodiči – pouhá záplata. *Rodina a škola*, 2010, roč. 57, č. 7, s. 25-26.

PLASOVÁ, R. Životní hodnoty adolescentů. *Učitelství noviny*, 2007, roč. 110, č. 45, s. 18.

SÁVA, A. Šikana na učitelích. *Učitelství noviny*, 2011, roč. 114, č. 6, s. 18-19.

ŠTEFFLOVÁ, J. Šikana není fata morgana. *Učitelství noviny*, 2007, roč. 110, č. 38, s. 12-13.

Internetové adresy

PARLAMENT ČR. *Zákon č. 561/2004 Sb., O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online] [cit. 2011-02.06]. Dostupný z [www: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2004/sb190-04.pdf>](http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2004/sb190-04.pdf)

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č. j. 24 246/2008-6 [online] [cit. 2011-02.06]. Dostupný z [www: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/Tiskovy_odbor/Metodicky_pokyn_k_prevenci_a_reseni_sikanovani.pdf](http://www.msmt.cz/uploads/soubory/Tiskovy_odbor/Metodicky_pokyn_k_prevenci_a_reseni_sikanovani.pdf)

Http://www.zspavlovska.cz/zakladni-informace-o-skole/kodex-ucitele.php [online]. 2008 [cit. 2011-04-08]. Desatero učitele ZŠ Pavlovská 16 - "KODEX UČITELE". Dostupné z www: <<http://www.zspavlovska.cz/zakladni-informace-o-skole/kodex-ucitele.php>>.

Http://www.zsstankov.cz/cs/prozaky-zakovskedesatero/ [online]. 2008 [cit. 2011-04-08]. Žakovské desatero. Dostupné z www: <<http://www.zsstankov.cz/cs/prozaky-zakovskedesatero/>>.

HOŠTIČKA, Jan. *Školní parlament - proč ano?* [online] [cit. 2011-02-25]. Dostupný z www: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1233/SKOLNI-PARLAMENT---PROC-ANO.html/>

HAZLBAUER, Tomáš. *Žakovské parlamenty na základních školách ČR. Metodický portál: Články* [online] [cit. 2011-04-07]. Dostupný z www: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/11007/ZAKOVSKES-PARLAMENTY-NA-ZAKLADNICH-SKOLACH-CR.html>>

Seznam zkratek

aj.....a jiné

apod.....a podobně

atd.....a tak dále

č.....číslo

MŠMT ..... Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

např.....například

RVP ZV .....Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

tab.....tabulka

tzn.....to znamená

tzv. ....takzvaný

ZŠ..... základní škola

Seznam příloh

Příloha č. 1 – ukázka zpracovaného žákovského desatera ZŠ Staňkov, Komenského 196

Příloha č. 2 - ukázka zpracovaného pedagogického desatera ZŠ Brno, Pavlovská 16

Příloha č. 3 - dotazník pro učitele

Příloha č. 4 - dotazník pro rodiče

Přílohy

Příloha č. 1

Žákovské desatero

1. Mám důvěru ve své učitele i spolužáky. Vím, že mě mají rádi a věří mi, stejně jako já jim.
2. Mluvím a chovám se pravdivě. Nedělám ze sebe to, co nejsem, nelžu, nevychloubám se, nezávidím.
3. Nevysmívám se nikdy a nikomu. Je to hloupé a ani mě by se to nelíbilo.
4. Věřím si – i já jsem v něčem dobrý, výjimečný. Využívám každé příležitosti, abych v sobě objevil a rozvíjel své nadání.
5. Vím, že učení je vlastně poznávání světa, ve kterém žiji. Snažím se proto využívat svých dosavadních poznatků při učení a ty nové si zpětně ověřovat v životě.
6. Chci dosahovat svých nejlepších možných výsledků a nebojím se dávat si i vysoké cíle.
7. Nebojím se chyby a neúspěchu. Jsou důležité, protože mne upozorňují, že mám pracovat jinak nebo více.
8. Snažím se aktivně naslouchat svému okolí, chodit světem s otevřenýma očima, žít aktivně.
9. Vím, že nejvíce pro sebe mohu udělat já sám. Učím se proto, být samostatný, zodpovědný, mít svůj názor a svou cenu.
10. Chodím do školy rád, vždy se na něco těším: vím, že svým chováním, jednáním i vzhledem reprezentuji nejen sám sebe, ale i svou školu, na které mi záleží.

Desatero učitele ZŠ Pavlovská 16 - "KODEX UČITELE"

1. Láska k dětem

Problémy dětí a obtížné situace řešíme s láskou a pochopením k našim žákům. Vždy žákům naslouchejme, povzbuzujme je, aby nám vyprávěli nejen o svých radostech ale i starostech.

2. Výchova k odpovědnosti

Vychováváme žáky k odpovědnosti za své činy, nikoliv pouze k poslušnosti v přítomnosti pedagoga. Nepoužíváme fyzické ani psychické násilí, nemanipulujeme se žáky z pozice nadřazenosti.

3. Pravdivost a spravedlnost

Nikdy žákům nezkoušíme lhát. Neslibujeme, co nemůžeme splnit. Chovejme se čestně a tak, abychom žáky nezraňovali. Každý žák by měl vždy jasně vědět, za co je trestán. K provinění je třeba přiřadit oprávněný trest.

4. Vzájemný respekt

Nepovyšujeme se nad kolegy ani nad žáky. Nevysmíváme se, neponižujeme, respektujeme odlišný názor. Hledíme na ostatních spíše to pozitivní, snažíme se je pochopit.

5. Důvěra

Naslouchejme také srdcem, důvěrné informace nesdělujeme, respektujeme etická pravidla. Učitel má žákům důvěřovat a žáci jemu.

6. Osobní nasazení

Snažíme se ze všech sil podávat co nejlepší výkon. Pomáháme žákům co nejlépe zvládat svěřené úkoly a nastalé problémy v radostné, přátelské atmosféře, klidně s důvěrou.

7. Využívat humoru jako výchovného prostředku

Využíváme humoru při naší práci s dětmi, nezaměňujeme ho s vysmíváním se, shazováním a ponižováním žáka. Laskavým humorem lze obvykle dosáhnout více než strohou přísností.

8. Spolupracovat a pomáhat

Spolupracujeme s dětmi a rodiči při stanovení cílů výchovy a výuky tak, aby všichni měli radost a uspokojení z pokroků, kterých budou žáci dosahovat. Pomáháme žákům, když nás o to požádají a spolu nacházíme správná řešení.

9. Respekt k dohodnutým pravidlům

Dbejme na dodržování vnitřního řádu školy, školního řádu, pravidel soužití a společenských pravidel. To co vyžadujeme po dětech, musíme vyžadovat i od sebe samých. Vychováváme příkladem.

10. Loajalita ke škole, kolegiální

Případně vzniklé problémy řešíme nejdříve na půdě školy. Projevme ochotu řešit vzniklé problémy a nedorozumění věcně a bez emocí. Neohrožujeme prestiž školy vynášením interních dohod. Nesnažíme se získávat lepší postavení zpochybňováním kvality práce svých kolegů.

Příloha č. 3

Dobrý den, jmenuji se Michaela Mečířová a jsem studentkou přírodovědně-humanitní a pedagogické fakulty Technické univerzity v Liberci. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který je zcela anonymní a poslouží mně k praktické části diplomové práce. Moje diplomová práce se jmenuje *Příčiny nekázně na 2. Stupni ZŠ* a klade si za cíl porovnat názory učitelů a rodičů na tuto problematiku. Předem Vám mockrát děkuji za spolupráci.

Jsem: muž / žena

Učím na škole: ve městě / na vesnici

1. Se kterým z projevů nekázně jste se setkal(a) na 2. stupni během školního roku 2009/2010?

(1- velmi často, 2- celkem často, 3- někdy, 4- zřídka, 5- nikdy)

Vyrušování a nepozornost -

Neplnění školních povinností -

Drzost a vulgárnost -

Lhaní -

Záškoláctví -

Šikana -

Jiné:

2. Je neukázněné chování jedním z největších problémů na Vaší škole?

Podtrhněte: zcela souhlasím, souhlasím, nemám vyhraněný názor, nesouhlasím, zcela nesouhlasím

3. Jak často řešíte ve Vaší škole problémy související se šikanou?

1 velmi často

2 celkem často

3 někdy

4 zřídka

5 nikdy

4. Jak často řešíte ve Vaší škole problémy související se záškoláctvím?

1 velmi často

2 celkem často

3 někdy

4 zřídka

5 nikdy

5. Kde vidíte příčiny nekázně na 2.stupni ZŠ?

Přiřaďte hodnoty 1 až 7, přičemž 7 znamená nejvyšší hodnotu.

Vrozené vlastnosti žáka

Výchova v rodině

Hodnotová orientace mládeže

Vliv médií

Vliv kamarádů a party

Osobnost učitele (malá autorita, nudný výklad, špatný přístup k dětem)

Prepuberta a puberta

6. Jakými prostředky předcházíte neukázněnému chování? Napište nad pojem vždy číslo!

(1- určitě ano, 2- spíše ano, 3- nevím, 4- spíše ne, 5- určitě ne)

Podílením se žáků na tvorbě školního řádu, diskusemi v třídnických hodinách, vedení žáků k hodnotám, projektovou výukou, spoluprací školy s rodiči, udržováním společných tradic, příkladným řešením projevů nekázně, dozory, zlepšením školního zázemí, odměnami a pochvalami, podílením se žáků na řešení kázeňských problémů ve třídě, autoritativním přístupem učitele, tvorbou zajímavých učebních programů, kooperativním učením. Jinak – vypište:

7. Co myslíte, že by nejvíce pomohlo k tomu, aby se žáci chovali ukázněně? Seřad'te dle důležitosti od 1. do 4. místa. (1-nejdůležitější)

kvalitní rodinné prostředí, smysluplné trávení volného času, zajímavá a poutavá výuka, možnost podílet se na sociálním chodu školy.

**8. Vyberte, jak často jste udělil(a) níže uvedené tresty v roce 2009/10.
(1- velmi často, 2- celkem často, 3- někdy, 4- zřídka, 5- nikdy)**

Poznámky-

Třídní důtka-

Ředitelská důtka-

Snížená známka z chování-

Děkuji za vyplnění dotazníku!

Příloha č. 4

Dobrý den, jmenuji se Michaela Mečířová a jsem studentkou přírodovědně-humanitní a pedagogické fakulty Technické univerzity v Liberci. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který je zcela anonymní a poslouží mně k praktické části diplomové práce. Moje diplomová práce se jmenuje *Příčiny nekázně na 2. Stupni ZŠ* a klade si za cíl porovnat názory učitelů a rodičů na tuto problematiku. Předem Vám mockrát děkuji za spolupráci.

Jsem: muž / žena

Bydlím: ve městě / na vesnici

1. Zajímáte se o chod školy, informujete se o dění ve škole? Podtrhněte!

1-určitě ano, 2-spíše ano, 3-nemám vyhraněný názor, 4-spíše ne, 5-určitě ne.

2. Pokud se neinformujete, je to z důvodu:

pracovní vytížení, nepokládám to za důležité, dítě se mnou o těchto věcech nehovoří. Jiné:

3. Dopustilo se Vaše dítě během školního roku 2009/10 některých z těchto kázeňských přestupků?

(1- velmi často, 2- celkem často, 3- někdy, 4- zřídka, 5- nikdy)

Vyrušování a nepozornost -

Neplnění školních povinností -

Drzost a vulgárnost -

Lhaní -

Záškoláctví -

Šikana -

Jiné:

4. Mělo Vaše dítě během školního roku 2009/10 kázeňský postih?

Poznámky za chování, třídní důtka, důtka ředitele školy, snížená známka z chování, jiné (uved'te):

5. Kde vidíte hlavní příčiny nekázně žáků ve škole?

Přiřaďte hodnoty 1 až 7, přičemž 7 znamená nejvyšší hodnotu.

Vrozené vlastnosti žáka

Výchova v rodině

Hodnotová orientace mládeže

Vliv médií

Vliv kamarádů a party

Osobnost učitele (malá autorita, nudný výklad, špatný přístup k dětem)

Prepuberta a puberta

6. Co myslíte, že by nejvíce pomohlo k tomu, aby se žáci chovali ve škole ukázněně?

Seřaďte dle důležitosti od 1. do 4. místa. (1-nejdůležitější)

kvalitní rodinné prostředí a výchova, smysluplné trávení volného času, zajímavá a poutavá výuka, možnost podílet se na sociálním chodu školy. Jiné:

7. Myslíte si, že kdyby učitel budoval lépe svoji autoritu, pomohlo by to ve zlepšení žákova chování ve škole?

(1- zcela souhlasím, 2- souhlasím, 3- nemám vyhraněný názor, 4- nesouhlasím, 5- zcela nesouhlasím)

8. Myslíte si, že způsob výuky učitele může mít zásadní vliv na míru kázně ve vyučování?

(1- zcela souhlasím, 2- souhlasím, 3- nemám vyhraněný názor, 4- nesouhlasím, 5- zcela nesouhlasím)

Děkuji za vyplnění dotazníku!